

Matica

broj
no.

6

lipanj
june

2019.

MJESEČNA REVIIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

Otok Rab - pozornica za roman i *musical*

ISSN 1330-2140

9 771330 214009

Mjesečna revija Hrvatske matice iseljenika / Monthly magazine of the Croatian Heritage Foundation

Godište / Volume **LXIX**
Broj / No. **6/2019**

Nakladnik / Publisher
Hrvatska matica iseljenika / Croatian Heritage Foundation

Za nakladnika / For Publisher
Mijo Marić

Rukovoditeljica Odjela nakladništva /
Head of Publishing Department
Vesna Kukavica

Uredništvo / Editorial Staff
Ljerka Galic, Željko RupiĆ,
Harvoje Salopek

Tajnica / Secretary
Snjezana Radoš

Dizajn i priprema / Layout & Design
Krunoslav Vilček

Tisak / Print

VJESNIK d.d.
TISKARSKO IZDAVAČKE DJELATNOSTI

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiss.hr

Naslovnica:
20 milijuna godina stari pješčenjak na
otoku Rabu (Foto: Darko Mihelj)

Poštovani čitatelji, pretplatnici Matice i Zbornika!

Obavještavamo Vas da od 1. srpnja 2019. godine Hrvatska matica iseljenika neće moći primati čekove kao sredstvo plaćanja. Privredna banka Zagreb kod koje Hrvatska matica iseljenika ima otvoren devizni račun s tim danom prestaje pružati usluge vezane za zaprimanje i unovčavanje čekova koji glase na stranu valutu. Lijepo molimo da nakon 1.7.2019. godine više ne šalžete čekove za pretplatu jer se neće moći naplatiti.

Pretplatu za časopis Matica i godišnjak Zbornik možete izvršiti uplatom na devizni račun Hrvatske matice iseljenika: Privredna banka Zagreb (za Hrvatsku maticu iseljenika)

Radnička cesta 50, 10000 Zagreb,

IBAN HR06 2340 0091 5102 96717 Swift Code: PBZGHR2X

Zahvaljujemo na razumijevanju i srdačno pozdravljamo!

Hrvatska matica iseljenika
Odjel za nakladništvo

Dear readers, subscribers to
Matica magazine and the
Croatian Emigrant Almanac!

Please be notified that as of 1 July 2019 the Croatian Heritage Foundation will no longer accept cheques as a means of payment. Privredna banka Zagreb, where the Croatian Heritage Foundation has its foreign currency account, will no longer provide services related to the receipt and cashing of foreign currency cheques as of that date. We kindly request that from 1 July 2019 you no longer send cheques for your subscriptions as we will not be able to process them.

Payment of your subscriptions for Matica magazine and the Croatian Emigrant Almanac can be made directly to the foreign currency account of the Croatian Heritage Foundation:

Privredna banka Zagreb (za Hrvatsku maticu iseljenika)

Radnička cesta 50, 10000 Zagreb

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717 Swift Code: PBZGHR2X

Thank you for your understanding!

Cordially,

Croatian Heritage Foundation
Publishing Department

Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Web stranice
HMI čitaju se diljem
svijeta, dostupne su na tri
jezika (hrvatski, engleski,
španjolski) i bilježe stalan
porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama,
uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

■ BANERI ■ SPONZORIRANI ČLANAK ■ SPONZORIRANE RUBRIKE

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matiss.hr

Kolumne

15
Globalna Hrvatska
(Vesna Kukavica)

28
Povjestice
(Željko Holjevac)

33
Endemi u Hrvatskoj
(Darko Mihelj)

37
Jadranski otoci
(Marjana Kremer)

43
Jezični podsjetnik
(Sanja Vulić)

54
Klikni – idem doma
(Vesna Kukavica)

61
(S)kretanja
(Šimun Šito Ćorić)

4 Fokus: Vijesti iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH

6 Predsjednica RH u Kanadi

8 Nekrolog: Dušan Bezić

10 Hrvatski folklorni festival Zapadne Kanade

12 Festival povijesti: KlioFest

16 Međunarodna konferencija o iseljeničkom turizmu

19 Promocija dokumentarnoga serijala "Hrvatska zajednica u Čileu"

20 Projekt "DOM" Karine Vuković

21 Inozemna Croatica: Susreti s dva pisca

22 Iseljenički slikar Silvio Pletikos

24 Obrazovno-umjetnički projekt u Travniku

26 Siščanka Ana Lipša Tofović - prvakinja skopske opere

31 Povijesni značaj otoka Raba

40 Intervju: Chris Marcich

44 50 godina Hrvatske katoličke misije Berlin

46 70 godina Katedre hrvatskoga jezika u Pečuhu

47 Novo sjedište Naklade Croatica u Budimpešti

48 Nekrolog: Dragutin Rosandić

50 Dalmatinci na zapadnoj obali SAD-a

52 Franjevački samostan Vukovar

53 Jubilarni "Đir po Pećinama" u Rijeci

56 XIII susret Hrvata Italije u Padovi

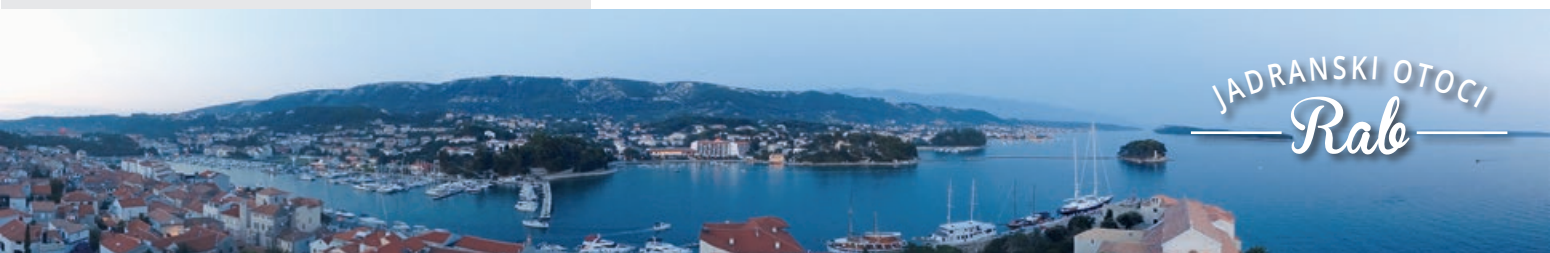
57 Intervju: Snježana Hefti

60 Promocija knjige fra Šimuna Šite Ćorića

62 30 godina od nastanka pjesme Miroslava Škore

64 Crorama

65 Vijesti iz sporta

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiss.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Potpisani sporazumi o suradnji sa svim hrvatskim sveučilištima

Na poziv predsjednice Rektorskoga zbora Republike Hrvatske prof. dr. sc. Dijane Vican, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske gosp. Zvonko Milas sudjelovao je na sjednici Rektorskoga zbora održanoj 6. svibnja 2019. u Splitu.

Nakon što je u ožujku 2017. potpisan Sporazum o suradnji sa Sveučilištem u Zagrebu te u ožujku 2019. s Hrvatskim katoličkim sveučilištem, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske potpisao je 6. svibnja 2019. sporazume o suradnji s ostalim sveučilištima koja su članovi Rektorskoga zbora Republike Hrvatske, a riječ je o sveučilištima u Dubrovniku, Osijeku, Puli, Rijeci, Koprivnici, Splitu i Zadru.

Državni tajnik Milas zahvalio je rektorima na dosadašnjoj suradnji, ponajprije vezano uz uspješno provođenje tečajeva hrvatskoga jezika, a posebno je istaknuo važnost osiguravanja posebne upisne kvote za pripadnike hrvatske nacionalne manjine i hrvatskog iseljenništva. Nadalje, rekao je kako je Središnji državni ured zainteresiran za poticanje znanstveno-istraživačkoga rada o vrijednoj baštini i najvažnijim postignućima te o ključnim životnim i identitetskim pitanjima hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini, hrvatske nacionalne manjine u 12 europskih država i mnogobrojnoga hrvatskog iseljenništva u europskim i prekooceanskim državama.

Tom prigodom razgovaralo se o načinima i mogućnostima unaprjeđenja suradnje između Središnjega državnog ureda i hrvatskih sveučilišta te je istaknuta važnost očuvanja, jačanja i razvijanja znanstvenoga i obrazovnoga potencijala Hrvata koji žive izvan Republike Hrvatske.

Javni poziv za dodjelu stipendija za učenje hrvatskoga jezika u Republici Hrvatskoj za akademsku godinu 2019./20.

Sciljem učenja hrvatskoga jezika, upoznavanja hrvatske kulture i očuvanja nacionalnoga identiteta, promicanja zajedništva i suradnje, kao i povratka iseljenih Hrvata i njihovih potomaka, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske objavljuje Javni poziv za dodjelu stipendija za učenje hrvatskoga jezika u Republici Hrvatskoj za akademsku godinu 2019./20.

Na Javni poziv mogu se prijaviti pripadnici hrvatskoga naroda, njihovi supružnici, kao i prijatelji hrvatskoga naroda i Republike Hrvatske koji njeguju hrvatski identitet i promiču hrvatsko kulturno zajedništvo, s navršenih 18 godina života, završenom najmanje srednjom školom te s prebivalištem izvan Republike Hrvatske ili pak s prebivalištem/boravištem u Republici Hrvatskoj ne duljim od tri godine zaključno s danom objave ovoga Javnog poziva, 31. svibnja ove godine.

Rok za slanje prijava je 1. srpnja 2019. godine. Sve informacije o Javnome pozivu dostupne su na mrežnim stranicama Ureda, a u slučaju potrebe za dodatnim informacijama kandidati mogu poslati upit na adresu elektroničke pošte: tecaj-hrvatskog-jezika@hrvatiizvanrh.hr najkasnije do isteka navedenoga roka ili u istom razdoblju nazvati na broj: +385 (0)1/6444-683.

Objavljeni natječaji za upis studenata u I. godinu preddiplomskih i integriranih preddiplomskih i diplomskih studija na Sveučilište u Zagrebu i na Hrvatsko katoličko sveučilište u akademskoj godini 2019./2020.

Posebna kvota odnosi se na dvije kategorije definirane člankom 2. Zakona o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske (NN, br. 124/11, 16/12): na pripadnike hrvatske manjine u 12 europskih država i na Hrvate iseljenike u prekomorskim i europskim državama te njihove potomke.

Za upise u sklopu posebne kvote namijenjene Hrvatima izvan Republike Hrvatske u akademskoj godini 2019./2020.

Državni tajnik Zvonko Milas u posjetu županiji posavskoj...

Državni tajnik Zvonko Milas posjetio je ovu županiju te se sastao s predstavnicima novoizabrane vlade Županije Posavske, načelnicima općina Orašje, Odžak i Domaljevac-Šamac te predsjednikom Skupštine Županije Posavske Blažom Župarićem.

“U Posavini smo uz suradnju sa županijskom vladom, općinama i udrugama realizirali 40 projekata iz različitih područja života - od kulture, športa i zdravstva do obrazovanja i infrastrukture. Sretan sam kad vidim da je veliki dio njih uspješno priveden kraju i stavljen u funkciju”, izjavio je državni tajnik Milas te dodao kako povećanje izdvojenih finansijskih sredstava od preko 300 posto za programe i projekte Hrvata iz Županije Posavske govori prije svega o njihovoj kvaliteti, ali i prepoznavanju Vlade RH o potrebama Posavljaka. Tijekom posjeta Županiji Posavskoj državni tajnik Milas posjetio je franjevački samostan Tolisa, Udrugu djece s poteškoćama u razvoju PUT u Život - PUŽ te MZ Potočani gdje se gradi vodoopskrbni sustav za naselja Potočani-Jošava (II. faza) - projekti čiji rad i izgradnju pomaže Vlada Republike Hrvatske.

... I hrvatskoj zajednici u Münchenu

Prve nedjelje u mjesecu lipnju državni tajnik Milas posjetio je hrvatsku iseljeničku zajednicu u Münchenu te nazočio na središnjoj nedjeljnoj svetoj misi u crkvi svetoga Mihovila, najvećoj hrvatskoj katoličkoj župi u Njemačkoj. Svetu misu, na kojoj je nazočilo više od tisuću Hrvata, predvodio je fra Marinko Vukman, a na misnom slavlju sudjelovali su generalni konzul RH u Münchenu Vladimir Duvnjak, konzulica Sanja Velkov i dr. Miro Kovač, predsjednik saborskog Odbora za vanjsku politiku.

Prilikom zajedničkog susreta s Hrvatima, državni tajnik Milas i fra Vukman izrazili su zadovoljstvo postupanjem bavarskih institucija nakon incidenta koji se dogodio na

Veliku subotu u crkvi sv. Pavla, pri čemu je naglašeno da je Biskupija grada Münchena organizirala susret djece, roditelja i suradnika dušobrižništva u hitnim slučajevima, a pružena je i prva pomoć u ophođenju traumatskim doživljajima, dok je bavarska policija organizirala pojačano čuvanje i nadzor hrvatskih crkvi tijekom održavanja misnih slavlja, što je posebno umirujuće uzevši u obzir da se tijekom svibnja održavaju slavlja dodjele svetih sakramenata.

kandidati se prijavljuju izravno na fakultete. Isto tako fakulteti samostalno, a prema objavljenim kriterijima, provode rangiranje ovih kandidata te zadržavaju mogućnost provođenja razredbenoga postupka.

Cjeloviti tekst natječaja dostupan je na mrežnim stranicama Sveučilišta u Zagrebu, a tablica s upisnim rokovima dostupna je na mrežnim stranicama Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH. Također, od ove akademske godine odobrena je posebna upisna kvota za upis na studije Hrvatskoga katoličkog sveučilišta, a sve informacije dostupne su na mrežnim stranicama HKS-a.

Otvorena športska školska dvorana u Brišniku u općini Tomislavgrad

Uz potporu Vlade RH otvorena je športska školska dvorana u područnoj školi u Brišniku, općina Tomislavgrad. Dvoranu će uz učenike ove škole koristiti i djeca s teškoćama u razvoju iz rehabilitacijskoga centra “Naša nada”.

Tom prigodom Zvonko Milas, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, naglasio je: “Ponosni smo jer je ovaj objekt nastao kao rezultat zajedničkih napora - Hrvata ovoga kraja i Republike Hrvatske. Ovaj i slični projekti, poput nedavnog otvorenja novih prostorija Radija Tomislavgrad, 6. bloka Hrvatske bolnice

“Fra Mato Nikolić” u Novoj Biljoj i osnovne škole u Grudama, pokazuju na koji način možemo ostvarivati rezultate koji će pridonositi ostvarenju zajedničkoga cilja, a to je dugoročni ostanak i prosperitet hrvatskoga naroda na ovim prostorima.”

Osnažene veze Kanade i Hrvatske

Predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović posjetila je Kanadu te se pritom sastala s guvernerkom Julie Payette, premijerom Justinom Trudeauom, predsjednikom Senata Georgeom J. Fureyem i ostalim dužnosnicima te zemlje, uključujući predstavnike hrvatske zajednice

Predsjednica RH Kolinda Grabar-Kitarović i predsjednik Vlade Kanade Justin Trudeau

Tekst: Vesna Kukavica
Foto: Ured predsjednice RH

Prvi državni posjet nekog hrvatskog predsjednika Kanadi od uspostave neovisnosti Hrvatske protekao je u iznimno srdačnom ozračju od 13. do 17. svibnja 2019. "Hrvatska je cijenjeni partner Kanade u NATO-u, Ujedinjenim narodima i Europskoj uniji. Kanađani hrvatskog po-

Državnici dviju zemalja potvrdili su visoku razinu bilateralnih, partnerskih i prijateljskih odnosa Hrvatske i Kanade te su istaknuli spremnost za jačanjem gospodarske suradnje.

nada uzoran primjer poštovanja raznih nacionalnosti, njihova jezika, kulture i običaja te izrazila vjeru kako će aktualni posjet poslužiti kao poticaj za unaprijeđenje hrvatsko-kanadskih odnosa te za obostrani razvoj. Nakon susreta s guvernerkom, predsjednica Grabar-Kitarović nazočila je ceremoniji sadnje drveta u Aleji državnika, a nakon toga slijedili su susreti s predsjednikom Vlade Justinom Trudeauom i predsjednikom Senata Georgeom J. Fureyem. Predsjednica Republike i predsjednik Senata potvrdili su visoku razinu bilateralnih, partnerskih i prijateljskih odnosa Hrvatske i Kanade te su istaknuli spremnost za jačanjem gospodarske suradnje. Sgovornici su se složili kako je hrvatska zajednica u Kanadi pridonijela ukupnom razvoju Kanade, jedne od osam industrijski najrazvijenijih i gospodarski najmoćnijih zemalja svijeta.

IZVOZNI UČINCI CETA-e

Suradnja u području znanosti i obrazovanja vrlo je važna za cjelokupni napredak odnosa između Hrvatske i Kanade, istaknula je predsjednica Grabar-Kitarović u trima susretima s predsjednikom kanadske Vlade Trudeauom, izrazivši zadovoljstvo činjenicom kako postoji široki raspon suradnje između dviju akademskih zajednica, što uključuje dva centra za hrvatske studije na sveučilištima Waterloo i Toronto. Također je iskazala zahvalnost što je hrvatski jezik integriran u sustav osnovnog i srednjeg obrazovanja u pokrajinama Onta-

drijetla važan su doprinos kanadskome multikulturalnom društvu", istaknula je guvernerka Julie Payette. Predsjednica Grabar-Kitarović naglasila je kako je Ka-

Ottawa

Calgary

Hamilton

Hrvatska je bila treća zemlja EU-a koja je ratificirala CETA-u, povećavši višestruko svoj izvoz u Kanadu.

rio i Britanskoj Kolumbiji. Govoreći o gospodarskoj suradnji, predsjednica Grabar-Kitarović istaknula je kako hrvatska Vlada ustrajno radi na poboljšanju investicijske klime i pravnoga okvira za poduzetništvo mjerama koje pružaju jednake uvjete za poslovanje i ulaganje domaćim i inozemnim tvrtkama, izrazivši nadu kako će Kanada prepoznati Lijepu Našu kao dobro odredište za ulaganja. Hrvatska je treća zemlja članica EU-a koja je ratificirala *Sveobuhvatni gospodarski i trgovinski sporazum* (CETA) između Kanade i EU-a, što je otvorilo nove mogućnosti za kanadske i hrvatske poduzetnike budući da su ukinute carine za 99,6 posto europskih i 99,4 posto kanadskih tarifnih linija, ojačavši čak 500 posto hrvatski izvoz.

Kanadski premijer pohvalio je integrativnu ulogu hrvatske zajednice, čestitavši našoj predsjednici i na preuzimanju predsjedanja *Vijećem žena svjetskih vođa*, jedine organizacije na svijetu posvećene ženama koje obnašaju te dužnosti.

URUČENE 24 POVELJE RH

Tijekom petodnevnoga državnog posjeta i susreta s najvišim dužnosnicima Kanade, naša predsjednica u pratnji supruga Jakova Kitarovića znatan dio vremena posvetila je susretima s

vrijednom hrvatskom zajednicom od Ottawe, Calgaryja do Toronta i Hamiltona, gdje je domaćin izvrsno posjećenoga svečanog prijma bio predsjednik Vlade Kanade Justin Trudeau.

Predsjednica Grabar-Kitarović uručila je hrvatska državna priznanja istaknutim kulturnim, obrazovnim, sportskim, medijskim i vjerskim organizacijama kanadskih Hrvata. *Povelja Republike Hrvatske* za višedesetljetni izniman doprinos u promicanju hrvatske baštine, jezika i kulture te očuvanje hrvatskoga identiteta u multikulturnome mozaiku Kanade dodijeljena je: *Croatian Canadian Cultural Centre* - Calgary i *Croatian National Home* - Hamilton te *Croatian Canadian Folklore Federation* - West i East. U povodu pedeset i treće godine rada na jačanju veza Hrvata u domovini i iseljeništvu *Povelja Republike Hrvatske* dodijeljena je *Sounds Of Croatia Radio Program* - Toronto, dok je za izniman i dugogodišnji doprinos u promicanju zajedništva među naraštajima domaćine zajednice sportskim aktivnostima te očuvanjem hrvatskoga identiteta uručena uglednoj *Croatian National Soccer Federation Of Canada And USA*. *Povelje Republike Hrvatske* za nesebičan doprinos u pružanju socijalne, obrazovne i duhovne skrbi te za dugogodišnju pastoralnu i humanitarnu djelatnost među hrvatskim iseljenicima svih naraštaja u Kanadi dodijeljene su našim poštvenim župama i misijama: 1. *Our Lady Queen Of Croatia Parish* - Toronto; 2. *Croatian Martyrs Parish* - Mississauga; 3. *Queen Of Peace* - Croatian Franciscan Centre -

Predsjednica RH uručila je 24 državna priznanja zaslužnim kulturnim, obrazovnim, sportskim, medijskim i vjerskim organizacijama kanadskih Hrvata.

Norval; 4. *Holy Trinity Parish Croatian Roman Catholic Church* - Oakville; 5. *Holy Cross Croatian Roman Catholic Church* - Hamilton; 6. *St. Anthony Of Padua Croatian Catholic Church* - Welland; 7. *Holy Family Croatian Roman Catholic Parish* - Kitchener; 8. *St. Leopold Mandich Roman Catholic Parish* - London; 9. *Our Lady Of The Highways Parish* - Sault Ste. Marie; 10. *St. Francis Of Assisi Parish* - Windsor; 11. *Croatian Catholic Association St. Nikola Tavelic* - Montreal; 12. *St. Leopold Mandic Croatian Roman Catholic Church* - Ottawa; 13. *Croatian Catholic Church St. Marko* - Sudbury; 14. *Immaculate Heart Of Mary Croatian Roman Catholic Parish* - Vancouver; 15. *St. Leopold Mandic Croatian Catholic Parish* - Victoria; 16. *Our Lady Of Marija Bistrica* - Calgary; 17. *Nativity Of Mary Croatian Catholic Parish* - Edmonton te 18. *St. Nicholas Tavelich Croatian Parish* - Winnipeg. ■

ENG Croatian President Grabar-Kitarović made a state visit to Canada from the 13th to 17th of May to meet there with top officials and representatives of the ethnic Croatian communities in this North American country. The President presented twenty-four national awards to deserving Croatian-Canadian culture, education, athletic, media and religious organisations.

Ostvareni san poduzetnika i diplomata Dušana Bezića iz Kanade

San osamostaljenja Hrvatske Dušan Bezić (Grohote, Šolta, 31. V. 1925. - Toronto, 22. V. 2019.) dočekaio je s radošću, davši svoj nemjerljiv doprinos kako bi Hrvatska postala samostalna i priznata država

predavanja koje je akademik Tuđman održao u nekoliko gradova Kanade i Amerike. Početkom osamostaljenja Hrvatske i početkom obrambenoga Domovinskog rata Bezić je imenovan za prvog predstavnika Republike Hrvatske u Kanadi. Imao je prirodan talent za diplomaciju, bio je odmjeran, no i vrlo poduzetan i angažiran kad su okolnosti to zahtijevale.

NESEBIČNO ZA DOMOVINU

Za vrijeme Domovinskoga rata više puta je dopremao humanitarnu pomoć u Hrvatsku. Tada je koristio priliku i posjećivao mjesta ratnih sukoba u domovini kako bi se osobno uvjerio u težinu ratnih sukoba i razmjere stradavanja. Vraćanjem u Kanadu još se čvršće angažirao u prikupljanju i slanju materijalnih sredstva za pomoć Hrvatskoj. Prilikom primanja Hrvatske u Ujedinjene narode, 22. svibnja 1992. u New Yorku, Duško je nazočio svečanosti na poziv predsjednika RH dr. sc. Franje Tuđmana. Prilikom podizanja hrvatskoga stijega na jarbol UN-a uz Duška Bezića bili su i vlč. Josip Gjuran te Anton Kikaš iz Toronta. Posve sigurno da je to bio važan događaj za Hrvatsku i one koji su desetljećima sanjali slobodnu Hrvatsku.

Djeca Duška i njegove supruge Angeline poznata su hrvatskoj javnosti bila već i ranije. Val i Sandra Bezić godinama su bili izvrsni natjecatelji u umjetničkom klizanju, pet puta prvaci Kanade. Nastupali su za Kanadu na svjetskim natjecanjima, primjerice na SP-u u Ljubljani i na Zlatnoj pirueti u Zagrebu, gdje su u paru osvojili prvo mjesto. Sandra i Val su i na prvenstvu svijeta 1980. u Španjolskoj osvojili također prvo mjesto. Svi su u svijetu znali da su Sandra i Val Bezić hrvatskih korijena. Sada oni mogu biti vrlo ponosni na život svoga domoljubnog oca.

GLAS HRVATSKE NA ZAPADU

Duško Bezić bio je više godina prvi voditelj Hrvatskoga ureda u Mississaugi, a nakon otvaranja veleposlanstva u Ottawi i uspostave generalnoga konzulata u Torontu povlači se iz aktivnoga rada. Duško je trebao postati i prvi veleposlanik RH u Ottawi, ali to je odbio

Tekst: **Damir Borovčak**

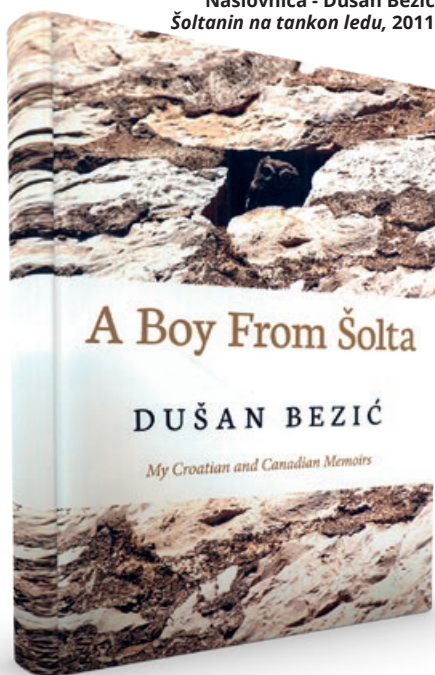
Foto: **Obiteljski album**

Usrijedu, 22. svibnja, u Torontu je preminuo Dušan Duško Bezić, jedan od uspješnijih poslovnih Hrvata u Kanadi, rođen u Grohotama na Šolti 31. svibnja 1925. Najznačajniji je njegov nemjerljiv doprinos u organiziranju hrvatske zajednice u Torontu i u Sjevernoj Americi u vremenima stvaranja i obrane mlade države Hrvatske. San osamostaljenja Hr-

vatske dočekaio je Dušan, među prijateljima zvan Duško ili Dick, s radošću i dao svoj nemjerljiv doprinos kako bi Hrvatska postala samostalna i priznata država. Duško Bezić bio je iznimno društveno-politički aktivan odmah od prvih dolazaka dr. sc. Franje Tuđmana u Kanadu. Bilo je to nekoliko puta krajem 80-ih godina kad je znanstvenik i vizionar Tuđman prepoznao vrijeme potrebnih priprema za stvaranje samostalne Hrvatske države i uočio snagu iseljeništva. Tako je Duško Bezić 1987. sudjelovao u organizaciji tih posjeta i

zbog obiteljskih razloga. Bio je i ostao cijenjen diplomat s hrvatskom putovnicom. Svoja sjećanja na svoj cijeli život ostvario je u knjizi "Šoltanin na tankon ledu" (Rijeka, 2011.). To je autobiografija prvog predstavnika Republike Hrvatske u Kanadi, rođenog u Grohotama na otoku Šolti 1925. godine. Škole je polazio u Grohotama, Splitu, Dubrovniku, Egiptu i u tadašnjoj Palestini. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata čudom je proživio. Na Badnjak 1943., teško ranjenog u borba-ma na Korčuli, saveznici su ga prebacili u Italiju, a odatle u izbjeglički logor El Shatt u Egiptu. Godine 1948. diplomirao je filozofiju u Jeruzalemu. Godine 1950. otišao je u Kanadu i ubrzo sklopio brak s Angelinom Mateljan. Jedno vrijeme radio je kao nekvalificirani radnik u tvornici, no ubrzo je otvorio vlastitu građevinsku tvrtku "Bezić Development Limited", u kojoj je bio aktivan sve do 2010. godine. Bezić u svojoj knjizi opisuje svu pomoć domovini tijekom Domovinskoga rata te angažiranost u hrvatskoj zajednici u Kanadi. Za te svoje zasluge odlikovan je Redom hrvatskog trolista i Spomenicom Domovinskoga rata. Također, u knjizi se može pročitati sve o nastanku i zatvaranju hrvatskoga ureda, dakle o završnoj karijeri diplomata Bezića na javnoj sceni. Po želji djece, unučadi i prijatelja, knjiga je prevedena na engleski te je 2014. godine tiskano englesko izdanje u Kanadi.

Naslovnica - Dušan Bezić:
Šoltanin na tankon ledu, 2011.

OTVOREN, SPONTAN, NENAMETLJIV...

Poznavao sam Duška Bezića iz vremena kasnih 80-ih, u doba organiziranja predavanja dr. sc. Franje Tuđmana u Torontu. Međutim, događaj koji upečatljivo pamtim jest večer 22. rujna 1990. u Metro Toronto Convention Centre u Torontu, nešto prije 18 sati na večer. Oko tri tisuće Hrvata pristizalo je na jedinstveni banket. Napeto se iščekivao dolazak tada već proglašenoga predsjednika Hrvatske dr. sc. Franje Tuđmana, njegove supruge Ankice i dr. sc. Žarka Domljana, prvog predsjednika Hrvatskoga sabora. Bio sam u društvu s Duškom koji je bio nositelj organizacije tog skupa, najvećeg do tada okupljanja Hrvata u čast prvog predsjednika Hrvatske. Sjećam se uvijek njegove smirenosti, no tada je bio malo napet zbog svih važnih okolnosti. Iako nismo tada bili toliko bliski, u nekom trenutku gurnuo mi je u ruke svoju Gold kreditnu karticu i požurio me da odem nešto riješiti u hotel Fairmont Royal York gdje je predsjednik odsjeo. Bio sam tada iznenađen njegovim povjerenjem i spontanošću te mi je taj događaj ostao u pamćenju na Duška. Uvijek je bio otvoren, spontan, prirodan, nenametljiv, jednostavan i kulturn te nadasve poučan, bez lažne veličine ili pridavanja sebi neke posebne važnosti. Taj susret s predsjednikom Tuđmanom ubrzo mi je nakon tih događaja odredio sudbinu povratka, zbog ratne ugroženosti domovine. Knjiga memoara Duška Bezića zapravo potvrđuje moja razmišljanja o tom elegantnom, a vrlo zaslužnom domoljubu. S knjigom ostavlja trajno sjećanje na događaje i sudjelovanje u stvaranju države, na ponos svoje djece i unučadi, ali i nas koji smo ga imali priliku poznavati.

TUĐMANOV ODANI SUBORAC

Posljednji naš susret bio je nedavno, prošle godine u listopadu u Torontu. Opet otvorenost, radost i spontanost zbog promicanja istine o Hrvatskoj, koju smo došli istaknuti u Kanadi. Dobrodušno je bio zainteresiran, iako su ga okolnosti visokih godina sputavale u kretanju, no Duško do kraja života ostaje s izvrsnim darom zapažanja i procjena.

Dušan Bezić otac je olimpijaca u umjetničkom klizanju Sandre i Vala

Diplomat, bez zadrške je uočio vrijednost monografije "Macelj 1945." koju smo došli predstaviti iz Zagreba u Torontu. Dapače, proučio je knjigu i već za dan-dva pri sljedećem susretu na Universityju of Toronto izrazio je komplimente na račun sadržaja, uredničkoga posla i izvrsnoga engleskog prevođenja prevoditeljice Andreje Cetinić.

Duško je beskrajno volio svoju rodnu Hrvatsku iako je u njoj samo kratko živio. Život je proživio u Kanadi, u zemlji pune demokracije koja mu je sve dala, ali Hrvatsku je volio iznad svega! Duško je imao dušu, kako mu i njegovo ime to kazuje, a djela potvrđuju. Na Zapadu Duško je Hrvatsku branio beskompromisno, činjenicama, stajalištima, političkim zauzimanjem za istinu. Duška Bezića ne bi smjela Hrvatska nikada zaboraviti jer je živio za hrvatsko opće dobro. ■

ENG Dušan Duško Bezić passed away in Toronto. Born in the village of Grohote on the Croatian island of Šolta on the 31st of May 1925, he went on to become one of the most successful ethnic Croatian businessmen in Canada. His greatest achievement was the immeasurable contribution he made in organising the Croatian community in Toronto and in North America as a whole during the founding and defence of the nascent Croatian state. He was for a number of years the first head of the Croatian Office in Mississauga, retiring from active participation after our embassy was opened in Ottawa and a general consulate in Toronto. He was to have been appointed the first Croatian ambassador in Ottawa, but declined for family reasons. He was and remained a respected diplomat with a Croatian passport. He recorded his lifelong memories in his autobiographical Šoltanin na tankon ledu (A Native of Šolta on Thin Ice, Rijeka, 2011).

Odličan 42. hrvatski folklorni festival Zapadne Kanade

Rekordan broj sudionika okupio je 42. hrvatski folklorni festival zapadne Kanade koji se ove godine održao u Vancouveru u organizaciji Tamburaškoga orkestra *Kardinal Stepinac*

Glavni događaj, svečani koncert, održan je u subotu 18. svibnja u velikoj dvorani Hard Rock Casino kompleksa u Coquitlamu. Bogat kulturno-umjetnički program trajao je više od tri i pol sata te obuhvatio glazbene i plesne izvedbe iz gotovo svih krajeva Lijepe Naše, ali i drugih prostora tradicionalno naseljenih Hrvatima.

TRISTO ŠEZDESET IZVOĐAČA

Sudjelovao je rekordan broj izvođača, njih 360 iz svih gradova-sudionika. Iako su naši izvođači okupljeni u amaterske udruge, sve izvedbe krasila je iznimno visoka kvaliteta i vrhunska profesionalnost. Bilo je veliko zadovoljstvo gledati s koliko ljubavi, dostojanstva i ponosa mladi, njihovi učitelji i roditelji rade na očuvanju hrvatskoga identiteta i vrijednosti. Svečanost koncerta uveličala je prisutnost veleposlanice Republike Hrvatske u Kanadi Marice Zorice Matković koja je pozdravila prisutne te prenijela pozdrave i čestitke koje je nazočnima uputila predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović. Na koncertu su bili prisutni i vijećnici Gradske skupštine grada Coquitlama, koji je Festival i financijski potpomogao. Ove godine vladala je velika zainteresiranost

Predsjednik Tamburaškoga orkestra *Kardinal Stepinac* Zvonimir Aničić ponosan je što je organizacija Festivala bila odlična, a zahvala ide svima koji su pružili potporu da sve protekne besprijekorno.

Izvor: IKA

Od 17. do 19. svibnja ove godine u Vancouveru je održan 42. hrvatski folklorni festival zapadne Kanade. Hrvatske folklorne udruge u zapadnoj Kanadi već se dugi niz godina tradicionalno okupljaju tijekom produženoga vikenda u svibnju na Hrvatskome folklornom festivalu zapadne Kanade (WCCFF). Taj

Uz redovite sudionike, grupe iz Calgaryja, Edmontona, Winnipega, Victorije i Vancouvera, ove godine gostovale su i folklorne udruge iz Hamiltona (Kanada) i San Josea (SAD).

festival najvažnija je smotra hrvatskoga folkloru na zapadnoj obali, a ujedno i najveće okupljanje Hrvata na tim prostorima. Duga povijest Festivala svjedoči da naši iseljenici, premda na tisuće kilometara udaljeni od domovine, ustrajno rade na održavanju i promicanju hrvatske kulturne baštine, kao i prenošenju te ljubavi na mlađe naraštaje. Uz redovite sudionike, grupe iz Calgaryja, Edmontona, Winnipega, Victorije i Vancouvera, ove godine gostovale se i folklorne udruge iz Hamiltona (Kanada) i San Josea (SAD).

Program Festivala započeo je zajedničkim okupljanjem u večernjim satima u petak 17. svibnja u prostorijama Hrvatskoga kulturnog centra u Vancouveru gdje su se izvođači, njihova pratnja i domaćini, Hrvati u Vancouveru, imali priliku upoznati i družiti.

za sve događaje u programu Festivala, a ulaznice su bile rasprodane već mjesec dana unaprijed.

UŽARENE DRUŠTVENE MREŽE

Kako bi svi imali priliku vidjeti izvedbe s koncerta, domaćin Festivala Tamburaški orkestar *Kardinal Stepinac* (TOKS) osigurao je izravan prijenos programa preko svoje Facebook stranice. Završetkom koncerta program Festivala je nastavljen u večernjim satima svečanom večerom u Hrvatskome kulturnom centru nakon koje je slijedila zabava koja se produljila do kasno u noć. Za dobru atmosferu pobrinuo se sastav "Pajdaši" iz Vancouvera.

Sljedećeg dana, u nedjelju 19. svibnja, svi sudionici sudjelovali su na nedjeljnoj pučkoj misi u Hrvatskoj župi Prečistog srca Marijina u Vancouveru. Svečanu liturgiju predvodio je župnik fra Slaven Milanović Litre, koji je tom prilikom još jednom naglasio značaj tih

okupljanja, kao i važnost očuvanja nacionalnoga identiteta. Crkvu su ispunili mladi u narodnim nošnjama, a misu je, kako to obično biva u Vancouveru za posebne blagdane, pratio Tamburaški orkestar "Kardinal Stepinac". Na kraju misnog slavlja fra Slaven je pozvao sve sudionike Festivala da otpjevaju pjesmu "Ne dirajte mi ravnicu" Miroslava Škore prigodom 30. obljetnice njezina nastanka.

SVEČANI BANKET

Festival je završio svečanim banketom istoga dana u večernjim satima ponovno u prostorijama Hrvatskoga kulturnog centra. Predsjednik TOKS-a Zvonimir Aničić pozdravio je sve okupljene

Hrvatsko-kanadskome folklornom savezu – zapad predsjednica RH Kolinda Grabar-Kitarović ove godine dodijelila je Povelju Republike Hrvatske kao priznanje za sav rad i trud uložen u protekle 42 godine.

te prisutnima uputio nekoliko prigodnih riječi. Anthony Brnjas, predsjednik Saveza, dodijelio je mentorima i učiteljima svake grupe zahvalnicu za njihov trud, rad i napor u očuvanju i prenošenju hrvatske kulturne baštine. Također, na kraju večere podijeljene su i dvije stipendije – Mateji Cifrek iz Vancouvera i Vladimiru Šimuniću iz Winnipeg. Odličnom svirkom večer je zasladio domaći bend "Grah i ječam". "Hrvatsko-kanadskom folklornom savezu – zapad" predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović ove godine dodijelila je Povelju Republike Hrvatske, kao priznanje za sav rad i trud uložen u protekle 42 godine. Povelju je svim gostima prezentirao predsjednik Saveza Anthony Brnjas na početku subotnjeg koncerta. Uz rekordan broj sudionika te višednevno trajanje cijeli Festival prošao je bez ijednog propusta – dakle, festival je bio odličan! ■

ENG The 42nd Annual Western Canadian Croatian Folklore Festival was staged in Vancouver with a record turnout. The event was organised by the Cardinal Stepinac Tamburitza Orchestra and held from the 17th to 19th of May. Croatian President Kolinda Grabar-Kitarović presented a Charter of the Republic of Croatia, one of our national awards, to the Croatian Canadian Folklore Federation – West in recognition of its contributions to preserving Croatian heritage over the past forty-two years.

Tekst: Vesna Kukavica

Foto: Snježana Radoš

Knjiga autorskog dvojca Marijete Rajković Ivete i Matije Dronjića pod naslovom "Hrvati u Boki kotorskoj: Migracije, svadbeni običaji, identiteti" plod je jedinstvenoga trogodišnjeg projekta Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Instituta za etnologiju i folkloristiku i Kulturno zavičajnog udruženja "Napredak" iz Gornje Lastve pod nazivom "Terensko istraživanje običaja, napjeva i plesova u selu Gornja Lastva i drugim naseljima tivatskog i kotorskog zaljeva u Boki kotorskoj". Etnografska građa prikupljena je u desetak lokaliteta: Gornja Lastva, Donja Lastva, Tivat, Perast, Mrčevac, Bogdašići, Muo, Kavač, Prčanj, Donji Stoliv, Gornji Stoliv, Dobrota i Lepetane. "Čestitam autorima na brižnoj obradi etno-građe s terenskog istraživanja što je ovim ukoričenjem – nakladnika *Srednja Europa* – ostvarilo najsigurniji залог spasa od zaborava nematerijalne kulturne baštine hrvatskog stanovništva Boke kotorske", tim riječima obratio se nazočnoj publici zamjenik

Organizatori Kliofesta (Zagreb, 14. - 17. V. 2019.) su Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti, Udruga Kliofest s partnerskim obrazovnim i baštinskim institucijama RH pod ovogodišnjim sloganom *Pišem povijest*.

Nematerijalna baština Bokelja na Kliofestu

U fokusu 6. Kliofesta, uz recentnu povijesnu tematiku, bili su etnokulturni identiteti opisani u knjizi *Hrvati u Boki kotorskoj* koja je promovirana 15. svibnja u Zagrebu

mjenik ravnatelja Hrvatske matice iseljenika dr. sc. Ivan Tepeš na svečanom predstavljanju te knjige održanom 15. svibnja ove godine u zagrebačkoj Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u organizaciji Hrvatske matice iseljenika i nakladničke kuće Srednja Europa d.o.o.

DRAGOCJEN PRINOS

Uza znanstvenike i studente među nazočnima su bili izaslanici: ministrice kulture - viša stručna savjetnica u službi za UNESCO Marija Cesar, gradonačelnika Milana Bandića - gospođa Maja Petrić te predsjednika Vlade Republike Hrvatske Andreja Plenkovića - gospodin Dario Magdić, zamjenik državnoga tajnika iz Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan domovine. Izaslanik Magdić ocijenio je u svome prigodnom obraćanju kako su autori Rajković Iveta i Dronjić ostvarili ovom knjigom dragocjen prinos očuvanju naše tradicijske kulture uz temeljito praćenje mijena hrvatskog stanovništva na području Boke kotorske. "Uz temu migracija i identiteta, zanimljivost ove knjige svakako su i svadbeni

običaji, koji su od značajnoga kulturnog i povijesnog interesa", rekao je Magdić te dodao kako su u Središnjemu državnom uredu za Hrvate izvan RH prepoznali kako je tematika koja se obrađuje u ovoj knjizi od posebne važnosti za opstojnost hrvatskoga nacionalnog identiteta na području Boke kotorske i Crne Gore - davši ovoj knjizi i financijsku potporu natječajem koji Ured provodi u suradnji s Veleposlanstvom RH u Podgorici. "Hrvatsko nematerijalno dobro izvan granica matične zemlje ne smijemo olako zaboraviti i prepustiti *drugima*, već o tome trebamo ostaviti pisani trag kako ne bismo izgubili važan dio svoje povijesti", rekao je Magdić te podsjetio nazočne kako je i sam predsjednik Vlade RH, gospodin Plenković, ocijenio da su Hrvati prisutni u političkom, kulturnom i javnom životu Crne Gore, što je iznimno korisno za njihov položaj, kao i za povezivanje dviju država, uz kontinuiranu potporu Vlade RH hrvatskoj nacionalnoj manjini u Crnoj Gori.

Uz autore o knjizi je nadahnuto govorila jedna od vodećih hrvatskih etno-

loginja te recenzentica izdanja prof. dr. sc. Milana Černalić dok je u ime nakladnika *Srednja Europa* govorila Alenka Barišić, moderatorica svečanosti.

Promocija je priređena u sklopu 6. Klioifesta, festivala povijesti, koji tradicionalno organizira inicijator prof. dr. sc. Damir Agičić, Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti s partnerskim obrazovnim i baštinskim institucijama pod ovogodišnjim sloganom "Pišem po-

Marija Nikolić, Milana Černalić, Matija Dronjić, Marijeta Rajković Iveta i Alenka Barišić

Izaslanik premijera
Dario Magdić,
zamjenik državnog
tajnika SDUHIRH

vijest" u prostorima NSK u Zagrebu, čiji se dobro posjećeni program odvijao od 14. do 17. svibnja 2019.

INTERDISCIPLINARNI UVIDI

Zahvaljujući organizatorima Klioifesta što sustavno prezentiraju historiografiju i etnografiju hrvatskoga naroda izvan matične zemlje, dr. sc. Ivan Tepoš je naglasio: "U ovoj interdisciplinarnoj studiji, koja se temelji na intervjuima s nizom Hrvata Bokelja, prikazuje se koliko su višekratne promjene državnih gra-

nica utjecale na iseljavanje (katoličkog stanovništva, uglavnom Hrvata) i useljavanje (pretežno pravoslavnog stanovništva) u Boki kotorskoj od kraja 19. do početka 21. stoljeća. Razvidno, Boka kotorska bila je posljednjih sto godina u sastavu čak osam država. Te promjene bile su pokretač migracija i transformacija identiteta. Iseljavali su mlađi muškarci tražeći dodatne izvore prihoda od obližnjih mjesta europskog susjedstva do transkontinentalnih destinacija Amerike i Australije. Usto, autorski dvojac bilježi i snažne unutarnje migracije *selo - grad* između dvaju svjetskih ratova te osobito tijekom procesa urbanizacije od 1950-ih i 1960-ih godina naovamo. Popisi stanovništva na tome geografskome prostoru, primjerice, pokazuju da se udio hrvatskog stanovništva u Boki kotorskoj od 1910. s 50,3 posto drastično smanjio na samo 6,3 posto do 2011. godine."

"Usredotočivši se na obradu zatečene bogate etnografske građe autori donose inovativnu interpretaciju dviju tematskih odrednica - migracija i svadbenih običaja, opisujući njihove odraze na suvremene markere identiteta Hrva-

ta u Boki kotorskoj", rekla je recenzentica prof. dr. sc. Milana Černalić.

DVIJE TEMATSKJE ODREDNICE

Građa knjige, koja ukupno ima 184 stranice, stoga je podijeljena prema dvjema spomenutim tematskim odrednicama. Prva, koju potpisuje M. Rajković Iveta, podnaslovljena je "Boka kotorska: granice, migracije i identiteti" (str. 13 - 79), a druga - koju potpisuje M. Dronjić - "Predsvadbeni i svadbeni običaji hrvatskog stanovništva na tivatskom području" (str. 83 - 181). Podsjetimo, uvodni dio knjige donosi pregled kulturne baštine hrvatskog stanovništva u Boki kotorskoj s naglaskom na dosadašnja etnološka istraživanja na koja upozorava voditeljica cijelog projekta Černalić, dok Marija

Knjiga autorskoga dvojca Rajković Ivete i Dronjić donosi inovativnu interpretaciju dviju tematskih odrednica - migracija i svadbenih običaja, opisujući njihove odraze na suvremene identitete Hrvata u Boki kotorskoj.

Povjesničar Dinko
Šokčević iz Mađarske
prigodom uručjenja
nagrade

Iz knjižene
historiografske
produkcije RH

Laureati nagrada 6. KlioFesta

Božinović Mihaliček opisuje domaćina predmetnoga terenskoga istraživačkog projekta Kulturno zavičajno udruženje "Napredak", dokazanog čuvara baštine i kulturne tradicije Gornje Lastve.

Uz bokeljske Hrvate i članove Hrvatske bratovštine 'Bokeljska mornarica 809' iz Zagreba u ime KZU "Napredak" zagrebačkoj svečanosti nazočila je arhitektica Marija Nikolić, koja je prigodom obraćanja potvrdila golemi značaj knjige za predmetnu zajednicu dodavši da izdanje krase obilježje autentičnih fotografija koje prate živopisne iskaze kazivača o svadbenim i ostalim običajima Bokelja te najavivši lipanjsku promociju ove knjige u Boki kotorskoj za stotu obljetnicu KZU "Napredak".

NAGRADE POVJESNIČARIMA

Kruna 6. KlioFesta je dodjela nagrada povjesničarima, održana u NSK u Zagrebu 17. svibnja 2019. Tako je Nagrada "Ivan Lučić" za životno djelo dodijeljena prof. dr. sc. Mirjani Matijević Sokol koja je, uz karijeru istaknute sveučilišne profesorice, dvadesetak godina radila kao stručnjakinja za srednjovjekovnu građu u Akademijinu Zavodu za povijesne znanosti u Zagrebu. Mirjana Matijević Sokol istaknula se svojim prinosom istraživanju hrvatske srednjovjekovne povijesti. Nagrada "Mirjana Gross" za knjigu godine s povijesnom tematikom pripala je dr. sc. Ivani Horbec za knjigu "Prema modernoj državi. Uprava i politika u Bansknoj Hrvatskoj 18. stoljeća". "Ivana Horbec oblikovala je uzornu sintetsku studiju koja se

Među laureatima 6. KlioFesta je povjesničar i kroatist iz Mađarske Dinko Šokčević, aktualni viši znanstveni suradnik Odjela za Jugoistočnu Europu Mađarske akademije znanosti u Budimpešti.

po svojim istraživačkim rezultatima i interpretativno-analitičkim dosezima s pravom može ubrojiti među najvažnije radove s područja hrvatske povijesti ranoga novog vijeka u posljednjih nekoliko desetljeća", ocijenio je dr. sc. Damir Agičić. Nagrada "Vjekoslav Klaić" za popularizaciju povijesti uručena je dr. sc. Josipu Mihaljeviću, znanstvenome suradniku Hrvatskoga instituta za povijest u Zagrebu, za radijsku emisiju "Povijesne kontroverze", kao i dr. sc. Vlatki Dugački i dr. sc. Krešimiru Reganu, znanstvenicima i leksikografima iz Leksikografskoga zavoda *Miroslav Krleža*, za "Hrvatski povijesni atlas". Nagrada "Ferdo Šišić" za diplomski rad uručena je Luciji Bakšić i Marku Vodopiji. Nagrada "Jaroslav Šidak" koja se dodjeljuje inozemnim historiografima pripala je ove godine povjesničaru i kroatistu iz Mađarske prof. dr. sc. Dinku Šokčeviću (mađ. Sokcsévi Dénés). Uz karijeru omiljenoga sveučilišnog profesora i cijenjenog atašea za kulturu, ostvaruje kao povjesničar i plodnu znanstvenu karijeru još od doktorata na Sveučilištu u Pečuhu na temu "Slika Mađara kod Hr-

vata u razdoblju od 1790. i 1918. godine". Svoj doktorski rad objavio je pod naslovom "Magyar múlt horvát szemmel (Mađarska prošlost – hrvatski pogled)" u Budimpešti 2004. godine. U međuvremenu je proširio istraživanja i na stereotipe koje su Mađari imali o Hrvatima u navedenom razdoblju te objavio u obliku knjige pod naslovom "Hrvati u očima Mađara, Mađari u očima Hrvata. Kako se u pogledu preko Drave mijenjala slika *drugoga*?" (Naklada Pavičić, Zagreb 2006.). Pamtim ga od 1. siječnja 2014. godine do 31. prosinca 2017. kao uspješnoga prvog ravnatelja Mađarskoga instituta u Zagrebu i savjetnika za kulturu Veleposlanstva Republike Mađarske u Zagrebu. Suradnik je Znanstvenoga zavoda Hrvata u Pečuhu te vanjski suradnik Hrvatskoga instituta za povijest u Zagrebu. Šokčević je trenutačno viši znanstveni suradnik Odjela za Jugoistočnu Europu Instituta za povijest Centra za humanističke znanosti Mađarske akademije znanosti u Budimpešti. Rezultati dosadašnjega rada dr. Šokčevića važni su i zbog njegova zanimanja za povijest bačkih Hrvata i uopće za poznavanje suvremenoga položaja hrvatske manjine u Mađarskoj. U svojim knjigama i drugim priložima nastojao je što više prostora posvetiti upravo tim skupinama koje su se stjecajem okolnosti pomalo našle na margini historiografije. Taj fenomen još je važniji za hrvatsku stranu zbog toga što su se mađarski Hrvati suočili s akulturacijskim problemima, što u svakom slučaju zaslužuje istraživačku pozornost. Najvažnije mu je djelo objavljeno 2011. godine u Budimpešti: bio je to prvi pregled hrvatske povijesti koji je objavljen na mađarskome jeziku ("Horvátország a 7. századtól napjainkig, Mundus Novus", Budimpešta 2011.). Tu knjigu objavio je 2016. godine u Zagrebu Durieux u hrvatskome prijevodu ("Hrvatska od stoljeća 7. do danas"). Čestitamo! ■

ENG In the focus of the 6th KlioFest history festival (Zagreb, 14 to 17 May), along with a wealth of recent history themes, were the ethno-cultural identities described in *Marijeta Rajković Iveta and Matija Dronjić's Hrvati u Boki kotorskoj (Croats in Boka Kotorska)*. The book was promoted in Zagreb by the Croatian Heritage Foundation and publisher *Srednja Europa*.

Inovativan udžbenik nacionalne povijesti iz Željeznoga

Autorski trojac Nikola Benčić, Miroslav Šašić i Štefan Zvonarić napisali su prvi udžbenik *Povijesti gradišćanskih Hrvatov* u nakladi Hrvatskoga kulturnog društva u Gradišću uz financijsku potporu obrazovnih institucija dviju zemalja, Austrije i Hrvatske

Slijedeći suvremene metodičke koncepcije nastave povijesti autorski trojac Nikola Benčić, Miroslav Šašić i Štefan Zvonarić napisali su prvi udžbenik *Povijesti gradišćanskih Hrvatov*, koji je u glavnome gradu savezne austrijske pokrajine Gradišće/Burgenlandu objavilo 2018. godine tamošnje najstarije Hrvatsko kulturno društvo – čiju je promociju u Zagrebu priredio Hrvatski školski muzej 30. V. 2019. Uz ravnateljicu Muzeja Štefku Batinić i predsjednika gradišćanskoga HKD-a Stanka Horvata promociji su nazočili mnogobrojni visoki uzvanici iz Hrvatske i Austrije, dok je prigodni glazbeni program izveo *Crkveni zbor* iz Velikog Borištova. Uvodne riječi izrekao je predsjednik HKD-a Stanko Horvath, ujedno i član Savjeta Vlade RH za Hrvate izvan domovine te dr. sc. Milan Bošnjak (SDUH RH), a zatim su slijedila izlaganja akademika Benčića te Zvonarića i Šašića.

Riječ je o inovativnome udžbeniku opće povijesti s cjelovito obrađenom gradišćanskohrvatskom dionicom od prapovijesti naovamo na tlu današnjih europskih država Austrije, Mađarske, Češke i Slovačke za srednje škole u jednome tomu, koji su financirali Savezno ministarstvo za obrazovanje i znanost iz Beča te Središnji državni ured za Hrvate izvan RH iz Zagreba. Posrijedi je složen, sadržajno slojevit i raznovrstan te polifunkcionalan historiografski tekst izrazite jasnoće. Nastojeći u svakoj prilici približiti se učeniku, središtu odgojno-obrazovnoga procesa koji se izvodi u višejezičnim i višekulturnim europskim sredinama, autori su stvorili iznimno koherentan i metodološki dosljedan udžbenik. Posljednja odlika odražava sretno spojen autorski tim formiran u neposrednome praktičnom užitku u poučavanju hrvatske povijesti i kulture u *novoj* i *staroj* im domovini. Naime, potkraj XV. i tijekom XVI. st. pred osmanskim prodorima Hrvati su se iseljavali iz područja Like, Krbave, zapadne Bosne, Korduna, Banovine, Gorskoga kotara i Slavonije i useljavali se u Kraljevinu Ugarsku, pokrajine Kranjsku, Korušku, Štajersku, Slovačku i Moravsku – nastavljajući ondje život i stvaralaštvo u više od tri stotine naselja. No, u stoljetnoj povijesti Gradišća tek je udžbenik *Geschichte des Burgenlandes* (1996.) dao djelomičan prikaz hrvatske povijesti te pokrajine, a bez osuvremenjenih interpretacija nestora gradišćanskohrvatskih historiografskih početnica koje prate četverostoljetnu hrvatsku nazočnost u tim destinacijama poput *Druge* i *Treće štanke* Ivana Dobrovića (1924., 1929.), *Pripetenja Ugrov* Jožefa Dreiskera (1872.) ili pak Mate Karalla *Povesti Ugarske* (1880.). Tu je značajan i predmetni historiografski opus Dragutina Pavličevića, Mate Ujevića, Alojza Jembriha te Željka Holjevca

Piše: Vesna Kukavica

iz RH. Na inicijativu predsjednika HKD-a u Gradišću Stanka Horvatha autorski tim otisnuo se u oblikovanje nedostajućega cjelovitog udžbenika opće povijesti gradišćanskih Hrvata, pokazavši se u tom iskoraku uspješnim sudeći prema odličnoj recenziji prosvjetnih vlasti Austrije. Tako se ovaj udžbenik upotrebljava u nastavi ne samo u Austriji, nego i u Mađarskoj i Slovačkoj od ove školske godine. Obilje fotografija istaknutih osoba i događaja te ostali slikovni materijal o reprezentativnim kulturnim znamenitostima

uza zemljovide upotpunjuju tekst raspoređen na 312 stranica. Budući da je riječ o grafički primjereno prezentiranome kvalitetnome slikovnom materijalu, on kao integralan dio teksta pruža đacima dodatne informacije o povijesnim zbivanjima. Količina informacija i način interpretacije povijesnih procesa, događaja i osoba primjerena je interesima učenika srednjoškolske dobi. Visoka svijest autora o višejezičnome učeničkom podrijetlu formirala je jezično-stilsku razinu udžbeničkoga narativa otisnutu na rubovima listova koja olakšava kako razumijevanje povijesne problematike, tako i njezino lakše usvajanje na razini stručnoga nazivlja objavljenog na tri jezika (gradišćanskohrvatskom, standardnom hrvatskom jeziku te njemačkom i mađarskom). Autori su se koristili najnovijim rezultatima historiografskih istraživanja, pruživši učenicima uvide u recentna tumačenja nacionalne povijesti.

Gradivo je izloženo u deset tematskih cjelina: 1. Uvod od prapovijesti do europske seobe naroda; 2. Život u staroj domovini; 3. Nova domovina; 4. Ratno 17. stoljeće i otpor politici Hasburgovaca; 5. Devetnaesto stoljeće; 6. Početak XIX. stoljeća; 7. Međuraće; 8. Drugi svjetski rat; 9. Svijet nakon II. svjetskog rata i 10. Suvremeni svijet – obrađen sve do XXI. stoljeća koje ujedinjuje sve gradišćanske Hrvate u Europskoj uniji, uključujući i matičnu im zemlju Hrvatsku od 2013. Uz svaku cjelinu otisnut je sažetak i zanimljiva crtica. Udžbenik prati pripadajući znanstveni aparat s više imenskih kazala gradova i mjesta, država i pokrajina; planina, rijeka i mora te popis slikovnih izvora. Autorskome timu prilog su dali Mirko Berlakovich i Ivan Rotter u jezično-stilskoj dionici, dizajn korica Katja Wukovits, dok Matthias Wagner potpisuje fantastično grafičko oblikovanje udžbenika. ■

ENG Nikola Benčić, Štefan Zvonarić and Miroslav Šašić have penned the first textbook covering the history of the Gradišće-Croat enclave. The volume is published by the Gradišće-Croatian Culture Association and is targeted at secondary school pupils in Austria, Hungary and Slovakia, and to other readers interested in the history of this ethnic Croatian enclave in Central Europe.

Turizam – velika prilika za povratak hrvatskih iseljenika

Druga konferencija na temu iseljeničkoga turizma govori o velikome značaju prve konferencije, održane prije dvije godine u Zadru, a koja je prije svega bila dobra ideja i inicijativa za budućnost. Njezin značaj je i u tome što brojem panelista i sudionika, Hrvata povratnika i onih koji žive izvan RH, predstavlja jednu drugu sliku Hrvatske. Simbolizira jedinstvo iseljene i domovinske Hrvatske, hrvatskih iseljenika povratnika koji su investirali u turizam, pripadnika druge pa čak treće generacije Hrvata koji su se vratili u domovinu svojih roditelja.

Priredila: **Ivana Rora**

U zlet hrvatskoga turizma može biti magnet za povratak iseljenika u domovinu. Bila je to jedna od poruka Druge konferencije *Iseljenički turizam*, koja je održana od 17. do 19. svibnja u Splitu.

“Držim kako je ova konferencija od iznimnog značaja kako za hrvatsko iseljeničtvo, tako i za sve nas u Hrvatskoj. Posebno mi je drago što skup ističe važnost ulaganja hrvatskih iseljenika u hrvatski turizam. Znanja i iskustvo koje hrvatski iseljenici imaju, dragocjena su nam. Uvjerena sam kako će ova konfe-

rencija ojačati veze Hrvatske s njezinim mnogobrojnim iseljeničtvom te pridodati stvaranju uvjeta za njihov povratak u domovinu”, rekla je u videoporuci predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović prigodom svečanog otvorenja.

Zvonko Milas, državni tajnik u Središnjemu državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske, i Tonči Glavina, državni tajnik u Ministarstvu turizma, istaknuli su kako je iseljenicima pravi trenutak za povratak, život i ulaganje u Hrvatsku.

“Impozantan popis govornika, profesionalca, povratnika i onih koji će to tek postati dokaz je prepoznatljivosti same

konferencije, aktualnosti tema, ali ponajprije – želje za jačom suradnjom hrvatskog iseljeničtva u modeliranju vizije Hrvatske, novoga hrvatskog sna”, naglasio je sudionicima konferencije državni tajnik Zvonko Milas, koji je sa suradnicama Marijom Matek i Croatianom Orešković sudjelovao na konferenciji. U ime Hrvatske matice iseljenika konferenciji je nazočio zamjenik ravnatelja dr. Ivan Tepeš.

“Na našoj je Vladi da osmisli razvojnu strategiju države u kojoj će aktivno sudjelovati i hrvatski iseljenici, uspješni gospodarstvenici, znanstvenici, posebice pripadnici druge i treće generacije koji su svoje diplome stekli na uglednim

Zvonko Milas i Marin Sopta

svjetskim sveučilištima. Njihova radna etika, iskustvo rada u kompetitivnom okruženju razvijenih zemalja svijeta, kao i sposobnost da osmisle i uvode novosti, bile bi velik doprinos domovini“, rekao je Marin Sopta, ravnatelj Centra za istraživanje hrvatskog iseljeničtva koji je organizirao konferenciju. Dodao je kako veliki gospodarski potencijal hrvatskih iseljenika može pridonijeti ne samo ekonomskome napretku zemlje, nego i stabilnosti njezine demokracije.

Ivan Barbarić, potpredsjednik Hrvatske gospodarske komore za međunarodne poslove i Europsku uniju, rekao je kako Komora velike napore ulaže u internacionalizaciju hrvatskoga gospodarstva, tj. izlazak hrvatskih tvrtki na glo-

balno tržište te da važnu ulogu u tome ima tijesna suradnja s dijasporom.

“Turizam je posao koji živi od emocija i iskustava. Zato je u Hrvatskoj nužno nastaviti poboljšavati sadržaje u turističkoj predsezoni i posezoni te razvijati i promovirati kontinentalni i medicinski turizam te onaj vezan uz kongrese i događaje te glamping. Važno je ojačati i strateško vođenje razvoja turizma uz suradnju između javnoga i privatnoga sektora te lokalnog stanovništva u ponudi turističkih usluga“, istaknuo je John Gašparac, predsjednik uprave tvrtke PwC Croatia.

Iseljenički turizam dvodnevna je konferencija koja je uz iseljenike okupila predstavnike institucija i gospo-

darstvenike. Cilj joj je povezati Hrvate u domovini s hrvatskim iseljeničtvom u svrhu zajedničkog istraživanja i razvijanja mogućnosti ulaganja u hrvatski turizam.

Kako bi se obradilo što više tema vezanih uz hrvatski turizam, organiziran je niz panela u kojima je sudjelovalo pedesetak izlagača.

PANEL O ZDRAVSTVENOME TURIZMU

Jedan od posebno pažljivo odabranih panela bio je i onaj o zdravstvenome turizmu, a Hrvatska se može ugledati na Tursku u razvoju te turističke grane. Turska ima privatno zdravstvo na razini Njemačke i Sjedinjenih Američkih Država pa njezine usluge koriste građani i iz drugih dijelova Europe, istaknuto je to u raspravi o zdravstvenom i wellness turizmu na konferenciji *Iseljenički turizam* u Splitu. Turizam u Hrvatskoj raste iz godine u godinu, a zdravstveni bi se tek trebao razviti. Hrvatska je s više od sto milijuna noćenja stranih gostiju osma zemlja u Europi po broju “stranih” noćenja što je svrstava uz bok Italiji, Španjolskoj, Velikoj Britaniji i Francuskoj. Nikica Gabrić, vlasnik Poliklinike Svjetlost, rekao je da Hrvatska tu činjenicu ne zna iskoristiti za razvoj zdravstvenoga turizma.

“Dvadesetak milijuna ljudi u Hrvatsku dođe na ljetovanje, a ne prime in-

Danas globalno svjedočimo jednoj novoj pojavi, a to je da nikada dosad u povijesti čovječanstva dijaspora nije igrala i imala veću ulogu u društveno-političkom, gospodarskom, kulturnom, vjerskom i sportskom životu zemalja svog podrijetla. Sama činjenica da više od 258 milijuna ljudi živi izvan zemlje u kojoj su rođeni, da oni šalju godišnje više od 625 milijuna dolara u novčanim doznakama u zemlje svog podrijetla, na najbolji način govore o potencijalu njezinih članova. I uz činjenicu da je i danas glavni fokus odnosa između dijaspori i domovine temeljen na novčanim doznakama, ipak postoje primjeri kako pripadnici dijaspori mogu svojim aktivnim sudjelovanjem i angažmanom uvelike pridonijeti napretku i uspjesima svoje domovine kako na unutarnjem, tako i na vanjskom polju. Ova konferencija najbolji je primjer koji nam pokazuje i dokazuje kako iseljenici mogu pridonijeti gospodarstvu zemlje. Značaj i ulogu dijaspori prepoznali su i u Europskoj uniji koja je 2015. godine jednoglasno usvojila rezoluciju 2043. U toj rezoluciji koja nosi naslov “Democratic participation for migrant diasporas” (“Demokratsko sudjelovanje pripadnika dijaspori”) EU savjetuje svojim članicama, pa tako i Hrvatskoj, uz ostalo: osnovati posebno ministarstvo za iseljeničtvo, uvesti dopunsko glasovanje za pripadnike dijaspori, poticati i omogućiti sudjelovanje posebice pripadnika druge generacije u politički život države i općenito u sve političke stranke i omogućiti pripadnicima druge i ostalih generacija da sudjeluju u razvojnoj strategiji države. Hrvatska mora ići tim putem – mišljenja je Marin Sopta, inicijator i osnivač konferencije.

formaciju da ovdje mogu dobiti neke zdravstvene usluge. Svijetu smo mala, relativno nepoznata zemlja, pogotovo u području zdravstva. Zato u prepoznatljivost moramo ulagati, a hrvatsko iseljeničtvo nam može biti most prema strancima", istaknuo je Gabrić.

S njim se složio Ognjen Bagatin, ravnatelj Poliklinike Bagatin. Istaknuo je kako iseljenici mogu biti najbolji ambasadori kvalitete hrvatskoga zdravstva. "S iseljenicima se trebamo povezivati radi razmjene znanja, promocije i

investicija u zdravstveni turizam. U inozemstvu nam je nužna sustavna promocija poliklinika, klinika i bolnica, no i stvaranje povjerenja i osjećaja sigurnosti u inozemnih pacijenata. U sklopu toga potrebno je isticanje vrhunskoga rada hrvatskih liječnika." Nadležne institucije pozvao je na blisku suradnju s hrvatskim liječnicima koji rade u vodećim svjetskim klinikama. Kako bi vidio njihove prakse, Bagatin je obišao svijet i zagovara implementaciju najboljih stranih rješenja u hrvatski zdravstveni sustav.

"Generalni direktor klinike u Clevelandu, koja zapošljava čak šezdeset i šest tisuća ljudi, je Tomislav Mihaljević. Taj bi naš čovjek već sa svoja tri savjeta mogao promijeniti cijeli hrvatski zdravstveni sustav. Zato je nužno da naše iseljenike molimo za pomoć i savjete te uz njihovo bogato iskustvo zajedno radimo u poboljšanju cijeloga zdravstvenog sustava koji čini više od dvadeset posto godišnjeg proračuna Republike Hrvat-

ske", poručio je Bagatin i dodao kako je upravo to najbolji način za zadržavanje liječnika i medicinskih sestara u Hrvatskoj te osiguravanje bolje usluge korisnicima sustava.

Alfred Franković, voditelj klastera zdravstvenoga turizma Kvarnera, objasnio je da u zdravstvenome turizmu Primorja uspješno surađuju javni i privatni sektor.

"Zahvaljujući tome Hrvatska je u dentalu jača od Mađarske. Godišnje nam stiže osamdeset tisuća ljudi samo iz Italije. Za daljnji razvoj potrebna su dodatna ulaganja u vidljivost i marketing", istaknuo je Franković. ■

ENG *The significance of the second international conference on diaspora tourism lies in the fact that the many panellists and participants—Croatian returnees and those living abroad—present a different picture of Croatia. It symbolises the unity of diaspora and homeland Croatia, Croatian returnees that have invested in tourism, members of the second and even third generation of diaspora Croats that have come back to the homeland of their parents.*

Matica i "Edward Bernays" o iseljeničkome turizmu

U utorak, 14. svibnja 2019., studenti menadžmenta i marketinga turističkih destinacija Visoke škole za komunikacijski menadžment "Edward Bernays", na čelu s dr. sc. Romanom Lekić, posjetili su Hrvatsku maticu iseljenika. Svoja iskustva vezana uz iseljenički turizam, turizam hrvatskih manjina i marketinški potencijal iseljeničke baštine u ime Hrvatske matice iseljenika studentima su predstavili rukovoditeljica Odsjeka iseljeničke baštine i urednica mjesečnika Ljerka Galic, voditeljica Odjela za marketing Ivana Rora i voditelj Odjela za hrvatske manjine Marin Knezović. Tijekom sastanka sa studentima bilo je riječi o nedovolj-

no iskorištenim potencijalima iseljeničkoga turizma i njegovim različitim oblicima, poput genealoškoga turizma (potraga za korijenima). Studentima su predstavljani primjeri korištenja iseljeničke baštine u marketinške svrhe i u "brandiranju" Hrvatske (poput projekta vezanog uz oca daktiloskopije Ivana Vučetića). Razgovaralo se i korištenju turističkih potencijala hrvatskih manjinskih zajednica u oblikovanju i osmišljavanju turističkih tura. Sastanak je od frontalnog predavanja na kraju prerastao u svojevrсни "brainstorming".

Nedostatan protok podataka predstavlja ozbiljan problem u razvoju posebnih oblika turizma kao što je iseljenički. Istodobno živimo u vremenu snažnog natjecanja među različitim informacijama u kojem se teško izboriti za pozornost moguće zainteresirane javnosti. Nove komunikacijske tehnologije predstavljaju šansu, ali od male su važnosti bez promišljenih sadržaja prilagođenih klijentima. Upravo u osmišljavanju sadržaja vezanih uz iseljenički turizam Hrvatska matica iseljenika i Visoka škola "Edward Bernays" vide osnovu suradnje.

Ovaj posjet je početak suradnje Visoke škole za komunikacijski menadžment "Edward Bernays" i Hrvatske matice iseljenika. Suradnja bi se mogla nastaviti izradom projekata i radova studenata Visoke škole i njihovim volontiranjem u Hrvatskoj matici iseljenika. (Marin Knezović)

Do kraja svijeta i natrag

Televizijski serijal "Hrvatska zajednica u Čileu" snimljen je u produkciji Hrvatske radiotelevizije - Programa za Hrvate izvan RH. Sastoji se od pet dokumentarnih epizoda u kojima su dokumentarističkim stilom obrađene mnogobrojne zanimljive životne priče bračkih iseljenika. Procjenjuje se da danas u Čileu živi oko 200.000 Hrvata i njihovih potomaka.

Tekst: **Ivana Rora**

Serijal je 17. svibnja u Supetru na Braču predstavio glavni urednik Programa za Hrvate izvan Republike Hrvatske HRT-a Ivo Kujundžić. Gradonačelnica Supetra Ivana Marković iskazala je na predstavljanju veliko zadovoljstvo zbog toga što je za promociju televizijskoga dokumentarnog serijala o Hrvatima u Čileu izabran upravo Supetar. Zamjenik ravnatelja Hrvatske matice iseljenika Ivan Tepeš pozdravio je projekt i istaknuo dobru suradnju HMI-ja s Programom za Hrvate izvan RH. Za promociju u Supetru pripremljena je skraćena 50-minutna verzija s najzanimljivijim ulomcima iz svih pet epizoda. Prva nosi naslov "Do kraja svijeta i natrag" i obrađuje povijest dolazaka Hrvata u Južnu Ameriku, još od druge polovice 19. stoljeća te opći pregled današnje hrvatske nazočnosti u Čileu. Druga je "U potrazi za bijelim zlatom" i govori o prvim Hrvatima koji su došli na sjever Čilea, privučeni "bijelim zlatom", odnosno natrijevim nitratom koji se tada upotrebljavao kao gnojivo, u negostoljubivim uvjetima pustinje Atacama. U trećoj epi-

zodi "Hrvatski grad na kraju svijeta" tema su prvi Hrvati na Ognjenoj zemlji koji su onamo stigli privučeni "zlatnom groznicom". Danas žive uglavnom u Punta Arenasu koji je grad s najvećim postotkom Hrvata na južnoameričkom kontinentu. Četvrta epizoda "Istaknuti Hrvati u čileanskome društvu" obrađuje hrvatske predstavnike u izvršnoj, zakonodavnoj i sudskoj vlasti. Vrlo su istaknuti i u kulturi, obrazovnome sustavu, crkvenoj hijerarhiji i poduzetničkim krugovima. U 5. epizodi pod naslovom "Čileanski pisci hrvatskog podrijetla" spomenut je i podatak da čileanska Akademija za jezik među svoja 34 člana ima i šest redovitih te četiri dopisna člana hrvatskog podrijetla, a svi potječu upravo s otoka Brača.

Promociju su organizirali Grad Supetar i Centar za kulturu Brač, a domaćin je bio Svpetrvs hoteli d.d. Uz prigodna obraćanja pokrovitelja i organizatora te projekciju skraćene verzije dokumentaraca, održana je i panel-rasprava na temu "Hrvatsko iseljništvo u Južnoj Americi" na kojoj su sudjelovali: Ivana Marković, gradonačelnica Grada Su-

petra, dr. sc. Ivan Tepeš, zamjenik ravnatelja Hrvatske matice iseljenika, Ivo Kujundžić, urednik Programa za Hrvate izvan RH Hrvatske radiotelevizije, Tatjana Rau, urednica Međunarodnoga radijskoga programskog kanala Glasa Hrvatske HRT-a, Marianna Campeira i Damian Bazan Mamić, autori serijala, Franjo Mlinac, ravnatelj Narodne knjižnice Sutivan i voditelj Zbirke 'Moja domovina' te Jasna Damjanović, ravnateljica Centra za kulturu Brač.

U sklopu prezentacije i panela predstavljena je i zbirka "Druga domovina" sutivanske Narodne knjižnice koja sadrži naslove hrvatskih pisaca u iseljništvu, pretežno u Južnoj Americi. U programu je sudjelovala bračka klapa Blaca. ■

Nakon Supetra ovaj zanimljiv serijal promoviran je u organizaciji Hrvatske matice iseljenika u dvorani Matis, u Zagrebu. Pod pokroviteljstvom Središnjega državnog ureda te uz nazočnost velikog broja predstavnika hrvatskih državnih institucija i medija održan je i razgovor s autorima serijala, što je promociju učinilo posebno jakom u odnosima domovine i iseljništva.

ENG *The Croatian Community in Chile is a television series produced by Croatian national broadcaster HRT for its programming for Croatians abroad. The series includes five episodes that document numerous fascinating life stories of people that moved there from the Croatian island of Brač. Estimates put the number of ethnic Croats and their descendants now living in Chile at about two hundred thousand. The series was screened in Supetar on the island of Brač and at the Croatian Heritage Foundation in Zagreb.*

DOM – Zapis sjećanja na tijelo

Čileanska arhitektica i dizajnerica tekstila KARINA VUKOVIĆ dojmljivo je u HMI-ju predstavila svoj multidisciplinarni projekt u potrazi za rodnom kućom svoje prabake u Brguljama na otoku Molatu, posvetivši ga ocu Pedru Rusmiru Vukoviću Kovačiću koji je preminuo dok je boravila u Hrvatskoj.

Karina Vuković

Priredila: Ljerka Galic

Foto: Snježana Radoš, Marko Pavlović

Moja 'nonita', očeva baka s majčine strane s kojom sam rasla do svoje petnaeste godine, naučila me prve hrvatske riječi.

Oduvijek mi je spominjala svoju rodnu kuću, pripovijedala o divnom vremenu i krajolicima koje je morala napustiti u dobi od trinaest godina i kamo se nika da više nije uspjela vratiti, zamijenivši ih surovom čileanskom Patagonijom. Uplovili su u omanju luku naselja Punta Arenas, gdje su otvorili prvu točionicu sokova, a čiju su izgradnju u najjužnijem čileanskom gradu potpomogli i mnogi hrvatski doseljenici.

Udala se za hrvatskoga useljenika Juana Kovačića s kojim je rodila četvero djece, među njima i majku mog oca.

Prabakina pregača koju kao dragocjenost čuvam i nosim sa sobom više

od dvadeset godina potaknula je moju želju da se uz taj komad tkanine uvučem u 'njezinu kožu'. Otisnula sam se na životno putovanje u potrazi za silnicama koje su me nezaustavljivo vukle u prepoznavanje mojih korijena. Htjela sam svoje pretke nakon stotinjak godina vratiti u njihov rodni DOM. Tijelo kao 'nosač postojanja' i pregača kao podsjetnik na identitet poslije njihova postojanja potaknuli su moja razmišljanja o hrvatskom iseljavanju i njegovim posljedicama.

Drugi naraštaj hrvatskih iseljenika rođenih u Čileu zadnja je generacija odgovorna i sposobna prenijeti iskustva živućih predaka.

DOM: REGISTROS DE LA MEMORIA DEL CUERPO

Kad sam kročila u dvor napuštene prabakine kuće u selu od samo nekoliko stanovnika odjenula sam pregaču prepuštivši se 'vodstvu' ove halje kao činu povratka na svoje početke.

Zastala sam na svakom djeliću kuće i vrta gdje je prabaka proživljavala svoje djetinjstvo da bi ono na taj način postalo i moje. Odlučila sam fotografski zabilježiti te neponovljive trenutke i svoju intimu podijeliti sa svima vama."

Ovo istraživanje, kako je istaknula, Karina je provela ponajprije zbog sebe same, no nakon očeve smrti koja ju je zatekla dok je boravila u Hrvatskoj, odlučila je složiti izložbu koja je prošle godine predstavljena u Punta Arenasu. Na

taj način oprostila se od oca i prabake na najdostojniji način, a nama u Hrvatskoj s mnogo emocija prenijela je svoju uzbudljivu, duboko proživljenu priču o tome što za nju znači "DOM". U Čileu je ostavila majku i sestru te sada živi u Portugalu. Pohađala je i tečaj hrvatskoga jezika "Croaticum" na zagrebačkome Filozofskom fakultetu. ■

Prabaka iz Molata u Patagoniji

Prabaka Catalina María Šaronić Simini rođena je 1896., a nakon majčine smrti 1909. dolazi s ocem, bratom i pomajkom u ondašnje omanje naselje Punta Arenas gdje je proživjela punih sto godina u zavidnom zdravlju i prisebnosti, u doživotnoj čežnji za "lijepom zemljom".

ENG Chilean-Croatian architect, cultural manager, clothing and textiles designer and design consultant Karina Vuković, born on Punta Arenas city, Chilean Patagonia, currently based in Portugal, presented her multidisciplinary project: Integrating Art, Design and Cultural Management about the Croatian Migration phenomenon and its consequences. A reflection how the 2nd generation born in Chile is the last one that got to know the immigrants alive and today is responsible for perpetuating their legacy. The great-granddaughter's body was the holder of the apron, but adopting her "Nonna's" postures, which she treasures in her memory.

Gostovanje u Društvu hrvatskih književnika dvojice uglednih pisaca iz Čilea i Australije

Tekst: **Vesna Kukavica**

Foto: **Ivana Perkovic**

U Zagrebu je 21. svibnja ove godine Društvo hrvatskih književnika priredilo gostovanje čileanskoga književnika hrvatskih korijena Andrésa Moralesa Milohnića te predstavljanje njegove knjige pjesama "Escrito en glagolítico / Napísano glagoljicom" u prijevodu dr. sc. Željke Lovrenčić. Nakon pozdravnoga govora Đure Vidmarovića, predsjednika Društva hrvatskih književnika, uz autora Andrésa Moralesa Milohnića nadahnuo je govorila književnica i prevoditeljica dr. sc. Željka Lovrenčić. Čarobne Moralesove stihove interpretirao je dramski umjetnik Joško Ševo. Potaknut Ševinom glumačkom ekspresijom njegove lirike, publiku je nakon toga oduševio sam pjesnik Morales Milohnić čitajući nam vlastite stihove i prenoseći nam svojim melodioznim baritonom svu semiotičku dubinu svoje poezije na španjolskome jeziku. Voditeljica Tribine DHK je Lada Žigo Španić.

Andrés Morales Milohnić je pjesnik, sveučilišni profesor filologije i esejist. Najmlađi je član Čileanske akademije za jezik (primljen 2007.), koja djeluje od 1885. godine. Rođen je 1962. u Santiagu, profesor je književnosti i predaje neko-

liko filoloških disciplina na dvama sveučilištima: na državnome, Universidad de Chile, i na privatnome, Diego Portales. Dosad je objavio 19 zbirki poezije i smatra se jednim od najboljih hispano-američkih pjesnika srednjega naraštaja. Djela su mu prevedena na devet jezika i uvrštena u više od 40 izbora poezije u Čileu i inozemstvu. Dobitnik je niza vrijednih književnih nagrada, od kojih je najvažnija Nagrada Pablo Neruda 2001. Veliki je promotor hrvatske kulture u Čileu, istaknula je uz ostalo hispanistica dr. sc. Željka Lovrenčić.

SUSRET S PISCER VLADIMIROM JAKOPANECOM IZ AUSTRALIJE

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, u sklopu Zbirke inozemne *Croatice* koju vodi dr. sc. Željka Lovrenčić, gostovao je pisac Vladimir Jakopanec 23. svibnja 2019. Na tribini se govorilo o odlasku Vladimira Jakopanca u Australiju, životu u Melbourneu, njegovu svladavanju vještina primijenjene umjetnosti i radu u restauraciji, pisanju i objavljenim knjigama, suradnji s hrvatskim tiskom u Australiji, radu na radiju, predavanju hrvatskoga jezika, hrvatskoj zajednici u Melbourneu i dr.

Vladimir Jakopanec rođen je Hrvatskome zagorju. Odrastao je u Koprivnici. Studirao je engleski i hrvatski jezik na Filozofskome fakultetu u Ljubljani i Za-

grebu te teologiju i filozofiju na KBF-u u Zagrebu. U punome zamahu ekonomske i političke krize u potrazi za boljim životom 1987. godine seli se s obitelji u Melbourne. Tu je ubrzo svladao vještine primijenjene umjetnosti, posebno restauriranje pozlaćenih antiknih i umjetničkih predmeta, kao i ulja na platnu, te je 1990. godine otvorio umjetničku radionicu *Artis Gilding Studio*. Uskoro je s dvama kiparima otvorio i *Odjel za skulpturu u bronci*, ostavivši parkovima Melbournea mnoštvo iznimnih skulptura u bronci.

Tijekom studija počinje pisati pa mu je 1977. objavljena prva zbirka pjesama, a 2002. godine u Melbourneu druga, naslovljena *Riječ i njene sjene*. Prvi njegov roman *U zamci Nefretitis* (2013.) objavljen je u Melbourneu da bi se zatim pojavio i u elektroničkoj inačici u posjećenijim svjetskim *e-knjižarama* kao što su *Kobo*, *Smashwords*, *Scribd*, *Diesel* i dr. Godine 2015. u Melbourneu i Zagrebu objavljena mu je knjiga pripovijesti naslovljena *Omorina*, koja je zatim objavljena u gotovo svim internetskim knjižarama. Njegov opsežniji roman *Heretici* objavljen je 2016. godine istodobno u Melbourneu i Splitu, uključujući i sve planetarne *online* knjižare. Vladimir Jakopanec povremeno piše i za hrvatski tisak u Australiji i Hrvatskoj. Bio je dugogodišnji urednik i voditelj hrvatskoga programa na radiju 3MDR u Melbourneu, gdje još uvijek surađuje prilozi- ma iz hrvatske povijesti, jezika i kulture. Posljednjih godina predaje hrvatski jezik na Victorian School of Languages u Melbourneu. Ovih svibanjskih dana diljem Hrvatske, uključujući DHK i NSK u Zagrebu, uspješno predstavlja svoj novi roman *Requiem za Belu Nemeth*. ■

ENG *Prominent Chilean writer of Croatian extraction Andrés Morales Milohnić and prolific Australian writer Vladimir Jakopanec were in Zagreb to take part in an event hosted by the Croatian Writers' Association and the National and University Library's Croatica Abroad Collection and moderated by essayist and translator Željka Lovrenčić.*

Silvio Pletikos: Slikar ovjenčan brazilskim počastima

Rođen u obitelji Stjepana i Rože, rođ. Špigić, u Muntiću, mjestu pokraj Pule, 1. svibnja 1924. godine (ondašnjoj Kraljevini Italiji), u ranoj dobi ostaje siročić te kao mladić počinje raditi kao kovač, pekar, a služi i u mornarici.

Pletikos oslikava mural povodom otvaranja Centra za umjetnost i obrt u Sao Pedro do Alcantari

Silvio Pletikos

Suradivao je i s profesorima Škole primijenjene umjetnosti u vezi s izdavanjem knjige o likovnom odgoju. Dok je živio i radio u Vodnjanu bio je član Nogometnog društva (kluba) Vodnjan.

Tekst: Barbara Buršić i Milan Puh

Hrvatska zajednica u Brazilu može se pohvaliti nizom umjetnika pridošlih iz Hrvatske ili hrvatskog podrijetla, posebno ako govorimo o našoj slikarskoj koloniji, a spomenemo li samo nekoliko njih, to su: Carlos Kiš, Petar Šeman, Jorge Franulić, Vitomir Salić.

OBRAZOVANJE OD MILANA DO ZAGREBA

Silvio Pletikos počeo je učiti slikarstvo s Alfonsom Guglielmijem u Milanu 1942. Najteže razdoblje prolazi za vrijeme Drugoga svjetskog rata kada završava u logoru, gdje upoznaje buduću suprugu Lilianu Janko. Nakon završetka rata pronalazi spas u umjetnosti i pohađa Školu primijenjene umjetnosti u Zagrebu,

gdje studira od 1947. (1949.) do 1954. godine. Diplomirao je na Odjelu za dekorativno slikarstvo 1954. godine te nakon završetka školovanja neko vrijeme predaje u toj školi. Od 1954. do 1959. radio je kao nastavnik crtanja u osnovnim školama u Vodnjanu i Fažani, a u Jursićima je radio kao učitelj "likovnog, tehničkog i fizičkog odgoja" u višim razredima osnovne škole. Bio je i nagrađen za uspješan pedagoški rad, odnosno za rad na likovnom odgoju učenika, a njegovi učenici redovito su sudjelovali te bili pohvaljeni i nagrađivani na nacionalnim i međunarodnim izložbama te natjecanjima dječjih likovnih radova.

ISTARSKI "SLIKAR RIBA" NA JUGU BRAZILA

Početkom 60-ih kreće u Brazil, na poziv jednog brata koji je već živio u gradu Ribeirão Pretu, u unutrašnjosti savezne države São Paulo, gdje živi od 1961. do 1965. godine. Održava prvu individualnu izložbu i radi na lokalnome fakultetu, a onda dvije godine provodi u mjestu Passo Fundo na samome jugu zemlje uz granicu s Argentinom gdje drži tečaj crtanja i slikarstva, a istodobno sudjeluje na mnogim izložbama: Međunarodnom bienalu u São Paulu, Prvom i trećem salonu suvremene umjetnosti u mjestu Campinasu itd.

Među likovnim umjetnicima podrijetlom iz Hrvatske ističe se Silvio Pletikos iz Istre koji i danas stvara u udaljenoj Santa Catarini, saveznoj državi na jugu Brazila, čiju je povijest umjetnosti ovaj slikar uvelike promijenio.

Godine 1967. seli se u São José, obalno mjesto u državi Santa Catarini koje ga je svojim izgledom i blizinom mora snažno podsjećalo na rodnu Pulu, i tamo pušta svoje korijene. No, nije to učinio samo na osobnoj razini, nego počinje djelovati i na umjetničkom polju, obrazujući niz umjetnika u glavnome gradu te pokrajine, Florianopolisu, gdje stvara kritičnu masu koja će oblikovati razvitak i sadašnje stanje ove države sa sedam milijuna stanovnika. Vlastitim zalaganjem Silvio Pletikos pomogao je pri otvaranju Muzeja moderne umjetnosti Santa Catarine (MASC) gdje se održao prvi kolegij suvremene umjetnosti i gdje aktivno predaje do 1972. godine. Nastavlja također s izložbama u Brazilu i izvan njega, ima 40 izložbi u razdoblju od 1967. do 1997. godine što upućuje na njegov izniman rad i stvaralaštvo. Na taj način se pročulo o "ribarskom slikaru", tj. "slikaru riba" budući da su ribe stalni motiv u njegovim radovima, stalna inspiracija njegova rodnog kraja i mora koje je tražio u svojim putovanjima i selidbama. Gotovo svi značajniji umjetnički stilovi i slikarske tehnike mogu se pronaći u njegovu opusu: Michelangelo, Van Gogh, Picasso, Cézanne i drugi. Dugi niz godina radio je s mate-

Slika posvećena domovini

rijalima loše kvalitete koji su mu narušili zdravlje (problemi s dišnim putovima i kožom) pa je odlučio stvoriti svoju tehniku – prvo stavlja sloj boje, zatim voska te ih onda oblikuje iglom kako bi izbjegao isparavanja i izravni kontakt.

U RODNOME KRAJU - IZLOŽBAMA

Može se pohvaliti i nizom titula: počasnici građanin Florianopolisa 1984. godine i također Sao Josea 2000., počasni član Akademije znanosti i umjetnosti Santa Catarine i suosnivač Instituta 'Silvio Pletikos' 2004. u mjestu Sao Pedro de Alcântara.

Ipak, Pletikos nije izgubio kontakt s domovinom. U Puli je 28. kolovoza 1975. u Izložbenome salonu - Pula otvorena njegova samostalna izložba, a iste godine na natječaju "Istria Nobilissima" osvojio je prvu nagradu u kategoriji slikarstva za djelo "Kompozicija". To je djelo krasilo i naslovnicu zbornika nagrađenih radova te godine, a radovi nagrađenih predstavljeni su i u sklopu Salona "Istria Nobilissima". Uz to, umjetnik je poznat po svome radu s djecom i mladima. Postavlja izložbu 2018. godine u samome MASC-u "Umjetnost kao oblik obrazovanja i slobodnog izražavanja i stvaralaštva djece" na kojoj su prikazani radovi njegovih istarskih učenika nastali između 1954. i 1959. godine kao izraz počasti svih onih koje je podučavao. U njegovo ime 2010. godine objavljena je i knjiga "Pintura de Silvio Pletikos" (Sli-

Pjesnik Rodrigo de Haro:

"Umjetnost Santa Catarine ima dva vremena, jedno prije i drugo poslije Pletikosa." Naš 95-godišnji umjetnik prošao je i proživio niz umjetničkih pokreta koje je asimilirao na svoj način te ih je krenuo prenositi na nove generacije u zemlji tada provincijalnog načina razmišljanja.

karstvo Silvija Pletikosa), autora Periclesa Pradea, koja je samo jedna u nizu publikacija posvećenih našem umjetniku za kojega njegova domovina gotovo i ne zna. Vjerujemo da je došlo vrijeme da se ovaj umjetnik i mnogi drugi umjetnici s brazilskom adresom vrte u okrilje Hrvatske i da naša publika dobije priliku upoznati ih i razumjeti put koji ih je naveo na iseljavanje, kao i uvidjeti baštinu koju su stvorili. ■

Izložba Silvija Pletikosa u Parlamentu savezne države Santa Catarina

ENG *The Croatian community in Brazil numbers a number of artists that have moved here from Croatia or are of Croatian extraction, painters in particular. Silvio Pletikos was born near Pula on the 1st of May 1924. At the end of the Great War he found salvation in art and went on to study at the School of Fine Art in Zagreb from 1947 (1949) to 1954. He graduated with a degree in decorative painting in 1954 and worked as an art teacher. He moved to Brazil in the early 1960s at the invitation of his brother and earned prominence and honours there, and is celebrated for his work with children and youth.*

Umjetnički pjev plemenitosti i kreativnosti

U Vitezu, u Bosni i Hercegovini, održan je projekt Umjetnost bez granica čiji je dio i izložba *Jedinstvo različitosti*, koji provodi Zagrebačka županija i OŠ "Ivan Benković" iz Dugog Sela, uz pomoć i suradnju škola s područja Županije

Posjet Hrvatskom katoličkom centru "Petar Barbarić" u Travniku

Tekst: Vedran Iskra

Foto: Marta Goričan i Zlatko Hasan

Višestruka umjetnička, odgojno-obrazovna i plemenita vrijednost projekta *Umjetnost bez granica* nastavlja se umnožavati pa je tako nakon uspješno održanoga projekta u rujnu 2018. godine u Subotici i Tavankutu ovaj put održan u Vitezu u Bosni i Hercegovini. Mnogobojni događaji održani su od 15. do 19. svibnja u Vitezu, u sklopu pro-

jekta *Umjetnost bez granica*, ujedineni nazivom *Jedinstvo različitosti*, nazvani tako prema izložbi likovnih radova šestero akademskih umjetnika, profesora i nastavnika škola Zagrebačke županije.

IZLOŽBA "JEDINSTVO RAZLIČITOSTI"

Svečano otvorenje izložbe održano je u Galeriji *Ovna* u Vitezu na kojem su mnogobrojnim posjetiteljima predstavljeni umjetnici čiji će radovi u Galeriji ostati izloženi još nekoliko tjedana. Izloženi su radovi Barbare Biđin (OŠ Josipa Zorića),

Marijane Džepine (SŠ "Ivan Švear" i OŠ Đurmanec), Martine Gracin (OŠ "Ivan Benković"), Izabele Hren (OŠ Milke Trnine), Ivana Oštarčevića (OŠ Ljudevita Gaja) i Roberta Samardžića (OŠ "Stjepan Radić"). "Riječ je o šestero akademskih umjetnika koji su različitih senzibiliteta, tematike i tehnike, no ipak su povezani esencijom ljudskosti i željom da budu dio ovoga projekta", rekla je Gordana Remussini, kustosica izložbe. Treba istaknuti i kako su umjetnici donirali neka svoja djela. Naime, na aukciji, koja se održala nakon svečanog otvorenja, njihovi radovi su se prodavali, a novac će od prodanih radova biti darovan Javnoj ustanovi *Duga* i Udruzi *Betanija* koje se skrbe o djeci s posebnim potrebama.

Zagrebačka županija prepoznala je kvalitetu umjetničkog stvaranja tih umjetnika te ih s ponosom predstavila na izložbi *Jedinstvo različitosti*. Mnogi predstavnici bosanskohercegovačkih i hrvatskih institucija pozdravili su otvorenje izložbi, ali i ostale događaje održane u sklopu projekta, te su istaknuli njihovu važnost.

Likovna radionica u jednoj od viteških škola

Veliku važnost ovoga projekta u povezivanju Hrvata iz Republike Hrvatske i Hrvata u Bosni i Hercegovini istaknuo je Pero Bilušić, hrvatski konzul u Vitezu, rekavši: "Ovakva suradnja vrlo je značajna za hrvatski narod u Bosni i Hercegovini, ali i za Hrvatsku. Iako imamo granicu između dviju država, mi smo jedan narod, a tome svjedoče upravo ovakvi projekti."

Na mostove između hrvatskoga naroda s objiju strana granice osvrnuo se i pomoćnik ministra obrazovanja, nauke, kulture i sporta Vlade Srednjobosanskog kantona Zoran Matošević, ne krijući zadovoljstvo viđenim: "Čast mi je da je projekt 'Umjetnost bez granica' došao do središnje Bosne, predstavivši umjetnost i obrazovanje, koji su prvi mostovi između Hrvata u Lijepoj Našoj i Hrvata u Bosni i Hercegovini."

U inspirativnome govoru osvrnuo se na umjetničko stvaralaštvo, ali i na ostale aktivnosti projekta, načelnik Općine Vitez Tomislav Bošnjak Matić: "Zagrebačka županija i njezine škole prekrasan su primjer onoga što mogu prezentirati nama ovdje u Bosni i Hercegovini. Ovo je za općinu Vitez važan događaj jer mladim generacijama ostavljamo dobar trag, put kako bi sve trebalo izgledati u budućnosti."

Pomoćnik ministra obrazovanja, nauke, kulture i sporta Vlade Srednjobosanskog kantona Zoran Matošević, izaslanica župana Stjepana Kožića, Jadranka Duić-Frlan i voditeljica projekta Darinka Balen

Otvaranje izložbe Jedinstvo različitosti u Galeriji Ovnak u Vitezu

Nastup zbora učiteljica dviju dugoselskih škola na otvaranju izložbe

Lada Kanajet Šimić iz Hrvatske matice iseljenika nije skrivala zadovoljstvo doživljenim rekavši:

"Uvjeren sam da su radionice u kojima su sudjelovali profesori likovne kulture i učenici neprocjenjive vrijednosti jer iza njih nisu ostali samo kreativni radovi, već i uspomene na jedno lijepo druženje. Izložba šestero vrsnih mladih akademskih umjetnika vrijedan su priglasak kulturnoj sceni Viteza i okolice, ali i poticaj za daljnju suradnju. Posebna zahvala ide 'duši' ovoga projekta, gospođi Darinki Balen, za sve što čini za naše sunarodnjake u manjinskim zajednicama izvan Hrvatske."

UČENIČKE LIKOVNE RADIONICE

Svečanom otvorenju izložbe prethodile su likovne radionice za učenike, koje su vodili nastavnici škola Zagrebačke županije: Ivan Oštarčević, Barbara Biđin, Marijana Đepina, Martina Gracin, Robert Samardžić, Tajana Brnić i Nada Tomašić. Učenici su s radošću i zanosom sudjelovali u likovnim radionicama upoznavajući se s novim umjetničkim svjetovima i tehnikama svestranih i kreativnih nastavnika, koji su nesebično i srdačno prenosili svoje umijeće i sposobnosti potičući učenike na stvaranje radova. Likovne radionice održavale su se u OŠ

Dubravica, OŠ Nova Bila, OŠ Bila, OŠ Vitez, OŠ Vitez B, Udruzi *Duga* i Udruzi *Betanija*. U razgovoru s Tonijem Malešom, učenikom 7. razreda OŠ Vitez, mogla se osjetiti sreća i zadovoljstvo sudjelovanjem u radionicama, a naveo je i ono što mu se osobito svidjelo: "Najviše mi se svidjelo oslikavanje platna, a trenutno izrađujemo satove, u čemu također uživam. Volio bih da je više takvih radionica. Lijepo mi je bilo i pomagati učiteljici koja je vodila radionicu."

U čarobne svjetove rukotvorina – u rad s glinom i u tkanje, djecu i njihove roditelje iz Javne ustanove *Duga* i Udruge *Betanija* uvela je Snježana Kleščić, a jedna od majki, Mirnesa Livnjak iz Udruge *Betanija*, na radionicu je dovela svoju šestogodišnju kćer koja ima Downov sindrom:

"Rijetko nas tko posjećuje, uglavnom se sami organiziramo i tematski izrađujemo u povodu različitih prigoda. Ovakve radionice vrlo su korisne za finu motoriku djece, a djeca i roditelji se družu i zajedno stvaraju."

ENG The manifold artistic, education/training and noble values of the Art Without Borders project continue to multiply. Following a successful round of the project in September of 2018 in Subotica and Tavankut, the latest round was staged in May of 2019 in Vitez, Bosnia-Herzegovina.

Prva makedonska Karmen, Amneris, Azucena, Dalila...

Jedna od aktivnosti projekta "Zagrebački kazališni umjetnici u skopskoj operi" Hrvatske matice iseljenika i Vijeća makedonske nacionalne manjine Grada Zagreba je izložba posvećena hrvatskoj opernoj divi Ani Lipši Tofović, uz Lovru pl. Matačića i Rozinu Krelju, najzvučnije hrvatsko ime u povijesti makedonskoga teatra

Detalj s otvorenja izložbe

Tekst/Foto: Željko Rupić

Zagrebački kazališni umjetnici u skopskoj operi" naziv je zajedničkoga projekta Hrvatske matice iseljenika i Vijeća makedonske nacionalne manjine Grada Zagreba kojemu je cilj "otrgnuti zaboravu" nemjerljiv doprinos hrvatskih umjetnika u osnivanju i razvoju makedonske opere. Jedna od aktivnosti projekta je izložba posvećena hrvatskoj opernoj divi Ani Lipši Tofović, uz Lovru pl. Matačića i Rozinu Krelju, najzvučnije hrvatsko ime u povijesti makedonskoga teatra.

Izložba o životu i radu altistice i mezzosopranistice Ane Lipše Tofović otvorena je u srijedu, 15. svibnja ove godine, u zgradi Makedonske opere i baleta u Skoplju, a tom prigodom prisutnim ljubiteljima "glazbenoga teatra" obratili su se Bisera Čadlovská, ravnateljica usta-

nove-domaćina, Mijo Marić, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika, Tome Apostoloski, predsjednik Vijeća makedonske nacionalne manjine Grada Zagreba i poznati skopski muzikolog Trajčevski.

Fotografije hrvatske primadone iz arhiva makedonskoga teatra za ovu izložbu sjajno je restaurirao magistar primijenjene umjetnosti Vlaho Brangolica, a postav je dopunjen kostimima iz fundusa Makedonske opere i baleta te drugim rekvizitima. Značajnu ulogu u pripremi izložbe imala je i Zajednica Hrvata u Makedoniji i neumorna hrvatsko-makedonska pjesnikinja Ljerkica Toth Naumova, glavna i odgovorna

urednica "Hrvatske riječi", glasila Zajednice Hrvata u Makedoniji.

35 ULOGA U GOTOVO TISUĆU NASTUPA

Ana Lipša započela je uspješnu karijeru kao članica Zbora Radija Zagreb, pjevala je Olgu u radijskoj izvedbi opere "Evgenij Onjegin" da bi svoj glazbeni put, na nagovor dirigenta Lovre pl. Matačića, 1947. godine, nastavila u Operi Makedonskoga narodnog teatra gdje je nastupala kontinuirano u mnogobrojnim ulogama, najčešće pod Matačićevim ravnanjem. Sa svojih 35 opernih uloga u gotovo tisuću nastupa ova hrvatska umjetnica naglašene glazbeno-scenske osobnosti snažno je obilježila makedonsku glazbu i kulturu općenito. Nastupala je diljem Europe, u Kini, a zapažena je i njezina koncertna i pedagoška djelatnost. Oduševljavala je kao Carmen u glasovitoj operi Georgesa Bizeta, a hvaljene su i njezine uloge u "Don Carlosu", "Evgeniju Onjeginu", "Orfeju" i "Normi".

Veleposlanica Danijela Barišić i ravnatelj HMI Mijo Marić

Bila je prva makedonska Karmen, prva Amneris, prva Azucena, prva Dalila... Ana Lipša, udana Tofović, za svoj rad dobila je najviše makedonsko državno priznanje – Nagradu "11. oktomvri" za Orfeja 1961. godine i isto priznanje za životno djelo 1975. godine.

Delegacija Hrvatske matice iseljenika sudjelovala je, dan nakon otvorenja izložbe o životu i radu Ane Lipše Tofović, na promociji Hrvatsko-makedonskoga razgovornoga priručnika kojemu je nakladnik Vijeće makedonske nacionalne manjine Grada Zagreb. Uz predsjednika

Fotografije hrvatske primadone iz arhiva makedonskoga teatra za ovu izložbu sjajno je restaurirao magistar primijenjene umjetnosti Vlaho Brangjolica.

UMJETNICA NAGLAŠENE GLAZBENO-SCENSKE OSOBNOSTI

Ana Lipša Tofović

(Sisak, 23. kolovoza 1926. – Skopje, 3. rujna 2012.)

Ana Lipša rođena je 23. kolovoza 1926. u Sisku. Pjevanje je učila u srednjoj školi Muzičke akademije u Zagrebu, a zatim postaje članica zbora Radija Zagreb i debitira kao Olga u radijskoj izvedbi opere *Evgenij Onjegin*. Na nagovor Lovre pl. Matačića koji je tada bio ravnatelj Opere Makedonskog narodnog teatra u Skopju 1947. odlazi u makedonski glavni grad i postaje prvi mezzosopran Opere. S njom je otišao i brat Stan-ko koji je također postao vrstan bariton, a zatim bas Opere. Ana se udala za uglednoga makedonskoga neurokirurga i znanstvenika Petra-Pjera Tofovića.

Kruna Anine suradnje s ravnateljem-dirigentskom Matačićem bio je Gluckov Orfej u jednoj od najljepših realizacija te opere uopće i u kojoj je uložila Ana nastupala trideset godina. S Matačićem je snimila i ciklus *Pjesme mrtvoj djeći* Gustava Mahlera i mnogi kritičari smatraju da je to jedna od najboljih interpretacija toga djela na ovim prostorima. Na prvim makedonskim izvedbama opera pjevala je najzvučnije mezzosopranske i altovske uloge svjetskoga opernoga stvaralaštva, a pjevala je i uloge u operama makedonskih skladatelja na njihovim praiizvedbama - Mariju u *Caru Samuilu* i Hristinu u *Ilindenu* zagrebačkog đaka Kirila Makedonskog te Božanu u *Razdelbi* Trajka Prokopjeva. Ana Lipša Tofović njegovala je i koncertnu djelatnost, a nastupala je i kao oratorijska pjevačica. Osobito je često pjevala pjesme makedonskih skladatelja. Solističkim koncertom u crkvi sv. Sofije u Ohridu, 1961. godine, zapravo je potaknula utemeljenje međunarodnog festivala Ohridsko ljeto. Ana Lipša Tofović je gostovala u brojnim europskim državama i Kini, a interpretacije su joj snimljene na više ploča i CD.

Pjevačica voluminozna ujednačena glasa plemenite boje i velikog raspona, dotjerane tehnike, s istančanim smislom za stilski izrađenu interpretaciju, umjetnica naglašene glazbeno-scenske osobnosti, hrvatska mezzosopranistica Ana Lipša Tofović ugradila se u makedonsku kulturu snažno je obilježila. Umrula je u Skoplju 3. rujna 2012. godine.

Ana Lipša Tofović kao Amneris u Aidi

Ravnatelj HMI govori na promociji Hrvatsko-makedonskoga razgovornoga priručnika

Vijeća, Tomu Apostoloskoga, na promociji je govorio i ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Mijo Marić.

Za dvodnevna boravka u glavnome makedonskome gradu tročlanu delegaciju Hrvatske matice iseljenika primila je i Danijela Barišić, veleposlanica Republike Hrvatske u Republici Sjevernoj Makedoniji. ■

ENG An exhibition on the life and work of alto and mezzosoprano Ana Lipša Tofović opened on the 15th of May at the Macedonian Opera and Ballet in Skopje. The exhibition is part of a joint project of the Croatian Heritage Foundation and the Council of the Macedonian National Minority of Zagreb that aims to save from oblivion the immeasurable contribution of Croatian artists to the founding and development of Macedonian opera.

Otok rođenja ranokršćanskoga sveca

Otok su naselili Iliri 350. godine prije Krista, a u 1. stoljeću Rab je postao rimski municipij koji se razvio u važno središte na istočnoj obali Jadrana pod nazivom Felix Arba. Njegov uspon započeo je u drugoj polovici 11. stoljeća i trajao sve do 13. stoljeća, kada je bio pod upravom hrvatskih vladara i Mletačke Republike u obliku slobodne jadranske komune.

Pogled na Rab

Tekst: **Željko Holjevac**

Rab se prvi put spominje u putopisu grčkoga geografa Pseudo Skilaksa koji je otoke Rab i Pag nazvao zajedničkim imenom Mentorides. Najstariji imenom poznati stanovnici na Rabu bili su Liburni koji su se sukobljavali s Grcima, a kasnije su ih pokorili Rimljani. Oni su uključili otok u svoju provinciju Dalmaciju. U prvom stoljeću poslije Krista Rab je postao rimski municipij sa samostalnom gradskom upravom te se razvio u važno antičko središte na istočnoj obali Jadrana s epitetom Felix Arba (Sretni Rab). Arb je ilirska riječ koja znači šumovit, mračan i zelen. Oslobođenik Gaj Recije Leon postavio je 173. u Rabu u ime svojega patrona, senatora Gaja Recija Rufa, posvetni natpis nimfama u povodu ure-

đenja dovoda vode i fontane, dar senatora svome rodnom gradu: "Posvećeno Uzvišenim nimfama. U vrijeme kad su

po drugi put bili konzuli Sever i Pompejan, šest dana prije Ida u studenome, posvetio je Gaj Recije Leon svom patronu, prejasnome mužu Gaju Reciju Rufu, po njegovoj odluci i s njegovim troškom, vodu kakve se nitko od starih u gradu ne sjeća da je bila pronađena."

Može se pretpostaviti da je već u 3. stoljeću počela proizvodnja vunene rapske tkanine smeđe boje koja je služila za odjeću pomoraca i izradu šatora, posebno kasnije u francuskoj i španjolskoj mornarici poznata pod nazivom arbasius.

RANOKRŠĆANSKA BISKUPIJA

Još prije dolaska Hrvata utemeljena je biskupija sa sjedištem u gradu Rabu, a iz jedne od mnogobrojnih bazilika u gradu potječe sačuvani ranokršćanski

Rab na staroj razglednici

**Ciborij nad glavnim oltarom
u crkvi sv. Marije u Rabu iz
9. stoljeća jedini je *in situ*
djelomično sačuvani primjer
predromaničkoga oltarnog
nadgrađa na našoj obali.**

sarkofag. Nakon što je nekoliko stoljeća proveo pod bizantskom vlašću, otok je došao pod upravu prvoga hrvatskog kralja Tomislava, a predstavnici Rapske biskupije sudjelovali su 925. na crkvenome saboru u Splitu.

Mletački dužd Petar II. Orseolo krenuo je 1000. godine s mornaricom prema istočnoj obali Jadrana kako bi među ostalim gradovima i otocima podvrgnuo svojoj vlasti i Rab, a njegov nasljednik Oton Orseolo tražio je 1018. od Raba prisegu vjernosti. Grad se tada obvezao na plaćanje danka u svili. Kao zadužbina Raba, uz privolu hrvatskoga kralja Petra Krešimira IV., osnovan je 1059. samostan sv. Petra u Supetarskoj dragi. Poslije koncila u Lateranu 1060. uspostavljena je precizna kronologija biskupa u Rabu: prvi se zvao Drago (1062. - 1071.).

Ugarsko-hrvatski kralj Koloman dao je 1105. povlastice Rabu. Deset godina kasnije Rabljani su se pokorili Mlečanima, uz uvjet da im poštuju ranije povlastice, a odnijeli su i pobjedu u Supetarskoj dragi nad vojvodom Sergijem koji je s brodovljem Osorana, Krčana i Se-

njana prije dolaska mletačke mornarice napao Rab. Stanovnici su od ugovora s bužanskim županom Nemanjom 1179. uživali povlastice u Podgorju pod Velebitom, a od 1251. bili su utjecajni i u Jablancu, gdje je primorski ban Stjepan Gut-Keled utemeljio tvrđi grad.

Stari dio Raba obiluje crkvama i zvonnicima. Graditelj Kuzma sagradio je 1181. zvonik ranoromaničke samostanske crkve sv. Andrije na kojem je uklesao svoje ime i godinu gradnje. Župna crkva sv. Marije iz 12. stoljeća, nekad katedrala Rapske biskupije, ima najbogatiji romanički zvonik na istočnome Jadranu, koji je sagrađen oko 1200. u osi portala. U njoj se kao relikvija čuva lubanja sv. Kristofora, jednog od zaštitnika otoka. Knežev dvor, sjedište poglavara rapske komune, potječe iz 13. sto-

ljeća, a u starome dijelu Raba nalazi se i gradska loža sa satom. U 15. stoljeću grade se u starome Rabu kamene palače, najčešće u stilu venecijanske gotike, a zatim u gotičko-renesansnom stilu. Pročelja su rastvorena monoforama, biforama, triforama i bogato ukrašenim portalima.

Mletačko brodovlje 1377. osvojilo je Rab s obzirom na to da je otok od Zadarskoga mira 1358. pripadao Ugarsko-hrvatskom kraljevstvu. Rab je 1408. opet zaposjela vojska ugarsko-hrvatskoga kralja Žigmunda, a zatim je dugi niz stoljeća od prodaje Dalmacije 1409. do pada Venecije 1797. proveo pod vlašću Mletačke Republike. U bitci kraj Santa Maria Leuce 1538. sudjelovao je rapski kapetan Kristofor Dominis, a u bitci kraj Lepanta 1571. borile su se na mletačkoj strani protiv Turaka i rapske galije.

Slikar Matei Ponzoni-Pončun oslikao je poslije 1630. oltarne pale u crkvama Raba u tradiciji venecijanskoga kasnomanirističkoga slikarstva s baroknim elementima.

Poslije pada Venecije 1797. otok je postao dio Habsburške Monarhije. Od

U gradu Rabu u 14. stoljeću osnovan je dominikanski samostan, a u ispravi o osnutku franjevačkoga samostana sv. Eufemije u Kamporu iz 1446. prvi put se spominje hrvatski naziv otoka: Rab.

Lopar na Rabu

Zvonik i ostatci crkve Sv. Ivana Evanđelista na Rabu

Grad Rab

Sveti Marin (? - 366.), klesar ili kovač rođen u mjestu Loparu na otoku Rabu. U doba progona kršćana za vladavine rimskog cara Dioklecijana pobjegao je s prijateljem u Rimini, u Italiju, gdje je 301. godine osnovao najstariju postojeću Republiku San Marino.

Sklonili su se u pustinjačke špilje iznad luke, a biskup Riminija stupio je u kontakt s dvojicom Rabljana, krstio ih, kasnije zareadio za đakone i dao im imena Marin i Lav po dvojici mučenika (tal. Marino i Leo). Sv. Marin mnoge je obratio na kršćanstvo. Služio je kršćanima koji su bili na prisilnom radu zbog svoje vjere. Jedna mentalno poremećena žena lažno je govorila da je s njim u braku pa je otišao živjeti u špilju podno brda Monte Titano kao pustinjač. Umro je prirodnom smrću, a relikvije mu se čuvaju u bazilici nazvanoj po njemu. Zaštitnik je Republike San Marino, klesara, đakona i lažno optuženih ljudi. Talijani ga zovu "san Marino". Poznat je i pod imenima Marinao, Marinus od San Marina, Marinus Dalmatinac i Marinus od Dalmacije. Spomendan mu je 3. rujna, što je i državni praznik u San Marinu.

Grad Rab i Republica San Marino zbratimljene su općine.

1805. do 1815. bio je pod upravom francuskoga cara Napoleona, a poslije toga čitavo stoljeće proveo je pod austrijskom vlašću. Papinim ukinućem Rapske biskupije 1828. grad je prestao biti značajno crkveno središte, a Rabljani su živjeli od ribarstva, brodogradnje i trgovine.

RIZNICA VIŠESTOLJETNE BAŠTINE

Poslije raspada Austro-Ugarske na kraju Prvog svjetskog rata Talijani su na temelju Londonskoga ugovora iz 1915. zaposjeli Rab, ali su se 1921. morali povući s obzirom na to da je

otok sporazumom u Rapallu pripao prvoj Jugoslaviji. Godine 1927. izgrađen je u Rabu hotel Imperijal kao jedan od prvih na otoku, a među mnogim slavnim osobama posjetio ga je 1936. britanski kralj Edward VIII. U Drugome svjetskom ratu Rab su 1941. opet zaposjeli Talijani i pripojili ga na temelju Rimskih ugovora s NDH. Poslije kapitulacije Italije 1943. otok su privremeno zaposjeli Nijemci, a od završetka rata 1945. bio je u sastavu druge Jugoslavije. Od Domovinskoga rata ranih 1990-ih Rab je u sklopu Primorsko-goranske županije. ■

ENG *Illyrians settled on the island of Rab in about 350 BCE. In the 1st century AD it became a Roman municipality, Felix Arba, that developed into a major hub on the eastern shores of the Adriatic Sea. It saw its zenith as a free Adriatic commune from the second half of the eleventh to the thirteenth century under the dominion of Croatian rulers and the Venetian Republic.*

Tekst: **Marin Knezović**

Postojeći mnoštvo pojmova kojima se svakog dana koristimo, no njihovo nam određenje izmiče poput pijeska među prstima. Tako znamo kad smo sretni, no kad taj osjećaj trebamo prenijeti u riječi, definicije, to nam ne uspijeva. Ako nam je teško odrediti što je naša osobna sreća, koliko će nam teže biti utvrditi što je sreća nekoga drugog? Ponekad se pojam sreće koristi uz predmete, pojave, ali i zemljopisne odrednice. Tako je i jedan naš otok za stare Rimljane bio "sretan". Otok Rab su u antici tako nazivali "Felix Arba" - "Sretni Rab". Arb je ilirska riječ koja znači šumovit, mračan, zelen.

U rimskome svijetu bilo je malo gradova, mjesta, zemalja koje bi Rimljani smatrali sretnima. Zašto bi onda Rab trebao biti sretan? Tajna moćebitne sreće ovoga otoka mogla bi biti u njegovim prirodnim obilježjima. Riječ je o prešutnome dogovoru Raba i velike planine nasuprot njemu - Velebita. Velebit je surov gospodar otoka u svojoj blizini. Arktički zrak koji se strelovitom brzinom kotrlja s njegovih obronaka, a zovu ga bura, ne podnosi ni tlo ni životinje ni biljke. Bura, kako bi utvrdila rezultate svoga pustošenja, zemlju zasipla solju osuđujući je na najniže oblike flore i faune. To na Rabu pak nije slučaj. Njega od bure čuvaju brda Kamenjaka. Živ, plodan i sretan otok održava u antici veze s cijelim Mediteranom. Tako će rapski klesar, legendarni sv. Marin, postaviti temelje jednoga grada i komune na suprotnoj obali Jadrana koja će imati sreću sačuvati svoju slobodu sve do danas - San Marina.

Ipak, ako se jedno razdoblje u povijesti Raba može nazvati sretnim, onda je to ono srednjeg vijeka. Kad francuski redovnik Raoul Glaber u prvoj polovici 11. st. govori o probuđenome optimizmu srednjovjekovnoga čovjeka, koji se izražava u ogrtanju "bijelim plaštem" novosagrađenih crkava, kao da gleda Rab, njegove crkve i njihove romaničke zvonike koji određuju siluetu ovoga mjesta do danas. Čak i kada se poja-

Sretni otok Rab

Nijedan jadranski otok nema toliko Sredozemlju dragocjene slatke vode poput Raba: više od 300 izvora tajni su poklon Velebita - njegove vode koje k Rabu teku teško dokučivim podzemnim kanalima čine otok plodnim i naprednim.

vi iznenadna velika nevolja, grad ima sreće. Kada ga 1075. opsjedaju strašni Varjazi, odnosno Normani iz južne Italije, poput malog Isusa koga je prenio preko rijeke, zaštitnik grada sv. Kristofor iznijet će i mjesto i pobožni puk iz zagrljaja izvjesne smrti i uništenja. To je središnji trenutak rapske povijesti, "dies victoriae", dan pobjede 9. svibnja.

OTOK OBILJA

"Dies victoriae" tradicionalno se obilježavao natjecanjem streličara. Doista se činilo kako je Rab pogodio u središte mete

i kako poput hitre strijele teži napretku i sjajnoj budućnosti. To je otok vina, sira, vune, svile i svakog obilja, otok gordih plemićkih rodova i moćnih pučkih bratovština. Rab uz glavu sv. Kristofora čuva i Mojsijev štap kojim je razdvojio Crveno more, trn iz Isusove krune i komad kruha s posljednje večere.

Tada se, početkom 15. st., nad otokom nadvila sjena moćne Mletačke Republike. Rabljani se opiru Veneciji, biskupi rapskog podrijetla na dvorovima vladara Ugarske i Hrvatske stalno kuju planove za njegovo oslobođenje, ali uza-

lud. Tome se pridružila i uvijek prisutna "crna smrt". Polovicom petnaestog stoljeća za ruku je kuga povela i plemića i svećenika i pastira, odvevši tamo odakle se nitko nije vratio polovicu stanovništva. Ostale su ruševine i među njima trnje i gušteri - i tako dijelom do danas. U 14. stoljeću Rab je imao 10.000 stanovnika. Pred pad Mletačke Republike, krajem 18. st. na otoku je tek 3.500 ljudi.

Time je Rab prestao biti sretan otok? Umjesto napadnoga sjaja Rab je postao utočište svojevrstne tihe sreće. O tome svjedoči nedovršena pohvala otoku za-

Šuma Komrčar

darskoga pjesnika Jurja Barakovića krajem 16. i početkom 17. st. - spjev "Draga, rapska pastirica". Barakoviću je Rab otok gostoljubivih ljudi i jednostavnoga života, zelenih šuma i pašnjaka, gdje su čuda još moguća, gdje se pastirice pretvaraju (kao u Ovidija) u izvore, a brdima tumara nesretni Kalifronte osuđen, zbog požude, na život u prokletstvu sve do sudnjega dana.

Postupno Rab ipak postaje prijestolnicom "bodulskoga bluza", tužnoga Sredozemlja, beskrajnoga zimskog juga, sapet u vlagu mora i neba, u sivilo bez

kraja. Takvim ga je prikazao pisac Slobodan Novak u svome romanu "Miris, zlato i tamjan" i redatelj Ante Babaja u istoimenome filmu. Rab je poput stare Madone u navedenome romanu, raspada se, umire, ali ne može i umrijeti. Sanjari o staroj slavi, a tavori u svakodnevnoj bijedi. Takav je sve do pada Mletačke Republike, pa i tijekom 19. stoljeća. I Rab pogađa iseljavanje vezano uz propast vinogradarstva. Posebno je zbog toga izražen nerazmjer između muškog stanovništva, koje uglavnom emigrira, i onoga ženskog. Godine 1910. u

gradu Rabu živjelo je 315 muškaraca i 500 žena. Rab je otok ženske usamljenosti i tuge.

PRIJESTOLNICA "BODULSKOGA BLUZA"

Rab postaje otok zdvojnosti i nesreće? Preokret se događa krajem vladavine Habsburške monarhije nad otokom. Blago podneblje i ljepotu oronule baštine otkriva građanstvo nervoznih, zabrinutih, crnim dimom okađenih gradova Austro-Ugarske. Stare palače postaju hoteli, a ribarske uvale pomodna kupališta. Zbog toga Rab spada među rijetke otoke na kojima od polovice 19. stoljeća broj stanovnika ne opada. Svijet pastirice Drage privlačit će turiste i u razdoblju između dvaju svjetskih ratova, a posebno poslije drugoga velikoga svjetskog sukoba.

Na kraju, je li Rab sretan otok? Nisam siguran. Uvjeran sam ipak kako Rab nudi sreću i nudi je u izobilju. Ne trebate biti posebno mudri i domišljati kako biste je dohvatili.

Otok su naselili Iliri 350. godine prije Krista, a u 1. stoljeću Rab je postao rimski municipij koji se razvio u važno središte na istočnoj obali Jadrana pod nazivom Felix Arba. Njegov uspon započeo je u drugoj polovici 11. stoljeća i trajao sve do 13. stoljeća, kad je bio pod upravom hrvatskih vladara i Mletačke Republike u obliku slobodne jadranske komune. U 15. stoljeću prodan je Mlecima, pod čijom vlašću je ostao sve do 1798. godine i dolaska Napoleona. Rab se prvi put spominje u putopisu grčkoga geografa Pseudo Skilaksa koji otoke Rab i Pag spominje pod zajedničkim imenom "Mentorides".

Može se pretpostaviti da je već u 3. stoljeću počela proizvodnja vunene rapske tkanine smeđe boje koja je služila za odjeću pomoraca i izradu šatora, posebice kasnije u francuskoj i španjolskoj mornarici poznata pod nazivom arbasius. ■

Foto: Saša Novković Kostimi: Ljubica Wagner

Britanski kralj Edward VIII. poveo je u kolovozu 1936. svoju dvije godine mlađu ljubavnicu na krstarenje Jadranom te pritom posjetio i otok Rab. Najzanimljiviji događaj s njihova ljetovanja je zasigurno u to vrijeme sablažnjivo kraljevo kupanje u uvali Kandarola gdje su se odlučili okupati goli. Smatralo se to početkom nudizma na Jadranu. Događaj je inspirirao hrvatski autorski dvojac Milana Grgića (pisac) i Alfija Kabilja (skladatelj) za mjuzikl *Kralj je gol*, praižveden 1994. u zagrebačkome gradskom kazalištu "Komedija".

ENG No other Adriatic island has as much fresh water, precious in the Mediterranean region as a whole, as does Rab: over three hundred springs are a secret gift flowing via countless subterranean canals from the mainland Velebit mountain range, making Rab a verdant and developed island.

Otok raznovrsnih iznenađenja

Rab, uz otoke Mljet i Korčulu, pripada jadranskim otocima s najviše zelenila odnosno vegetacije, bilo šume ili makije ili nekog drugog oblika vegetacije.

Saćasti pješčenjak i *Agave americana*

Tekst i foto: **Darko Mihelj**

Katkad pogrešno procjenjujemo neku osobu na osnovi njezina vanjskog izgleda, a ne po njezinim duhovnim vrijednostima. Slično vrijedi i za kvarnerski otok Rab koji se nalazi južno od Krka, a istočnije od Cresa. Kad s kopna ili trajekta ugledamo taj otok pomislimo da je nekakva gola kamenita beživotna pustinja jer takav dojam daje nekih desetak kilometara duga krška visoravan pravilne dinarske reljefne strukture s vrhom Kamenjakom ili Tinjarošom (408 m.n.m.). A onda s druge strane nastupa iznenađenje: zelena polja, šume, guštici te raznovrsna vegetacija i flora, što je svojevrsna posljedica prijelazne klime između sredozemne i kontinentalne i Kamenjaka koji štiti ovaj dio otoka od bure. Rab to svoje zelenilo zahvaljuje prirodnoj prepreci koja ga štiti od ne-

povoljnih atmosferilija i graditeljima, posebice šumarima koji su o otoku vodili brigu.

ŠUMA DUNDO - ŠUMA HRASTA CRNIKE I CRNOG JASENA

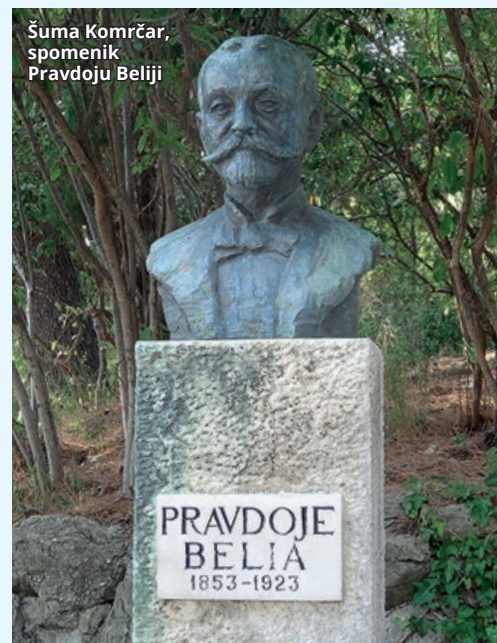
Kalifront je najznačajnija rapska šuma u čijem se sastavu nalazi i stotinjak hektara posebnoga šumskog rezervata Dundu (ili ispravniji narodni naziv Dundovo!) s posebnom zajednicom hrasta crnike i crnoga jase. Šuma Dundu zaštićena je od 1949. godine zbog toga što predstavlja jednu od rijetko sačuvanih šuma hrasta crnike u Sredozemlju i o njoj vodi brigu Šumarija Rab. U šumi rastu stara stabla hrasta medunca (*Quercus pubescens*) i druge vrste drveća i grmlja poput zelenike (*Phillyrea latifolia*), velikog vrijesa (*Erica arborea*), tršlje (*Pistacia lentiscus*), planike (*Arbutus unedo*), mirte (*Myrtus communis*) i lemprike (*Viburnum tinus*). Ono što je najznačajnije, u toj šumi vlada progresivna progre-

sija, dakle nema nazadovanja šumskih svojstava. Zanimljivo je i to da su u tom području Raba provedene pješačke staze Ante Premužića (u posljednje vrijeme obnovljene zahvaljujući marljivim planinarima PD "Kamenjak"), šumarskog inženjera koji je također trasirao i dao napraviti pješački planinarski put koji povezuje vršne dijelove Sjevernoga i Srednjega Velebita u dužini od 57 kilometara, trasirajući put kroz suri kamenjar Hajdučkih i Rožanskih kukova.

U središnjem dijelu otoka, izvan Kalifronta, nalazi se još jedna rapska šuma crnike – šuma Fraga s površinom od skoro 400 hektara i jedinkama starim preko 200 godina.

KOMRČAR - JEDAN OD NAJLJEPŠIH PERIVOJA NA SREDOZEMLJU

Prije sadnje, na mjestu park-šume bilo je pusto pasište. Park-šuma Komrčar, od otprilike desetak hektara, proglašena je zaštićenim područjem 1965. godine, a nadovezuje se na stari dio grada Raba. U Komrčaru prevladavaju hrast crnika,

Šuma Komrčar, spomenik Pravođu Beliji

alepski bor (*Pinus halepensis*), obični čempres (*Cupressus sempervirens*) i lovor (*Laurus nobilis*). Park-šuma nastala je zaslugom rapskoga nadšumara Pravođe Belija (Justus Belia) koji je u njoj sadio ne samo borove i unesene vrste grmlja i drveća, već i autohtonu šumsku vegetaciju. Belija nije bio rođeni Rabljanin, rođen je u malome mjestu blizu slovenske Nove Gorice. Završio je Šumarsku visoku školu u Križevcima odakle se uputio na Rab i ovdje postao veliki vizionar i odlični poznavatelj šumarske struke kojemu danas ovaj otok najviše treba zahvaliti veliki turistički uspon.

Postoji i anegdota o tome koliko je ovaj šumar bio uporan u tome da učini Komrčar zelenim: "Zanimljivo je to kako je Belija to izveo! Uvaživši razumijevanje masa i općine za tako odličnu stvar da se pošumi goli Komrčar, najmio je Belija 25

radnika i naredio im da već u 4 sata jutrom budu na licu mjesta. Upitan zašto tako rano, reče: Znat ćete izjutra (Dalekovidni Justus htio je to izvesti tako da mu načelnik ne omete naum). Ljudi dođoše i zasade toga mnogo po brdašcu. Tijekom dana eto k njima i Ante Jerića, načelnika. On Justi: Zašto ste to učinili bez dozvole? To ja ne dopuštam! Belija: Ako vam ovo nije drago, naredit ću da pogube. Načelnik dalje ne reagira, nego se pobrao kući, a marljivi Justa proslijedio rad..."

VEGETACIJA OTOKA RABA

Budući da otok pripada većinom vazdazelenoj vegetacijskoj zoni istočno-jadranskog primorja, na njemu nalazimo šume hrasta crnike (*Quercus ilex*) i crnog jasena (*Fraxinus ornus*). Njihovom degradacijom nastaje makija sličnoga sastava kao i šuma, bez visokih staba-

Poluotok Lopar i rapski geopark

Lopar je dio Raba poznat po pješčanim plažama, pretežno sitnog i pjeskovitog materijala ("mel"). Tu nalazimo i tzv. "pješčane piramide" kao rezultat djelovanja atmosferilija. Uz ovaj dio otoka vezan je i podatak da je ovdje jedna vrsta trave milave (*Ammophila arenaria* subsp. *arundinacea*) regionalno iščeznula jer je u hrvatskoj flori bila nekada zabilježena za Lopar i Crniku na Rabu, a u novije vrijeme je otkrivena na području Nina; razlog njezina nestanka je turistička djelatnost. Na Crniki je i prvi put za hrvatsku floru zabilježena još jedna trava – *Cutandia maritima* u psamofitskoj vegetaciji (na suhim pjeskovitim staništima), koja je češća u zapadnom obalnom dijelu Jadrana na kojem ima puno više pješčanih plaža (npr. na ušću talijanske rijeke Pad ili Po u Jadran).

Sjeveroistočni dio Lopara proglašen je značajnim krajolikom 1969. godine zbog zanimljivih geoloških razloga: sedimenta iz eocena, lapora i pješčenjaka specifičnih oblika što je povezano s projektom Geopark Rab od 2004. godine. Do sada su napravljene ukupno četiri geostaze u dužini od 51 kilometra s mnoštvom info-tabli; dobrim dijelom staze ili prate postojeće markirane planinarske putove ili Premužićeve staze. Posjetitelji se prolazeći njima mogu upoznati s geološkom baštinom otoka Raba.

Arbutus unedo plodovi

la, te zatim garig (s mnogobrojnim halofilnim grmovima koji mogu podnijeti veliku zasoljenost tla te mnogobrojnim vrstama mediteranskih travnjaka). Na

Rab - vizura sa zvonika crkve

Rabu je posebno razvijen garig velikog vrijesa (*Erica arborea*) s bušinom (*Cistus*). Posljednji stadij procesa sukcesije, odnosno regresije je kamenjar. Na Rabu nalazimo sljedeće zajednice: travnjak uspravnog ovsika (*Bromus erectus*) i gladuša (*Ononis spinosa*) te kamenjarsku zajednicu kovilja (*Stipa*) i ljekovite kadulje (*Salvia officinalis*). Na Kamenjaku nalazimo zajednicu drače (*Paliurus spinachristi*) kao posljedicu degradacije listopadnih šuma i šikara hrasta medunca (*Quercus pubescens*) te bijeloga graba (*Ostrya carpinifolia*). Na obalnim grebenima i na stijenama u zoni prskanja mora nalazimo zajednicu jastučastog trputca (*Plantago holosteum*) i mrižice (*Limonium cancellatum*), no ta je zajednica sve rjeđa zbog turističkih djelovanja. U zaljevu sv. Eufemije rastu mnogobrojni jednogodišnji halofiti te mediteranske sitine (*Juncus*) i halofilni grmovi.

Da bi se spriječila degradacija šume i pretvaranje u kamenjar pri obnavljanju šume uvelo se pošumljavanje četinjačama tj. borom. Najveća takva područja na Rabu su Komrčar, poluotok Frkanj i jedan dio Kamenjaka iznad Banjola. Zahvaljujući prije svega šumarskim stručnjacima koji su posljednjih stotinjak i nešto godina djelovali na otoku, šume na Rabu pokrivaju gotovo 40% površine otoka. Tako je npr. još 1829. godine uveden u službu lugar Josip Stella kao čuvar - zaštitnik šuma.

NEKE ZANIMLJIVE BILJNE VRSTE RAPSKE FLORE

Istraživanjem ulaza u špilje na području Raba (Jamina, Frkanj i Kamenjak) nađene su neke vrste poput: kamenjarske kamnice (*Aethionema saxatile*),

Istarski zvončić (*Campanula fenestrellata* subsp. *istriaca*) je stenoendem i višegodišnja zelen koja raste, uz ostalo, na zidinama grada Raba i obalnim liticama. Rijetka je i gotovo ugrožena biljka.

paprati kvarnerskoga jelenka (*Asplenium hybridum*) – kvarnerskoga endema, istarskoga zvončića (*Campanula fenestrellata* subsp. *istriaca*) – također kvarnerskoga endema i jadranske ljubice (*Viola adriatica*).

Horvatov luk (*Allium horvatii*) je stenoendem kvarnerskog arhipelaga i strogo zaštićena vrsta, tipični obligatni halofit (vrsta halofita koji da bi preživio

Lopar, Harumi Yukutake (foto: Tanja Kanazir)

Erica arborea

Campanula fenestrellata subsp. istriaca

U samome gradu Rabu, na Trgu slobode, posađeno je 1921. godine u povodu oslobođenja od talijanske okupacije stablo hrasta crnike, zaštićeno od 1964. godine i proglašeno spomenikom parkovne arhitekture.

mora rasti na slanim staništima), a nalazimo ga na obalama Lopara. Planika (*Arbutus unedo*) je stablo koje može izrasti do visine od 10 metara. Plodovi su jestivi, ali u malim količinama (otuda ono lat. "unedo") jer izazivaju probavne smetnje. Endem hrvatska vučja stopa (*Aristolochia croatica*) gotovo je ugrožena biljka. Stanovnik je vapnenačkih točila i ekstremno degradiranih kamenjarskih pašnjaka. Kvarnerski jelenak (*Asplenium hybridum*) je stenoendem, zimzelena trajnica, stanovnik pukotina vlažnih stijena, vlažnih polušpilja i pećina. Strogo je zaštićena i ugrožena vrsta. Endemična jadranska rumenica (*Aurinia leucadea*) gotovo je ugroženi i strogo zaštićeni polugrm. Izverugana gromotulja (*Aurinia sinuata*) je endemični busenasti polugrm koji nalazimo u pukotinama stijena, na liticama i strmčima. Brani se od insolacije sivkastim dlakama. Obje vrste iz roda *Aurinia* imaju zlatnožutu boju cvjetova (od aurum, lat. zlato, naziv roda *Aurinia*).

Grozdasti ili trepavičavi klinčić (*Dianthus ciliatus* subsp. *ciliatus*) je rahlo bu-

senasta trajnica, velikih blijedoružičastih ili ružičastocrvenih cvjetova. Ilirsko-ape-ninski je endem i strogo zaštićena biljka. Cvjeta od svibnja do kolovoza (ovisno o nadmorskoj visini) kao stanovnik kamenjarskih pašnjaka i pukotina stijena primorskih krajeva. Primorska štrcalica (*Ecballium elaterium*) je zeljasta trajnica. Jednodomna je biljka, na istoj se biljci nalaze i muški (u obliku grozda) i ženski (pojedinačni) cvjetovi. Plodovi su nalik na krastavce, a kad su zreli pri najmanjem dodiru otpadaju od stapki te izbacuju sjemenke i tako se šire. Biljka često raste na zapuštenim površinama. Vrščača sljezolika (*Hibiscus trionum*) je ugrožena i strogo zaštićena jednogodišnja biljka s cvjetovima blijedožuto do sumpornožute boje. Najčešće raste uz puteve i nasipe. Jedna je od najstarijih poznatih korovnih i hortikulturnih vrsta. Jedna vrsta bekice (*Luzula divulga-tiformis*) iz porodice sitova zabilježena je na području Raba. Obični kačun (*Orchis morio*) je strogo zaštićena i gotovo ugrožena višegodišnja zeljasta biljka. Ima dva gomolja, jedan koji je hranjiv (mlađi) i drugi, manji, istrošen, od prošle godine. Raste pojedinačno ili u manjim skupinama, cvjetovima ružičaste do ljubičastocrvene boje. Razgranjena portenslagija (*Portenschlagiella ramosissima*) je balkansko-ape-ninski endem nazvan po bečkome botaničaru Franzu von Portenschlag-Ledermayeru (1772. - 1822.) koji je opisao nekih dvjestotinjak vrsta dalmatinske flore, a zanimljivo je da njegov herbarij sadrži

gotovo sve poznate biljne vrste njegova doba. Motar (*Crithmum maritimum*) ili obalni petrovac ima veliki potencijal kao biljka tolerantna na velike količine soli u tlu za uzgoj na takvim zasoljenim tlima uz osobine da se koristi u kulinarstvu i da su njegova eterična ulja korisna za medicinu i farmaceutsku industriju. Jako je zanimljiva biljka iako nije niti endem niti ugrožena niti strogo zaštićena. Kao višegodišnja biljka sukulenatnih listova raste na slanim staništima (kao halofit) Sredozemlja te u nekim drugim dijelovima svijeta (kamenite morske obale, klifovi i kamenite zidine). Cvate između lipnja i rujna. Jestiva je i bogata vitaminom C. Općenito se, kod nas, halofitna vegetacija, otporna na visoke i niske temperature, najčešće razvije na samo nekoliko metara od mora, ali i u zoni prskanja mora i podalje od obale ako postoje snažni vjetrovi koji donose posolicu. Da bi preživjeli na takvim staništima neki halofiti odbacuju stare listove koji su u sebi nakupili velike količine soli i tako se nakupljanje soli prebacuje na mlađe listove.

AUTOHTONA, IZVORNA PASMINA RAPSKA OVCA - "ŠKRAPARICA" I DRAGUTIN HIRC

Poznati hrvatski botaničar i putopisac Dragutin Hirc u svom djelu iz 1913. godine "Proljetna flora otoka Raba" opisuje probleme na koje je naišao u botaniziranju Rabom zbog "PAŠARENJA" - slobodne ispaše ovaca: "Ovca opase svaku biljku koja je hranjiva, a ostavlja takove biljke koje nijesu za krmu; ostavlja ih na radost botanikom..... i druge neke ne taknu ovčji zubi, koji nam uništavaju mnoge biljke, i tog radi ne ćemo nikada u tančine poznati floru otoka Raba. Puno toga uništi u vinogradima motika, a u poljima plug, ako botanik ne dođe u pravo vrijeme." ■

ENG English: Kvarner island Rab is located south oft he island of Krk and east of the island of Cres. From the land or ferry, it looks like a naked, stone, lifeless desert. When we get to the other side oft he island, we are surprised by the green fields, the forests, the gutters and the varied vegetation and flora. The greenery of is based on its natural barrier, the karst plateau, which protects it from adverse weather and visionaries, especially foresters who took care of this island.

Rabska fjera

Prvi i najveći srednjovjekovni ljetni festival u Hrvatskoj, Rabska fjera, važan je za očuvanje kulturne baštine i identiteta otoka Raba. Temelji se na tradiciji započetoj 21. srpnja 1364. godine kada je rapsko gradsko vijeće odlučilo odati počast kralju Ljudevitu Velikom koji je Rab oslobodio od mletačke vlasti. Taj dan posvećuje se i sv. Kristoforu, svecu zaštitniku grada Raba.

Tekst: **Marjana Kremer**

U tjednu kada se obilježava Dan sv. Kristofora, poštujući povijest i tradiciju, obnovljena je srednjovjekovna "Rabska fjera".

Za razumijevanje ove svečanosti potrebno je podsjetiti na povijest grada i otoka. Godine 1358., nakon dvogodišnjega rata, Venecija je prepustila Dalmaciju hrvatsko-ugarskom kralju Ljudevitu I. Anžuvincu. Rabljani su se nakon toga u Zadru poklonili ovome kralju i zavjetovali mu se na vjernost, a on je obećao da će im priznati privilegije veće od onih koje su imali pod Mlečanima. U njegovu čast uveli su sed-

modnevne općinske svečanosti i počeli ga slaviti kao osloboditelja. U počast Ljudevitu I. Anžuvincu te na svetu uspomenu i čast sv. Kristoforu Velikom vijeće Grada Raba 21. 7. 1364. godine donijelo je posebnu odredbu da se u Rabu najsvečanije slave 9. 5. Dies Victoriae (Dan pobjede) kada je Rab, zagovorom sv. Kristofora 1075. godine, oslobođen od Normana i 27. 7. Dies Natalis (rođendan) kada je mučenički umro sv. Kristofor, zaštitnik Raba. Taj datum Crkva slavi kao rođendan – dan kada je rođen za nebo.

U prošlosti za vrijeme općinskih javnih svečanosti - tempus feriarum - sud u gradu nije radio, dužnici sa sela slobodno su smjeli u Rab i izvan Raba jer

se nije smjela kroit pravda niti ih se smjelo progoniti pa su tako Gradska vrata za sve bila otvorena. Ovakve su se svečanosti, uz manje prekide, održavale od 1364. do 1852. godine kada ih je ukinuo krčki biskup jer je ponašanje ljudi na igrama bilo izmaknulo kontroli. Ali narod je i dalje nastavio dolaziti u grad na blagdane sv. Jakova 25. srpnja, sv. Ane 26. srpnja i sv. Kristofora 27. srpnja. Ove svečanosti poprimile su tijekom vremena značajke sajma koji je stanovništvo grada nazvalo talijanskim nazivom fiera (sajam, vašar). Običaj se zadržao do pedesetih godina 20. stoljeća, a onda je nestao. Svečanosti su ponovno obnovljene 2002. godine kao folklorna manifestacija, a od 2003. godine dobile su službeni naziv "Rabska fjera". Obnovljene svečanosti slave se tri dana: otvaranje je 25. 7. na blagdan sv. Jakova, 26. 7. kada je blagdan sv. Ane i završavaju u ponoć 27. 7. na blagdan sv. Kristofora.

OPIS MANIFESTACIJE

Priredba započinje okupljanjem svih kostimiranih sudionika na Gornjoj ulici u Rabu. Oni se tada u povorci spuštaju gradskim stubištem "Bobotinama" do Trga sv. Kristofora, odnosno srednjovjekovnog "Varoša". Gradonačelnik grada Raba tada u ulozi kneza srednjovjekovnim Ukazom proglašava "Rabsku fjeru" otvorenom, čime se vrata grada otvaraju za sve i započinje sveopće veselje. Zatim kreće svečana povorka (predvođena heraldom – vojnim časnikom u funkciji vjesnika i rapskim vitezovima samostrelčarima), knez u pratnji gradskog plemstva i vlastele, počasni gosti

U prošlosti je svečanost slavila moći svetoga Kristofora kojemu se pripisuje zasluga za spašavanje grada od uništenja, a danas kao obnovljena kulturna manifestacija potvrđuje duhovno bogatstvo i materijalno stvaralaštvo naših predaka učvršćujući spoznaju otočana o vlastitim korijenima.

Dana 21. srpnja 1364. Veliko vijeće Grada Raba uvelo je natjecanje plemića i pučana u strijeljanju samostrijelom – Rapske viteške igre. Njihova je posebnost antički samostrijel koji na svojim igrama koriste još samo “balestrieri” (tal. strijelci) iz Republike San Marino.

i gosti iz prijateljskih gradova, zanatlije, obrtnici, trgovci, umjetnici, zabavljači i žongleri kreću Srednjom ulicom prema gradskoj Loži gdje se svi upisuju u knjigu “Rabske fjere”. Plemstvo kreće u obilazak srednjovjekovnog grada, a ostali sudionici u radionicama raspoređenim po trgovima, ulicama i dvorištima najstarijega dijela grada – Kaldanca započinju s radom uz svjetlost baklji.

Uz šezdesetak radionica Rabljana, od kojih se većina i u svome sadašnjem stvarnom životu profesionalno bavi zanatima koje prezentiraju (pekari, medari, klesari, stolari, slikari na svili, kalafati - tesari brodograditelji, školjkari, spužvari, pletači košara i konopa, slikari, cvjećari, pletači vrša, grnčari, čipkarice, predilje, proizvođači sira, glagoljaši), na fjeri sudjeluju i najveće udruge otoka Raba “Komin”, “Dolin”, “Škraparica”

i “Tunera”, Udruga rapskih samostreličara, KUD “Rapski tanac”, rapske klappe “Sozal”, “Eufemija”, “Kristofor” i “Rab”, vitezovi iz Königsbrunn, sokolari iz Šibenika, topnici iz Požege te desetak radionica prijatelja iz San Marina, odnosno njihove udruge “Arti e mestieri” iz Montegiardina.

Trg slobode, nekadašnja tržnica “Pjaceta”, središnje je mjesto trgovanja. Tu

posjetitelji mogu kušati domaće vino, rakiju, suhe smokve, slanu ribu. Cvjećarica plete vjenčiće od hortenzija, do nje odzvanjaju udarci s novčareva nakovnja. Grnčari vrte svoja kola na kojima glina poprima jednostavne oblike srednjovjekovnog posuđa. Pekari prže *frite* (slastica nalik maloj pokladnici), nude višestruko nagrađivanu i u svijetu poznatu deliciju – *rapsku tortu* te ostale starinske slastice. Čipkarice stvaraju svoj vez, s druge strane je kožar, do njega svirači, a malo dalje u dvoru kamenorezac.

Morska promenade, ispod “Pjacete”, poseban je i jedinstven doživljaj. Tu se miješaju primamljivi mirisi domaćih jela koji se šire iz živopisnoga etno-se-la gdje boravi nekoliko seoskih obitelji, a rapski ovčari prerađuju sir i vunu.

Krećući se dalje od “Pjacete” prema katedrali dolazi se do srednjovjekovnog domaćinstva. Ispred ulaza gaze se masline i grožđe, radi se ulje i vino na originalan srednjovjekovni način, a unutra žene češljaju vunu, postolar popravljaju postole, melje se brašno, peče se kruh ispod peke, domaćini nude pršut, vino, rakiju i svježa jaja. Klaskim pjevanjem i folklornim plesom domaćini razveseljavaju okupljeno mnoštvo.

Dalje putem prema katedrali glagoljaši gostima ispisuju ime na glagoljici

Ivan Krstitelj Rabljanin

Ljevač zvona Ivan Krstitelj Rabljanin rodio se na otoku Rabu, sedamdesetih godina 15. stoljeća. Ljevačko umijeće izučio je od venecijanskih i rapskih majstora te tako postigao titulu najvećeg hrvatskoga renesansnog majstora ljevača zvona i topova od bronce. Nedavno su u Kaldancu, starome dijelu grada Raba, pronađeni ostaci ljevaonice pa se pretpostavlja da je to bila ljevaonica oružja i zvona Ivana Rabljanina.

U njegovo vrijeme Europi je zaprijetila velika pogibelj od Turaka. Dubrovačka Republika prva se pripremala za obranu. Zbog toga je Rabljanin poslao molbu u Dubrovačku Republiku gdje je nedugo zatim primljen kao vrstan ljevač oružja, napravivši najveći top sa zavojitim udubljenjima u cijevi. Godine 1506. salio je najveće i najljepše zvono koje i danas otkucava ure na gradskome tornju u Dubrovniku.

Ivan Rabljanin salio je 1540. i jedno zvono za rapsku katedralu, pretpostavlja se i svoje zadnje, promjera 68 centimetara, a visine 76 centimetara. Nadahnut gotikom i renesansom kao motiv za ukrašavanje tog zvona uzео je akantusovo lišće i cvijeće koje se isprepletalo između likova Djevice Marije s Isusom, reljefne slike sv. Veronike, sv. Franje, sv. Ivana Krstitelja i sv. Jakova. Zvono nije sačuvano jer su ga Austrijanci 1917. godine odnijeli s otoka. (Lj.G.)

ili pozdrave prijateljima s odmora, djevojke nude ljekovite napitke, a ulični svirači oduševljavaju glazbom, pjesmom i plesom, žongleri svojim akrobacijama, krvnici i gubavci svojim strašnim izgledom, a plemići i plemkinje svojom gracioznošću.

RAPSKÉ VITEŠKE IGRE

Kroz Kaldancu i ulicu biskupa Drage žene iz San Marina peku tanke kruščiće, nadomak njih je prodavač ljekovitog bilja, a dalje niz ulicu nalaze se slikari na svili i antikvar. Na samome kraju, na Trgu Municipium Arba, posljednja je radionica – srednjovjekovna pošta. Osim ovoga posebnog doživljaja na otvorenom, restorani u staroj gradskoj jezgri posjetiteljima u danima Fjere nude srednjovjekovna jela i pića, a poslugi i odjeća također su u duhu srednjega vijeka. Na sam dan sv. Kristofora, 27. srpnja, rapski vitezovi nadmeću se u gađanju samostrijelom, paradičaju gradom uza zvuke bubnjeva i fanfara, a pobjednik je nagrađen.

Poznato je da su se zajedno natjecali plemići i pučani te da bi najboljem

strijelcu pripala nagrada od 100 libara malih. Prije igara gradom se u ophodu nosila škrinjava s moćima sv. Kristofora, nakon čega su se strijelci nadmetali u strijeljanju iz srednjovjekovnoga tvrđavskog samostrijela.

Obnovljene viteške igre u danima Rabske fjere započinju okupljanjem samostrelčara, fanfarista, zastavničara te plemstvom u plemićkim odorama (*knez s kneginjom, njegov bilježnik, potknez, suci, rizničar, glasnik, savjetnici i ostalo plemstvo*). Povorka uza zvuke trublja i bubnjeva kreće prema katedrali. Tamo ih dočekuje provikar župne crkve Uzne-

senja Marijina, podijeli im blagoslov, a natjecateljima poželi sportsku sreću. Iz katedrale sudionici kreću prema Varošu. Na tronu sjedi rapski knez, do njega potknez, javni bilježnik i časni sud od tri člana te ostalo plemstvo. Igre počinju kada sud odredi pravila i knez da dopuštenje za početak. Kad natjecanje završi rapski knez proglašava pobjednika viteških igara i uručuje mu nagradu "Felix". Slikovita povorka tada kreće prema Kneževoj palači gdje završavaju Rapske viteške igre spuštanjem zastave Fjere i udarom topa, a nakon toga slijedi vartromet točno u ponoć. ■

ENG *Rabska fjera is a historical reenactment and festival on the island of Rab in Croatia, in which the people of the island present their history for tourists. The residents of the island try to present the life of their ancestors in three days of costumed performances and demonstrations. This event is based on historical reenactment and celebrations lasting for three days around the feast days of St. Christopher (patron saint) in the town of Rab. The event includes a medieval festival of crafts and customs and a crossbow tournament. It is held on the streets of the oldest part of Rab. There are displays of traditional crafts such as pottery, painting, fishing, coinage, stitching, basket weaving, carpentry, and sculpting, as well as displays by florists, honey makers, herbalists, and from crossbowmen who explain the technique and the history of the crossbow. In the gallery PIK, there is a recreation of a traditional medieval household, including women rippling wool, weaving, grain grinding, bread making and traditional song. The celebrations were first held in 1364 in honor of King Louis the Great who defended Rab from Venice. At that time they lasted for a whole week around the feast days of St. James, St. Anne, and St. Christopher, culminating with the knights' crossbow tournament. Fjera is now held on those three days (25, 26 and 27 July). It culminates with a costumed parade, the crossbow tournament on St. Christopher's square, and cannon fireworks.*

“Rab nam je obilježio živote”

“Prvi odlazak na Rab, 1964. godine, plod je želje mojih roditelja da sestre i ja upoznamo domovinu i svladamo jezik. No, i mi smo bili uporni da nam to omoguće. Nešto nas je vuklo, avantura, ali i jedan neodoljiv osjećaj da je to važno kako bismo upoznali i taj dio sebe”

Razgovarao: **Hrvoje Salopek**
Foto: **Zbirka Chrisa Marcicha**

Upravni odbor Hrvatskog audiovizualnog centra (HAVC) jednoglasno je izabrao američkog Hrvata Chrisa Marcicha (1955.) za novog ravnatelja te središnje nacionalne filmske institucije. O njegovu izboru predsjednik Upravnog odbora Bruno Kragić ustvrdio je: “Odlučila je cjelokupna i cjelovita slika, njegove međunarodne reference, velika upućenost u međunarodne tokove audiovizualnih djelatnosti, mogućnost da tu napravi puno za HAVC i jedna sveopća slika stabilnosti koju kolega nudi.”

Marcich se može pohvaliti blistavom profesionalnom karijerom. Nakon diplome na ekonomskim i političkim znanostima na *University of Wisconsin* u Madisonu, magistrirao je međuna-

rodne odnose na *Georgetown University* u Washingtonu. Prvi posao bio mu je na mjestu savjetnika u američkom Ministarstvu gospodarstva u vrijeme Jimmyja Cartera, a na tome mjestu ostao je pet godina, do 1985. godine. Projekti koje je uspješno provodio doveli su ga do imenovanja u Ministarstvo vanjske trgovine SAD-a. Idućih deset godina obnašao je razne odgovorne dužnosti pa je tako u ministarstvu bio ravnatelj zadužen za poslove sa Svjet-

“Unatoč naizgled teškim životnim uvjetima, grad Rab bio je pun života i veselja. Nas je u razredu bilo skoro četrdeset iz grada, a danas se ta brojka svodi na samo nekoliko.”

skom trgovinskom organizacijom, zatim trgovinski predstavnik u Misiji SAD-a pri Europskoj zajednici, zatim načelnik Sektora za Europu, pa pomoćnik ministra za pitanja okoliša i na kraju pomoćnik ministra za Europu, Afriku i Bliski istok. Posljednja dva desetljeća radio je u Bruxellesu kao zastupnik hollywoodske filmske industrije. Pratio je hrvatske filmove, poznao ljude, dolazio na festivale. S bivšim ravnateljem HAVC-a, Hrvojem Hribarom, poznaje se već 25 godina. U Zagreb se trajno vratio prije nekoliko godina i povremeno putuje, kako mu obveze diktiraju.

Iako je rođen u Americi, savršeno govori hrvatski. Na tome treba zahvaliti njegovim roditeljima koji su ga kao devetogodišnjaka poslali u Hrvatsku. Sa sestrama je tada dvije godine živio i išao u školu u Zagrebu pa na Rabu. Njegov je otac inače s Raba, a majka mu je podrijetlom Hrvatica rođena u Ameri-

ci. Na Rabu se nalazi i stara obiteljska kuća gdje Marcich svake godine ljetuje. Upravo njegova iseljeničko-povratnička priča posebno će nas u ovom razgovoru zanimati.

Vi ste dijete zanimljive iseljeničke obitelji. Kažite nam nešto o njoj...

- Marcichi/Marčići potječu iz grada Raba na otoku Rabu. Djed je služio kao viši časnik u vojsci tadašnje Monarhije te je službovao diljem današnje Hrvatske i BiH. Tata je rođen 1920. godine, medicinu je završio u Zagrebu. Kako je diplomirao 1943., rat ga je povukao u domobrane kao liječnika. Onda je nastao usavršavanje u Italiji, nakon čega se vratio i radio u Zagrebu u Vinogradskoj bolnici. Mama je rođena u Milwaukeeju (SAD), a njezin je otac pak emigrirao iz Imotske krajine. Nakon što je preminuo njezin otac odlučila je otkriti svoje korijene te kao mlada otišla na putovanje u Hrvatsku. Na preporuku njezina tadašnjeg profesora Krsta Spalatinu, potomka poznate rapske obitelji, potražila je i upoznala mog oca kada je stigla u Zagreb (u konačnici, tada nije bilo puno ljudi koji su pričali engleski) i, kako kažu, *the rest is history*. Otac se poslije za njom doselio u SAD, gdje sam rođen 1955. godine.

Kako je došlo do toga da Vi kao mali "Amerikanac" pohađate dva razreda osnovne škole u Hrvatskoj? Kakve dojmove iz tog vremena nosite?

- Prvi odlazak na Rab, 1964. godine, plod je želje mojih roditelja, posebno pokojnog tate, da sestre i ja upoznamo domovinu i svladamo jezik. No, i mi smo bili uporni da nam to omoguće. Nešto nas je vuklo, avantura, ali i jedan neodoljiv osjećaj da je to važno kako bismo upoznali i taj dio sebe. Kažem mi jer se radilo o mojim dvama mlađim sestrama i meni, tada devetogodišnjaku! Upornost se isplatila, za sobom smo ostavili roditelje i dvoje mlađe braće te još jednu sestru i krenuli s nonom u nama tada nepoznate krajeve. Odo smo i ostadosmo više godina. Ni u snu nismo mogli pojmiti koliko će nam to obilježiti živote. Ja sam godinu proveo u Zagrebu s tetom pa godinu na

"U staroj obiteljskoj kući u gradu osjećam duše predaka i zadovoljstvo saznanja da će se tu i dalje okupljati generacije naše obitelji."

Rabu, nakon čega sam još dvije godine ostao u Europi budući da sam s tetom otišao u Belgiju.

Zašto su nam roditelji omogućili taj dar? Tati Amerika nikada nije u potpunosti sjela. Materijalni uvjeti su bili bolji, osobito imajući u vidu našu veliku obitelj, ali mu je nešto bitno nedostajalo. Htio nas je izložiti svojoj domovini i onome što je on volio u punom smislu riječi. Bio je neobičan, a da bi ga se potpuno upoznalo uistinu je trebalo upoznati kraj iz kojeg je potekao. Iako se punih deset godina nije vraćao u domovinu dok se nije etablirao, on je održavao mnogobrojne kontakte preko pisama, a ostao je uvijek vjeran i redu benediktinki na Rabu kojima je tada bila potrebna svekolika pomoć. Politički nije bio posebice aktivan iako je imao jasna i realna stajališta.

To je bilo davne 1964. godine. Hrvatska, a i Rab, još su se u biti oporavljali od Drugog svjetskog rata, a i od uvođe-

nja komunizma. Od naših dviju obiteljskih kuća ostale su nam dvije sobe bez prave kuhinje, posljedica nacionalizacije. Ceste nisu bile asfaltirane, turista je bilo, ali malo. Unatoč naizgled teškim životnim uvjetima, grad Rab bio je pun života i veselja. Nonice su čakulale na gornjoj ulici na venecijanskom dijalektu. Bilo je djece za razliku od danas kada je izvan sezone grad više muzej, nego mjesto u kojem žive Rabljani koji su u međuvremenu izgradili kuće izvan grada. Nas je u razredu bilo skoro četrdeset iz grada, a danas se ta brojka svodi na samo nekoliko. Stvorili smo prijateljstva koja traju do dana današnjeg i osjećali smo pripadnost. Bilo je mirno, a i veselo, živjelo se unatoč nestašicama i još tada dosta strogom režimu u kojem su se neke stvari morale prešutjeti. Tada je crkva igrala konstruktivnu ulogu bez polemike, ali dakako izražavajući naš identitet i nastojeći mladima usaditi vrijednost vjere i crkve.

Mnoga djeca naših doseljenika brzo gube svoj identitet smatrajući se u prvom redu Amerikancima. Kod Vas to nije bio slučaj...

- Iako sam se rodio u SAD-u i nisam bio doseljenik, mene nisu doživljavali kao "pravog" Amerikanca, a ni ja sebe.

Nisam idolizirao Ameriku. Bio sam i ja neobičan na svoj način. Među tatinim pacijentima bilo je puno Hrvata. Odlazili smo na mise u hrvatsku župu i na druga druženja. Bilo je predivnih ljudi. Mama je voljela tradicionalne hrvatske plesove i muziku te je plesala i folklor. Na žalost, u manjini, ali najglasniji u tom društvu Hrvata bili su, rekao bih, ekstremniji elementi koji su širili jednu iskrivljenu i štetnu sliku Hrvata i domoljublja. Među njima nije bilo prostora za neistomišljenike. Dakle, neke teme se moralo prešutjeti ako si htio uživati u tim društvenim i kulturnim događajima. S druge strane, imali smo sreću da smo relativno često imali priliku otići u domovinu tako da smo iz prve ruke mogli stvoriti svoju sliku, realnu, onu koja se ne temelji isključivo na povijesti, već na uvidu u društvo koje se stalno razvijalo.

Svake godine ljetujete na Rabu u staroj obiteljskoj kući. Što Vam znači Rab?

- Rab je za mene od toga prvog dana postao kamen-temeljac i kontinuitet u mom životu. Od tada pa do danas znam da sam tamo doma. Na Rabu sam upoznao i svoju suprugu. U staroj obiteljskoj kući u gradu osjećam duše predaka i zadovoljstvo saznanja da će se tu i dalje okupljati generacije naše obitelji.

Obitelj Marcich u Rabu

“Žao mi je do koje mjere prevladava cinizam i destruktivno političko prepucavanje, uvijek se pitam kako i zašto je došlo do toga. Ipak sam optimist, i mislim da stvari kreću nabolje.”

Prije nekoliko godina ponovno ste se vratili u Hrvatsku i ovdje nastavili život. Što Vas je potaknulo na dolazak?

- Ja sam se od prvog dodira namjeravao “vratiti u Hrvatsku”. Svako ljeto od 1964. godine odlazim na Rab. Samo je bilo pitanje kad bih se definitivno preseleo. Kao student sam se nadao nekoj ranoj mirovini, ali mi se posrećilo u životu budući da sam sve svoje poslove radio s velikim zadovoljstvom, prvo kao međunarodni pregovarač u državnoj upravi SAD-a, nakon čega sam vodio Europski ured velikih američkih filmskih kuća. Sada s već pune 64 godine krenuo sam i s trećom karijerom, ovoga puta tu u domovini, kojoj se nadam nešto i pridonijeti. Supruga je iz Zagreba, ali naš život smo započeli u Bruxellesu gdje nam se rodio i sin koji danas pohađa gimnaziju u Zagrebu. Dakle, i to je naravno faktor u odluci da tu živimo iako supruga sada radi u Bruxellesu. Sin će tu završiti srednju školu, a daljnje studije namjerava odraditi vjerojatno u Nizozemskoj pa u SAD-u. Ali vjerujem da će i njega Hrvatska povući natrag.

Što je po Vašemu mišljenju pozitivno, a što negativno za čovjeka koji sa Zapada dođe živjeti u Hrvatsku?

Pozitivno je da imamo Hrvatsku i da smo zauzeli svoje mjesto u Europi. Kvaliteta života u širokom smislu, ako ne uvijek u materijalnom, stvarno je dobra, posebna, iako mi se čini da ljudi to ne znaju u dovoljnoj mjeri cijeniti. Ili to možda lako zaboravljamo i uzimamo zdravo za gotovo? Priroda je predivna. Imamo uistinu neograničene potencijale. Žao mi je do koje mjere prevladava cinizam i destruktivno političko prepucavanje pa se uvijek pitam kako i zašto je došlo do toga. Ipak sam optimist i mislim da stvari kreću nabolje. ■

ENG *Chris Marcich, the new director of the Croatia Audio-Visual Centre, was born in the USA in 1955. He spent two years of his childhood in Croatia and later visited the island of Rab once a year. He grew up and received an education in the USA. While his father was born on Rab, his mother is an American of Croatian extraction, which is why the family moved there. In the old family home in the town of Rab he senses the spirits of his ancestors and is happy in the knowledge that generations of his family will continue to gather there. His wife Maja Bakran-Marcich was born in Zagreb in 1968.*

O izabranim pučkim imenima svetačkih spomendana u Banjolu na Rabu

U okviru tradicionalne hrvatske dijalektologije tri se hrvatska narječja (čakavsko, kajkavsko i štokavsko) dijele na dijalekte. Dijalekti čakavskoga narječja uglavnom se dijele prema odrazu nekadašnjega jata, a među tako razdijeljenim čakavskim dijalektima teritorijalno je najrasprostranjeniji čakavski ikavsko-ekavski dijalekt, kojim govori najveći broj čakavaca. Ikavizmi i ekavizmi u čakavskim se ikavsko-ekavskim govorima ne ostvaruju slučajno i stihijski nego prema uglavnom čvrstoj glasovnoj zakonitosti. Riječ je o govorima u kojime se ekavizmi ostvaruju ako u riječima iza jata slijedi glas *d*, ili *t*, ili *n*, ili *r*, ili *l*, ili *z*, ili *s*, a zatim samoglasnik *a*, ili *o*, ili *u*, ili uopće nema samoglasnika. U svim se ostalim kombinacijama ostvaruju ikavizmi. Tu glasovnu zakonitost pokazuju primjeri tipa *lipo leto* (lijepo ljeto, također lije pa godina), *vavik delat* (uvijek raditi). Čakavskomu ikavsko-ekavskomu dijalektu, točnije njegovu rubnomu poddijalektu pripadaju, među inim, i svi mjesni govori otoka Raba (mjesto Banjol, Barbat, Kapor, Lopar, Mundanije, Palit, Rab, Supetarska Draga). Naselje Banjol nalazi se u neposrednoj blizini grada Raba, na uzvisini, s prelijepim pogledom na grad Rab i otvoreno more. Kao višedesetljetna skupljačica hrvatskih pučkih blagdanskih imena, u kolovozu sada već daleke 1990. zapisala sam neka od njih upravo u Banjolu na Rabu, naravno, u razgovoru s izvornim govornicima.

U hrvatskom jeziku starijih razdoblja posvojni su se pridjevi tvorili sufiksima *-j*, *-ja*, *-je*. To znači da se npr. riječ *Ivanja* rabila i još uvijek rabi u današnjem značenju 'Ivanova'. Imena svetačkih spomendana u Banjolu su (kao i inače u čakavaca) ženskoga roda, jer su nastala poimeničenjem posvojnoga pridjeva u ženskom rodu. Naime, nekoć se uz pridjev *Ivanja* rabila imenica ženskoga roda *fjera*, tj. *Ivanja fjera* značilo je Ivanova svetkovina. Postupnim izostavljanjem imenice, pridjev se poimeničio i počeo rabiti kao blagdansko ime u ženskom rodu *Ivanja*. U Banjolu je još nekoliko imena spomendana svetaca nastalo poimeničenjem pridjeva ženskoga roda tvorenih starijim sufiksom *-ja*, npr. *Stipanja* (odnosi se na spomendan sv. Stjepana, s ikavizmom prema prethodno spomenu-

Piše: Sanja Vulić

toj glasovnoj zakonitosti) i *Martinja* (za spomendan sv. Martina). Međutim, veći je broj imena svetačkih spomendana nastao poimeničenjem pridjeva ženskoga roda tvorenih sufiksom *-ova*, npr. *Ospova* (za spomendan sv. Josipa), *Petrova* (za spomendan sv. Petra i Pavla), *Kristoforova* (za spomendan sv. Kristofora) i *Silvestrova* (za spomendan sv. Silvestra, pape, 31. prosinca). Glasovna inačica *Osip* za muško ime Josip karakteristična je za teritorijalno sjeverozapadnu čakavštinu, pa tako i za ovaj rapski govor. Naravno, susreću se i spomendani nastali poimeničenjem pridjeva ženskoga roda tvorenih sufiksom *-eva*, npr. *Jakovljeva* (za spomendan sv. Jakova, s promjenom *Jakovjeva* > *Jakovljeva*, tj. s umetnutim *l* u suglasnički skup *vj*). Imena spomendana svetica nastala su poimeničenjem pridjeva ženskoga roda tvorenih sufiksom *-ina*, npr. *Anina* (za spomendan sv. Ane). Na isti su način nastala imena spomendana svetaca čija osobna imena završavaju na *-a*, kao npr. muško ime Ilija. Zato se spomendan sv. Ilije u Banjolu zove *Ilijina*. Spomendani sv. Ivana (bilo Ivana Krstitelja ili pak Ivana, apostola i evanđelista), sv. Stjepana, sv. Martina, sv. Josipa, sv. Petra i Pavla, sv. Jakova, sv. Ane i sv. Ilije općenito su u hrvatskom puku dobro poznati. Nazivanje pak posljednjega dana u kalendarskoj godini, tj. Stare godine po spomendanu sv. Silvestra, pape (koji je na taj datum) znatno je uobičajenije u sjevernijem dijelu Jadrana i općenito na zapadu Hrvatske (pa tako i u Banjolu), a u pravilu izostaje u jugoistočnim čakavskim i u većini hrvatskih štokavskih govora, posebice novoštokavskih. Za razliku od navedenih spomendana, na širem je hrvatskom govornom području manje poznat spomendan sv. Kristofora, odnosno *Kristoforova*. Njegova uporaba u govoru Banjola nije začudna ima li se na umu da je upravo sv. Kristofor zaštitnik Raba. Njegov se spomendan obilježava 25. srpnja, na isti datum kao i spomendan sv. Jakova. Na otoku se slavi tri dana, tj. do 27. srpnja.

Pučka imena blagdana i spomendana svetaca uvijek otkrivaju informacije o nekim posebnostima mjesta u kojima se rabe, bilo o značajkama mjesnih govora ili o običajima. To potvrđuju i imena svetačkih spomendana u Banjolu na Rabu. ■

Nezaboravnim koncertom proslavili zlatni jubilej

Hrvatska katolička misija Berlin obilježila je u dvorani Radio Berlin Brandenburg, u subotu 18. svibnja, svečanom akademijom i misnim slavljem pola stoljeća djelovanja uz nazočnost mnogobrojnih uzvanika, gostiju, domaćina i izvođača, u organizaciji Župnog vijeća na čelu s Anicom Krstanović

himna, a program je nastavljen pozdravima koje su izrekli: biskup Heiner Koch (video), prelat Stephan Dubovski, veleposlanik RH u Berlinu dr. Gordan Grlić Radman (video), Jadranka Winbow Negotić, veleposlanica Bosne i Hercegovine u Berlinu i Dario Magdić, zamjenik predstojnika Središnjega ureda za Hrvate izvan RH.

Tijekom večeri prikazani su naizmjenice videozapisi koji su obilježili djelovanje Hrvatske katoličke misije Berlin i program uživo u kojemu su sudjelovali zborovi i klappe, folkloristi koji u okrilju Misije već punih 50 godina okupljaju djecu i mlade te rade na očuvanju identiteta. Večer je u dvorani završila zajedničkom pjesmom "Pedeset ljeta" koju je za ovu prigodu napisao nekadašnji berlinski dušobrižnik fra Stipe Grgat.

Tekst i foto: **Sonja Breljak**

U povodu jubileja HKM-a u Berlin su stigli neki od svećenika koji su u prošlosti u njemu i djelovali: bivši župnici fra Ivan Dor i fra Jozo Zupić, kao i dušobrižnici fra Stipe Grgat, fra Ante Bilokapić, fra Mate Puđa, fra Ivan Ante Rozić i fra Radoslav Tolić te časne sestre: s. Marina Radošević, s. Krešimira Skopljaković, s. Irena Zeba, s. Romana Valesić, s. Arkanđela Tadić, s. Miroljuba Miloš, s. Amabilis Jurić i s. Nikolina Pejić.

Program svečanosti u povodu 50 godina HKM Berlin započeo je molitvom koju su vodili kardinal Vinko Puljić i berlinski župnik, fra Edvard Sokol. Zatim su izvedene hrvatska i njemačka

Pokažite svojoj djeci i gdje su grobovi djeda i bake. Ako to zaboravite, ako to zaborave, sutra će i oni zaboraviti na vas - rekao je uz ostalo kardinal Vinko Puljić.

MISNO SLAVLJE NA HRVATSKOME JEZIKU

Kako je to bilo jedino misno slavlje na hrvatskome jeziku te nedjelje (inače se nedjeljom održava u tri crkve) u crkvi sv. Sebastiana, a i prigoda je bila vrlo svečana i poticajna, nazočan je bio veliki broj vjernika. Misno slavlje pratio je veliki mješoviti misijski zbor te klapa Poverello. Misno slavlje predvodio je kardinal Vinko Puljić, a koncelebrirali su mnogobrojni svećenici i đakoni. U prigodnoj propovijedi osvrnuo se na tri oslonca hrvatskih vjernika: križ, štovanje Majke Božje, Isusove majke te vjernost crkvi i Papi.

Istaknuo je kako je lijepo i u redu poštovati pravila i zakone domaćina i

kako tako i treba biti, ali i upozorio kako to ne znači nužnost zaboravljanja svoga, već upravo suprotno - potrebno je ne zaboraviti svoj identitet, već ga njegovati i prenositi na nove generacije.

Pri kraju obreda okupljenima se čestitkama za rođendan misije obratio i pater Manfred, u ime Berlinske biskupije, a govorio je i veleposlanik RH u Njemačkoj, dr. Gordan Grlić Radman.

LJUBAV VJERNIKA UTKANA U PROSLAVU

Anica Krstanović, predsjednica Župnog vijeća Hrvatske katoličke misije Berlin, rekla nam je sljedeće:

“U Župnom vijeću raspravljali smo o različitim konceptima obilježavanja

obljetnice. Za jubilarni vikend smo se uz središnji dio svete mise odlučili održati svečanu akademiju na kojoj će se u prvome planu prikazati život naše misije tijekom 50 godina, popraćeno nastupima svih grupacija koje djeluju u misiji. Važan cilj nam je također bio omogućiti susrete naših vjernika i razmjenu sjećanja s našim dragim gostima koji su stigli sa svih strana Europe. Stoga smo organizirali druženje nakon akademije (after show party) u subotu, kao i zajednički ručak i druženje nakon sv. mise u nedjelju oko crkve sv. Sebastijana. U Župnom vijeću svi smo bili složni da ćemo pozvati na zlatni jubilej sve svećenike i časne sestre, koje su djelovale u HKM-u Berlin, kao i bivše aktivne članove koji više ne žive u Berlinu, posebno voditelj grupacija i HKUD-a Mažuranić.

Uz naše goste posebnu pažnju u obilježavanju ovoga zlatnog jubileja namjeravali smo posvetiti ‘starosjediocima’ – prvoj generaciji – koji su od samih početaka HKM-a dio misije, znači od 1968./69., koji su sudjelovali skupa sa svećenicima, a kasnije i časnim sestrama.

Hrvatska katolička misija je, nakon subotnje svečane akademije održane u dvorani Radio Berlin Brandenburg, obilježila 50. obljetnicu djelovanja i 19. svibnja, nedjeljnim svečanim misnim slavljem u crkvi svetoga Sebastiana.

Velike hrvatske obljetnice: Dan hrvatskog školstva - 70 godina Katedre za hrvatski jezik i književnost

ma, u stvaranju misije. Glavni organizacijski tim činilo je predsjedništvo Župnog vijeća: fra Edvard Sokol, Anica Krstanić, Suzana Smolković i Mijo Marić, kao i članica Župnog vijeća Draška Perić.

Pronašli smo i uključili puno naših župljana različitih struka i iskustava u organizaciju i preuzimanje zadataka te odgovornosti za različite dijelove kako bi sve bilo odrađeno na visokoj profesionalnoj razini.

Oduševljenju naših gostiju – bivših časniha sestara, fratarah, aktivnih članova, nema kraja. Vratili su se puni pozitivnih dojmova.

Drago mi je da su naši gosti i župljani prepoznali ne samo trud, uloženo vrijeme velikog broja ljudi, nego i ono najvažnije, prepoznali su srce i ljubav u svemu ovome. Srce, ne samo nas iz organizacije i koordinacije, nego bezbroj ljudi koji su htjeli svojim doprinosom biti dio ovoga zlatnog jubileja – dati sebe – na različite načine, od smišljanja ideja, organiziranja, pjevanja, plesanja, čitanja, kreativnosti, znanja, vođenja, pregovaranja, pomaganja na različite načine pa sve do pripreme kolača i pita i do znoja onih koji su u nedjelju tri sata roštiljali.

Zauvijek će ostati u mom srcu sva ta zadovoljna i razdragana lica, od naših starijih generacija do mlađih, to ozračje zajedništva, ljubavi i ponosa.

Jesam li zadovoljna? Da, jako sam zadovoljna. Ljubav koju smo nosili svi mi u organizaciji ovoga zlatnog jubileja prema našoj misiji, našim fratrima i časnim sestrama, našoj prvoj generaciji, našim roditeljima, svakome pojedinom župljaninu u HKM-u, osjetila se i utkala u bezbroj srdaca naših vjernika.” ■

Tekst: **Branka Pavić Blažetin**, Hrvatski glasnik, MCC

U organizaciji Hrvatske državne samouprave i Katedre za hrvatski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Pečuhu održana je 17. svibnja svečanost ovogodišnjega Dana hrvatskog školstva u Mađarskoj na pečuskome Filozofskom fakultetu. U sklopu svečanosti obilježena je 70. obljetnica osnutka Katedre za hrvatski jezik i književnost u Pečuhu. Skup su pozdravili rektor Sveučilišta u Pečuhu dr. Attia Miseta, dekan Filozofskoga fakulteta dr. Tamás Bereczkei, veleposlanik Republike Hrvatske dr. Mladen Andrić, generalni konzul Drago Horvat te voditelj Odsjeka za hrvatski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta u Osijeku dr. Goran Rem. Nazočnima se predavanjem obratio umirovljeni profesor dr. Ernest Barić dok je voditelj Katedre dr. Stjepan Blažetin uz moderiranje svečanosti održao predava-

nje o povijesti Katedre rekavši kako je u proteklih sedamdeset godina diplomiralo skoro petsto polaznika, s kojima je radilo dvadeset nastavnika te petnaest lektora i dvadeset vanjskih suradnika. Danas studira dvadesetak studenata na ponuđenim modulima, a na katedri je zaposleno u punome radnom odnosu dvoje djelatnika, u pola statusa dva djelatnika, jedan vanjski suradnik, lektor i administrator. To su:

dr. sc. Timea Bockovac, dr. sc. Stjepan Blažetin, dr. sc. Ana Lehocik Samardžić, dr. sc. habil. Andor Végh, dr. sc. Ernest Barić, lektor Dubravko Vrbešić i tajnica Katalin Horvath. Uz mnogobrojne uglednike iz javnoga i političkoga života Hrvata u Mađarskoj i šire na svečanosti su nazočili i predstavnici sveučilišnih centara iz Republike Hrvatske i Mađarske te djelatnice HMI-ja iz Zagreba. U sklopu sveča-

DAN HRVATSKOG ŠKOLSTVA U MAĐARSKOJ

MAGYARORSZÁGI HORVÁT OKTATÁS NAPJA

Pozivnica

Meghívó

nosti Dana hrvatskog školstva predsjednik HDS-a Ivan Guban i zamjenica predsjednika HDS-a Anglea Šokac Marković uručili su zahvalnice hrvatskim pedagogima u Mađarskoj. ■

ENG The Croatian Catholic Mission in Berlin celebrated its 50th anniversary with a gala commemoration on Saturday at the Radio Berlin Brandenburg hall and a Sunday mass on the 19th of May at St Sebastian's church.

Tekst: Vesna Kukavica Foto: MCC

Budimpešti je 8. svibnja ove godine svečano otvoreno novo sjedište Naklade *Croatica* u IX. okrugu u Lónyayjevoj ulici broj 18. Nazočne visoke uzvanike iz Mađarske i Hrvatske pozdravio je *Croatice* ravnatelj Čaba Horvat, koji je na čelu te ustanove od njezina osnutka. Naklada *Croatica* zajednička je neprofitna tvrtka Hrvatske državne samouprave i Saveza Hrvata u Mađarskoj, koja ostvaruje leadersku poziciju u kulturnome životu naše manjine u Mađarskoj već 19 godina.

“Nastojimo ojačati mjesto *Croatice* u javnome životu Hrvata u Mađarskoj”, istaknuo je predsjednik Hrvatske državne samouprave Ivan Guban, podsjetivši nazočne kako je *Croatica* za dva desetljeća proširila svoju djelatnost od tiskanja tjednika i knjiga do suvremenoga medijskog centra koji se ponosi prvim manjinskim radijem i televizijom u Mađarskoj do reprezentativnih izdanja na novim medijima.

Nakon prigodnih govora ravnatelja Horvata i predsjednika tamošnje HDS Ivana Gubana, gradonačelnika Ferenčvarosa János Bácskai, nazočnima se obratila državna tajnica za političke poslove Ministarstva vanjskih i europskih poslova RH Zdravka Bušić, kao i državni tajnik za vjerske i narodnosne odnose pri Uredu mađarskoga premijera Miklós Soltész. Svečanost su, uz mnogobrojne predstavnike obrazovnih i kulturnih institucija glavnoga mađarskoga grada, sa zanimanjem pratili veleposlanik RH u Mađarskoj dr. sc. Mladen Andrić te zamjenik ravnatelja Hrvatske matice iseljenika dr. sc. Ivan Tepeš. Zamjenik Matičina ravnatelja Tepeš, upoznavši se s aktualnim poslovnim planovima *Croatice*, čestitao je Čabi Horvatu i njegovim suradnicima na postignućima *Croatice* u njegovanju i razvitku hrvatskoga jezika i kulture Hrvata u Mađarskoj, poželjevši im puno uspjeha u dolazećim izazovima nakladničke djelatnosti naše manjinske zajednice u toj susjednoj i prijateljskoj zemlji.

Novo sjedište Naklade *Croatica* u Budimpešti

Naklada *Croatica* uspješno proširuje svoju djelatnost, počevši od tiskanja tjednika i knjiga do raznih digitalnih zapisa suvremenoga medijskog centra koji se ponosi prvim manjinskim radijem i televizijom u Mađarskoj

Izaslanica predsjednika Vlade RH državna tajnica Zdravka Bušić, veleposlanik RH u Mađarskoj dr. sc. Mladen Andrić te zamjenik ravnatelja HMI dr. sc. Ivan Tepeš tijekom svečanosti u društvu uzvanika

POLIVALENTNI KULTURNI INKUBATOR

U drugom dijelu svečanosti u galeriji *Croatica* otvorena je izložba fotografija pet novinara *Hrvatskoga glasnika* u izložbenome odabiru Kristine Goher, pod skupnim naslovom *Vizure*. Riječ je o postavu znakovitih osamnaest fotografija koji je govorom otvorila glavna i odgovorna urednica Medijskoga centra *Croatica* Branka Pavić Blažetin istaknuvši pritom značaj ovih fotografija u novim medijima i društvenim mrežama Hrvata u Mađarskoj koji su integralni dio našega suvremenoga europskoga zajedništva. U sklopu svečanoga programa stihove su interpretirale dvije učenice i to iz 11. razreda HOŠIG-a Tena Šindik te njezina vršnjakinja iz pečuške Hrvatske gimnazije Renata Varnai. Prigodni glazbeni program izveo je petrovoselski Tamburaški sastav *Koprive*.

Novo poslovno središte Naklade *Croatica* u glavnome mađarskom gradu, uz tiskanje knjiga na starim i novim mediji-

ma, u polivalentnoj zgradi ima oko 600 četvornih metara za različite kulturne sadržaje: od radija, TV-a, filma, glazbeno-scenskih i likovnih djelatnosti. Neprofitna tvrtka *Croatica* obuhvaća klasičnu tiskaru i moderni digitalni radijski i televizijski studio, galerijske prostore, uredništvo tjednika *Hrvatskoga glasnika* i godišnjaka *Hrvatskoga kalendara* te redakciju za udžbenike i knjige uz raznovrsne nosače zvuka.

Svečanost je održana pod visokim pokroviteljstvom Marije Pejčinović Burić, potpredsjednice Vlade Republike Hrvatske i ministrice vanjskih i europskih poslova RH te Zsolta Semjéna, zamjenika premijera Republike Mađarske. ■

ENG The new head office of publisher *Croatica* was opened in Budapest on the 8th of May. The new offices are located in the 9th District at number 18 Lónyay street. For almost two decades now this publisher has successfully expanded its operations, beginning with print weeklies and books, to various digital publications in its modern media centre, the proud home of the first minority radio and television station in neighbouring Hungary.

U spomen Dragutinu Rosandiću

Izvor: HINA, HMI arhiva

U Zagrebu je 5. svibnja, u 89. godini života, preminuo jedan od doajena hrvatskog školstva i vodećih metodičara nastave hrvatskoga jezika prof. dr. Dragutin Rosandić.

Dragutin Rosandić (Gospić, 18. kolovoza 1930.) bio je nespo- ran profesorski autoritet i uzor na nacionalnoj razini te više od pola stoljeća zagovornik reforme u obrazovanju. Njegova monografija "Metodika književnog odgoja" pojavljuje se kao obvezna literatura za studij metodike na domaćim i stranim sveučilištima, a nastavni modeli općeprihvaćeni u školama smatraju se standardom ne samo u Hrvatskoj, nego i u Sloveniji. Stoga je njegov metodički sustav dobio naziv - Zagrebačka ili Rosandićeva metodička škola. Višestrukim djelovanjem - gostovanjima, seminarima, mentorskim radom, istraživanjima - promicao je učenje i proučavanje hrvatskoga jezika izvan domovine.

Dragutin Rosandić diplomirao je na Filozofskome fakultetu u Zagrebu 1954., a doktorirao 1965. godine. Početna praktična iskustva stjecao je kao profesor hrvatskoga jezika u Zlataru, Bedekovčini, Varaždinu, Karlovcu te u Klasičnoj gimnaziji u Zagrebu.

Dolaskom na Filozofski fakultet (1962.) ostvaruje sveobuhvatan znanstveno-istraživački rad koji se odnosi na povijest hrvatske književnosti, posebno vezan uz projekt o književnosti Šenoina doba te doba posvećenome Miroslavu Krležu. Bio je dvije godine asistent na Katedri za noviju hrvatsku književnost (1962. - 1964.), zatim je utemeljio Katedru za metodiku nastave hrvatskoga jezika i književnosti, prvu takvu na Sveučilištu u Zagrebu. Bio je njezin predstojnik do odlaska u mirovinu 2000. godine. Mnogobrojnim naraštajima studenata

Rosandić je bio omiljeni profesor jer se isticao posebnom toplinom, neposrednošću i profesionalnošću. Njegova su predavanja, posebice ona koja bi održao u jednoj od zagrebačkih škola, bila prave metodičke svečanosti te postala uzor, ishodište i inspiracija budućim učiteljima. Otuda i atribucija koja se vezala uz njegovo ime - učitelj učitelja, a tako je nazvana i knjiga o njemu (2010.).

Utemeljitelj je znanstvene metodike koja je uključena u studijske programe i na ostalim nastavničkim fakultetima u Hrvatskoj, a 1973. pokrenuo je i poslijediplomski studij iz metodike nastave jezika i književnosti. Rosandićev znanstveni, stručni i praktični rad snažno je pokrenuo suvremeni metodički način mišljenja i interdisciplinarno povezivanje znanstvenih spoznaja radi školskog poučavanja pa se stoga ubraja među najveće metodičare u Hrvatskoj uopće. Ovaj iznimni profesor i znanstvenik bio je nadasve dobar čovjek koji je u stručnom stvaralaštvu mnoge ohrabrivao i mnogima pomagao.

Uz teorijski i stručno-praktički metodički te znanstveno-književni rad, iznimno je bogat i Rosandićev književno-kritički opus. Autor je mnogobrojnih udžbenika, priručnika za nastavnike i

stručnih knjiga, uz ostalo i onih s temom o dvojezičnosti i interkulturalizmu te metodici nastave jezika u uvjetima dvojezičnosti. Na Visokoj učiteljskoj školi u Malmøu nekoliko godina vodio je kolegij metodike hrvatskoga jezika.

Rosandić je bio dugogodišnji cijenjeni suradnik Hrvatske matice iseljenika. "Svaki dan slušajte riječ hrvatsku i veselite se toj riječi i svaki dan se radujte kada izgovarate riječ hrvatsku jer to je vaša riječ, to je riječ materinska", nadahnuto je citirao književnicu I. B. Mažuranić prilikom jednog od svojih mnogobrojnih posjeta polaznicima Male škole hrvatskoga jezika i kulture u Novome Vinodolskom.

S velikom je pažnjom i zavidnim interesom proučio materijale u rukopisu te napisao predgovor monografiji Spomenak, koja je tiskana u povodu 20. godišnjice Male škole te nadahnuto govorio na promociji ove knjige (2013.).

Otišao je veliki znanstvenik i metodičar, omiljeni profesor, neumorni poticatelj unaprjeđenja i modernizacije hrvatskog školstva i prije svega čovjek iznimnih ljudskih vrijednosti. Zahvalni smo mu na svemu, a posebno na velikome doprinosu u očuvanju hrvatskoga jezika u hrvatskim, višejezičnim i višekulturnim zajednicama u svijetu. ■

ENG Professor Dragutin Rosandić, one of the leading figures in Croatian education and one of our top Croatian language instruction methodologists, passed away in Zagreb. Rosandić was born in Gospić on the 18th of August 1930. He was a broadly recognised authority as a professor and a paragon at the national level and had for over fifty years advocated reform of the education system. His monograph *Metodika književnog odgoja* (Methodology of Literary Training) is required reading for students of methodology and Croatian and foreign universities, and his instruction model is considered standard both in Croatia and in neighbouring Slovenia. His methodological system has been referred to as the Zagreb or Rosandić school of methodology. He worked in many ways—as a guest lecturer, at seminars, working as a mentor, and as a researcher—to promote the teaching and study of the Croatian language abroad.

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika
učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*

Sveučilište u
Zagrebu

@ srce

HIT-1

**Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga
kao drugoga i stranoga jezika**

*The first on-line course of Croatian
as second and foreign language*

Jesenski semestar / Autumn semester

9. rujna - 1. prosinca 2019.
(prijave do 30. kolovoza 2019.)

*September 9 – December 1, 2019
(application deadline is August 30, 2019)*

Proljetni semestar / Spring semester

9. ožujka - 31. svibnja 2020.
(prijave do 28. veljače 2020.)

*March 9 – May 31, 2020
(application deadline is February 28, 2020)*

- 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu)
 - 150 nastavnih aktivnosti
 - 24 sata online nastave u živo
 - iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik
 - interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika
 - mogućnost stipendije
-
- 7 learning units in the Moodle-based e-learning system
 - 150 learning activities
 - 24 hours of real-time communication online
 - experienced language instructors, specialists in Croatian as L2
 - an interactive, communicative and individual approach to language learning
 - the possibility of a scholarship

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

OTVORENE SU PRIJAVE NA LJETNU ŠKOLU HRVATSKOG FOLKLORA!

ŠTO: LJETNA ŠKOLA HRVATSKOG FOLKLORA – Panonska zona

TKO: organizacija Hrvatska matica iseljenika – voditelj LJŠHF Andrija Ivančan

KADA: 2. – 11. kolovoza 2019.

GDJE: OMLADINSKI HOSTEL ZADAR, ZADAR

CIJENA ŠKOLARINE: 600,00 KN ILI 80 EUR za polaznike izvan RH

CIJENA SMJEŠTAJA: 11 punih pansiona – 2.200,00 kn plus boravišna pristojba

PRIJAVA: Prijavite se na folklor@matiss.hr ili pošaljite popunjenu prijavnicu sa www.matis.hr

PROGRAM: narodni plesovi, glazba i pjesme Turopolja, Moslavine, Posavine, Bilogore, područja Slatine, Donjeg Miholjca, Orahovice, Našica, Nove Gradiške i Požeške kotline, Baranje, Valpovštine, Brodskog Posavlja, Đakovštine, zapadne Slavonije, područja Županje i Vinkovaca te Srijema. Predavat će se i plesovi Hrvata koji žive u Vojvodini (Srbija), Mađarskoj i Bosanskoj Posavini u BiH. Od teorijskih predavanja Kinetografija i osnove notnog pisma te nošnje panonskog područja.

PREDAVAČI: Andrija Ivančan, voditelj Plesa, Tibor Bun, voditelj Tambura, Vjekoslav Martinić, voditelj Tradicijskih glazbala, Siniša Leopold gost predavač, Nenad Sudar, Katarina Horvatić, Goran Knežević, Katica Tomač, Kristina Benko Markovica, Slavica Moslavac, Mišo Šarošac, Miroslav Šilić, Antun Koteč, korepetitor.

U naručju oceana

Hrvatska kolonija mnogobrojna je diljem zapadne američke obale, počevši od Kalifornije pa do Aljaske. U radni posjet na tu stranu svijeta krenuli su na mini-turneju Petroslav Sapunar, predsjednik Županijske skupštine i Branka Bezić Filipović, voditeljica splitske podružnice Hrvatske matice iseljenika.

Tekst i foto: **Branka Bezić Filipović**

Kalifornija je postala zanimljiva doseljenicima još u vrijeme *zlatne groznice*, odnosno sredinom 19. stoljeća, pa su mnogi Dalmatinci onamo krenuli. Međutim, nisu svi tražili zlato. Otočani su se radije okušali na moru i neovisno o tome što je ocean drukčiji, iskustvo iz domovine ipak im je omogućavalo bržu i bolju prilagodbu. Oko Los Angelesa lovili su tunu, a išli su i na Aljasku loviti losose. Ribarska zarada nije bila redovita jer se zarađivalo po ulovu. Na kraju se od ribanja ipak moglo pristojno živjeti, ali stotine života su izgubljene u ovome nesigurnom poslu.

U San Pedru podignut je spomenik ribarima i ribarstvu, a nazvan je *Fishermens Memorial*. Uz skulpturu ribara koji drži u ruci tunu na okolnim pločama nalazi se povijesna priča ribarskoga San Pedra. Popisani su hrvatski ribari, osnivači riblje industrije, ribarski brodovi te tužan niz onih koji su nestali u moru.

San Pedro jedna je od 88 općina Los Angelesa i ima svoju upravu i počasnoga gradonačelnika. Sve te općine zajedno čine Los Angeles County, okrug koji možemo usporediti s našim županijama, a na tom području živi oko 10 milijuna stanovnika. Najveća općina toga okruga je Los Angeles u kojemu živi oko četiri milijuna stanovnika, a okrugom upravlja petero izabраниh predstavnika na čijem čelu je supervizor, na funkciji sličnoj županovoj.

Janice Hahn odavno je prijateljski vezana uz naše područje. Bila je Splitu jer su Split i Los Angeles gradovi prijatelji, a bila je i u Komiži kada je obnovljeno prijateljstvo San Pedra i Komiže, 2006. godine. Našu malu delegaciju vrlo srdačno je primila i to na dan kada se održavalo zasjedanje skupštine.

Prvo je našla vremena da sama s nama sjedne i popriča u svome uredu, u zgradi koja nosi ime njezina oca, a kasnije je prekinula zasjedanje skupštine da bi nazočnim vijećnicima predstavila Petroslava Sapunara i zaželjela mu dobrodošlicu. Ovo je bio prvi službeni po-

San Pedro Fishermens Memorial

sjet jednog predstavnika naše lokalne zajednice još od 1994. godine kada je splitski gradonačelnik Nikola Grabić bio na potpisivanju Povelje o prijateljstvu.

MOST NAZVAN PO TROGIRANINU

U San Pedru se nalazi niz tragova koje su ostavili Hrvati iz Dalmacije. Neke ulice zovu se po našim ljudima, na Pločniku slavnih su naša imena, a most koji povezuje San Pedro i Long Beach zove Vincent Thomas Bridge, po Vici Tomašu iz Segeta kraj Trogira.

Tu djeluju i dva hrvatska društva: Croatian Hall i Dalmatian-American Club of San Pedro.

Svake godine organizira se svečana večera, ples i druženje, a kada se pokriju troškovi, ono što ostane donira se nekoj udruzi u Splitu ili za neki od odjela KBC-a. Petroslav Sapunar održao je prigodni govor, Mirko Giaconi pričao je o povijesnoj ulozi splitskog mučenika, pjesnikinja Gabriela Brajević čitala je poeziju o Splitu.

Idućeg dana bili smo pozvani u Dalmatian-American Club San Pedra na nedjeljno druženje. U nazočnosti članova kluba i konzula RH u Los Angelesu Damira Tomke, pred punom dvoranom u ime županije obratio se Petroslav Sa-

U sklopu Croatian Halla ili Hrvatskoga doma djeluje i Dobrotvorno društvo 'Sveti Duje', na čijem čelu je liječnik dr. Mirko Giaconi. Društvo svake godine održava Splitsku noć u povodu svetoga Duje i to već 30 godina u kontinuitetu.

punar, a za njim i Rudy Svorinich, predsjednik kluba.

KĆI HVARANINA PRVA ROĐENA DJEVOJČICA NA OTOKU

Preko puta San Pedra nalazi se otok Catalina gdje smo se našli s predstavnicima male dalmatinske zajednice i ravnateljicom muzeja grada Avalona. Naime, na otoku se 1894. godine rodila prva bijela djevojčica ikad, a bila je kći Hvaranina, što je priča oko koje će se razviti suradnja dvaju otoka – Hvara i Cataline. Obišli smo i gradsko groblje, gdje smo uočili mnogobrojne hrvatske grobove.

Sljedeći grad na turneji po zapadnoj američkoj obali bio je Tacoma u saveznoj državi Washington, tri sata leta udaljen od Los Angelesa. U Tacomi smo posjetili hrvatsko društvo *Slavonian Benevolent Society* ili skraćeno *Slavonian Hall*. Društvo je osnovala grupica Hvarata 1901. godine i malo je trebalo da postane središnje mjesto okupljanja zbog druženja, plesa ili uživanja u domaćim specijalitetima. Društvo, koje spada među najstarije u Americi, i danas je aktivno kako bi se sačuvala tradicija i hrvatski identitet.

Ispred društva nalazi se spomenik *Fish Story* (Ribarska pripovijest), podignut u čast dalmatinskim ribarima iz Ta-

come, a u povodu stogodišnjice društva 2001. godine. Autor spomenika je Larry Anderson, a financiran je sa 112.000 dolara koje su skupili članovi društva. Priказuje muškarca koji u ruci drži lososa, a uz njega stoji žena.

Budući da u Tacomi živi značajna kolonija Hvarana, postoji želja s američke strane da se potpiše bratimljenje Tacome i Staroga Grada. Da bi se stvorili prvi uvjeti za povezivanje, upriličeno je potpisivanje Protokola o kulturnoj suradnji (Memorandum of understanding). Svoj potpis stavili su gradonačelnica Tacome Victoria Woodards i Petroslav Sapunar, u svojstvu predsjednika Županijske skupštine, a u ime Antonija Škarpe, gradonačelnika Staroga Grada.

San Pedro Vincent Thomas Bridge

Publicist Emanuel Parker opisao je hrvatske ribare kao ljude čiji je cilj bio dobrobit njihovih obitelji, ljude koji su bili dobri muževi i očevi, privrženi svojoj zajednici i uvijek spremni učiniti ono što se od njih očekuje bilo da se radi o vjenčanju ili sprovodu.

Tacoma Slavonian Hall

Pridružila nam se i grupica Hvarana na čelu s Clare Petrich, unukom graditelja najvećega tunelovca na svijetu (1949.). Inače je prva žena u Tacomi kojoj je povjereno obnašati funkciju na čelu Uprave luke i to od 1995. godine do danas. ■

ENG California was of interest to settlers back during the Gold Rush years of the mid-nineteenth century and saw many people move there from the southern Croatian region of Dalmatia. Not everyone, however, was out to strike gold. Our islanders were more interested in working the sea. Although the ocean differs from our sea, their experience from the homeland made adjusting quick and easy. Tuna was fished around Los Angeles, and salmon in Alaska.

Poseta prvog hrvatskog barjaka
Napred Eastons Slavonski barj. 70. H. Z.
23 July 1901 Tacoma Washington

Otvorenje Franjevačkoga muzeja Vukovar

Muzej je podijeljen u pet cjelina - povijest i dolazak franjevac u Vukovar, kulturna baština kroz stoljeća, dolazak sv. Bone, stradanje u Domovinskome ratu te, na kraju, povratak i obnova.

Tekst i foto: **Silvio Jergović**

U povodu Dana grada Vukovara, u petak 3. svibnja, upriličeno je otvorenje Franjevačkoga muzeja koji se nalazi u sklopu Franjevačkoga samostana utemeljenog 1723. godine. Svečanom otvorenju prethodilo je misno slavlje, a predvodio ga je nekadašnji vukovarski gvardijan, a sada župnik hrvatske župe u Salzburgu fra Zlatko Špehar. Događaju su nazočili predsjednica RH Kolinda Grabar-Kitarović, predsjednik Vlade RH Andrej Plenković, potpredsjednica Vlade i ministrica vanjskih i europskih poslova Marija Pejčinović Burić, ministrica regionalnoga razvoja i fondova EU-a Gabrijela Žalac, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonko Milas, gradonačelnik Vukovara Ivan Penava sa suradnicima te vukovarsko-srijemski župan Božo Galić sa suradnicima.

Gvardijan Jagodić istaknuo je kako je velik dio samostana stavljen u funkciju muzeja - od kripe, koja je zapravo bila prvo groblje sve do pojave kuge

1805. godine, preko hodnika i soba do vidikovca na crkvenome tornju, odakle se pogled pruža na južni, zapadni i sjeverni dio Vukovara s vizurama Dunava i Vuke pa natrag do vinskoga područja. Izložena je bogata kulturna baština koju su franjevci prikupljali unatrag gotovo tri stoljeća. Sam čin otvorenja i blagoslova muzeja obavio je pomoćni biskup Đakovačko-osječke nadbiskupije, mons. Ivan Čurić. Dio muzeja je i samostanska knjižnica na prvome katu, koja pripada među najvrjednije stare knjižnice u Hrvatskoj i nosi naziv fra Marka Kuroлта (preminulog 2013.), koji je iz pakla Vukovara spasio književno blago. Tu su iznimno vrijedne inkunabule, zatim knjige poznatih hrvatskih pisaca iz vremena do 1850. poznate pod nazivom *Rarissima Croatica*, rijetke strane knjige pisane do 1600. i knjiga *Organum* iz 18. stoljeća. Među slikama u muzeju uglavnom je riječ o oltarnim slikama koje se čuvaju u samostanu i čine lijepu galeriju. Najstarija je ona Gospe Žalosne iz 1692. godine i bila je prva slika koju su franjevci donijeli nakon odlaska Turaka. Prvo se nalazila u drvenoj kapelici do gradnje današnje crkve i samosta-

na na uzvisini iznad Dunava i Vukovara. Franjevački muzej Vukovar posljednja je faza cjelokupne obnove kompleksa franjevačkoga samostana i crkve sv. Filipa i Jakova. U podrumu Franjevačkoga samostana uređena je vinoteka i suvenirnica u sklopu kojih će biti dostupni dizajnirani suveniri i brošure muzeja, kao i suveniri te ostali proizvodi lokalnih proizvođača (vinara, obrta za izradu suvenirna, pčelara i sl.). Vinski podrum obnovljen je u izvornome obliku iako su stare bačve uništene. U jednom od hodnika sačuvan je križni put, što je gotovo jedina umjetnička vrijednost spašena iz minirane crkve u Bogdanovcima. Obilazak muzeja moguć je svakog dana od 7 do 19 sati s vodičem, a u suprotnom se može vidjeti tek dio muzeja gdje je i hodnik s fotografijama vukovarskoga samostana i crkve, koji su razoreni 1991., uz opise povijesti, stradanja i povratka, ali i multimedijom ostatka muzeja. ■

ENG A Franciscan Museum was opened on Vukovar Day, the 3rd of May. The museum operates as part of the local Franciscan monastery, founded in 1723, and includes a wealth of cultural heritage collected by the Franciscans over almost three centuries.

Prošlost na dlanu

Mnogobrojna riječka intelektualna elita uživala je u raskoši i bujnosti zelenila stapajući se s maštovitom arhitekturom sedam zgrada toga vječnog ladanja - čak i onda kad u njega u tridesetim godinama 20. stoljeća ulazi funkcionalistička arhitektura građanske škole na Pećinama te doma podružnice splitske "Jadranske straže" cjelina je zaokružena

Priredila: **Ljerka Galic**
Foto: **Dean Miculinić**

Glavi cilj šetnje koju svake godine vodi Theo de Canziani je pokazati publici povijesne perivoje i vile riječke gradske četvrti Pećine na Sušaku. "Želja nam je, kao i svih prethodnih deset godina, pokazati građanima posebnosti Rijeke koje inače ne mogu vidjeti jer je većina tih perivoja u privatnom vlasništvu stanara kuća na potezu od Piramide do Plumbuma", rekao je Theodor de Canziani. Obilazak se organizira u povodu Svjetskog dana vrtova, a ove godine prvi put započeo je ispred Ville Dworski (arhitekt Giovanni Maria Kuret). Stara pomorska obitelj podrijetlom s Lošinja dolazi u Rijeku u 19. stoljeću. Zakoračivši na Pećine preko Rudanove i Ružičeve Piramide dolazimo u mali primorski imperij koji od morskih hridi sve do željezničke trase Rijeka - Zagreb - Karlovac pripada slavnim Cosulichima. Ovdje,

kao i na Lošnju, tražili su mjesto pokraj mora te ga pronašli upravo kraj ceste Via Dorothea, koja povezuje od tridesetih godina 19. stoljeća grad, Piramidu i Lazaret San Francesco u Martinšćici. Na velikom posjedu koji se strmo s mnogim malim špiljama spušta ka moru Cosulichi, baveći se poduzetništvom, trgovinom, brodogradnjom i pomorstvom, ulažu svoje stečevine u nekretnine.

Vile služe obiteljima za stanovanje, najamne rezidencije te najamne palače, kao i za industrijska postrojenja. Imajući svoju rezidenciju ovdje već od sredine 19. stoljeća, oni iznimno aktivno grade, pregrađuju, dograđuju te tako stvaraju na prijelazu 19. u 20. stoljeće arhitektonsku baštinu danas postojećih sedam zgrada koja svjedoči njihovo slavno ime. Možemo reći da većinu ostvaruje njihov "dvorski" arhitekt Giovanni Randich u njemu imanentnoj stilskoj maniri historicističko-secesijske eklektike.

Uz to, tu je i poznata "Carbonera", Cosulicheva destilerija likera u stilu "Fachwerkhausa" toga doba. Zgrade prate raskošni perivoji s lokalnom florom i egzotima dopremljenim Cosulichevom flotom brodova u maniri talijanskoga romantičarskog perivoja varirajući renesansne i barokne potke. Podziđe, dekorativne vaze i balustrade izmjenjuju se s pergolama, fontanama i vidikovcima/belvederima. Na žalost, stambena arhitektura nakon Drugoga svjetskog rata te namjena ove arhitekture zgrada i perivoja obezvrjeđuje namjere njihova tvorca. U jednoj vili stanovala je i danas blaženica Maria Crucifixa Cosuli-

Iako ne žive više na Pećinama Cosulichi ostavljaju neizbrisiv trag, kao i Pećine na njih plemićkim pridjevkom de Pecine, koji nose i danas razasuti diljem svijeta.

ch, utemeljiteljica reda "Sacro Cuore del Gesu" (Presveto srce Isusovo) u Rijeci. Među slavnim stanarima su i austrijski književnik Odon von Horwath, autor "Priča iz Bečke šume", te dugogodišnji stanar Cosulicheve Ville Dalibor hrvatski pisac Viktor Car Emin, koji je povijest Cosulicha, Ružića i Dworskog von Prusa opisao u pripovijesti "Vitez mora".

Ove godine prvi put za javnost otvorena je i Villa Dworski na kućnom broju 3, predstavivši izložbu nedovoljno poznatog sugrađanina, hrvatskog iseljenika keramičara Adama Dworskog, u suradnji i realizaciji Odsjeka iseljeničke baštine Hrvatske matice iseljenika iz Zagreba, koja je prošle godine prikazana u zagrebačkome muzeju "Mimara". ■

ENG *The Cosulich family of the island of Lošinj, active in commerce, shipbuilding, and maritime transport, spent much of their wealth in a large estate that drops steeply to the sea, interspersed with many small caves, in the Sušak district of Rijeka. The villas were used as residences, rental residences, and rental palaces, and for industrial plants. With their residences here from the mid-nineteenth century the family was very active in construction, adaptation and renovation, creating, especially at the turn of the nineteenth to twentieth century, the architectural heritage of the seven buildings still standing that bear witness to their fame.*

Državni oblak

U nazočnosti predsjednika Vlade Andreja Plenkovića ovih dana, točnije 20. svibnja 2019., potpisan je *Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava za uspostavu Centra dijeljenih usluga*, težak 361 milijuna kuna, kojim se ujedinjuje informacijska infrastruktura države i poboljšava usluga države prema građanima i poduzetnicima na svim razinama. Ugovor su potpisali ministar uprave Lovro Kušćević, ministrica regionalnoga razvoja i fondova Europske unije Gabrijela Žalac te ravnatelj Središnje agencije za financiranje i ugovaranje programa i projekata EU (SAFU) Tomislav Petric.

Predsjednik Vlade Plenković rekao je kako je riječ o strateškom, najvećem državnom projektu za jačanje informacijsko-komunikacijske infrastrukture, čestitavši ministrici Žalac, ministru Kušćeviću, ravnatelju Petricu i državnome tajniku Gršiću te svima ostalima na angažmanu.

“Pojednostavljeno govoreći, mi ćemo ovim projektom napraviti državni oblak. Taj oblak ima pet temeljnih ciljeva. Prvi je da se standardiziraju digitalne usluge, drugi je bolja povezanost baze podataka u svim tijelima državne uprave, treći je da cijeli sustav informacijsko-komunikacijske infrastrukture bude povoljniji, odnosno jeftiniji, četvrti je da su svi podaci koji su pohranjeni sigurniji i peti je da se njime centralizirano upravlja”, rekao je Plenković.

Centar dijeljenih usluga (CDU), projekt digitalizacije javne uprave vrijedan 361 milijuna kuna kojim će se na jednome mjestu ujediniti sve državne usluge i dokumenti, a građane poštediti odlazaka na šaltere, u primjenu kreće najesen, a u cjelini će biti realiziran tijekom iduće tri godine.

Ravnatelj SAFU-a Tomislav Petric napomenuo je da SAFU trenutno provodi 11 projekata za razvoj digitalnog društva u vrijednosti od 270 milijuna kuna, a najznačajniji su *e-Turizam*, *e-Kultura* i *e-Pravosuđe*. Također, spremni su potpisati još 11 ugovora vrijednih 358 milijuna kuna koji se također odnose na digitalizaciju hrvatske javne uprave. Sustav “državnog oblaka” razvila je domaća IT tvrtka APIS, kao projektni partner.

Centar dijeljenih usluga

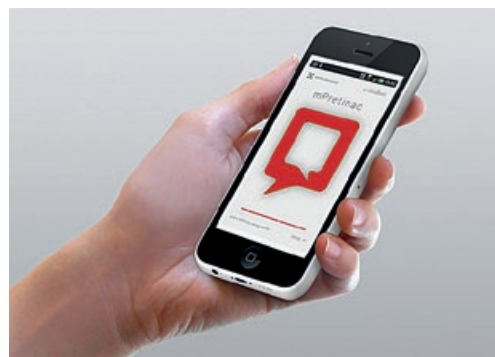

Tekst: Vesna Kukavica Foto: HINA

Hrvatska Vlada kreće u realizaciju *Centra dijeljenih usluga* – virtualne platforme koja će omogućiti smještaj informacijskih sustava i registara te međusobnu komunikaciju svih državnih baza i tijela državne uprave. U vremenu četvrte industrijske revolucije digitalnog društva i ekonomije normalno je da sve ono što država ima bude dostupno građanima i da njihov doticaj s bilo kojom institucijom bude učinkovit, povoljan, bez dodatnih opterećenja, suvišnog trošenja vremena i papirologije. Premijer Andrej Plenković upozorio je kako je ovaj projekt još jedan dokaz koliko su Hrvatskoj važni europski fondovi, istaknuvši veliku razliku koja je vidljiva u zemlji prije korištenja strukturnih fondova i nakon njih u pogledu razvoja, gospodarskoga

rasta i jačanja infrastrukture. “Ovaj projekt za naše građane promijenit će percepciju kontakta s državom, promijenivši način pružanja državnih usluga na svim razinama”, poručio je premijer Plenković.

“Naš sustav *e-Građani*, koji već koristi više od 650.000 korisnika, omogućava personalizirani digitalni profil za svakoga građanina i trenutno pruža 54 javne usluge, a broj usluga raste”, napome-

U prvoj fazi Centar dijeljenih usluga umrežit će 40 državnih institucija i njihovih usluga, a do kraja 2022. godine u CDU-u će ih biti više od tri stotine.

nuo je Plenković te zaključio kako dosad oko dva milijuna građana kojima je izdana elektronička osobna iskaznica mogu pristupiti sustavu *e-Građani* s najvišom razinom sigurnosti, kao i drugim digitalnim sustavima država članica EU-a. Klikni – Idem doma: <https://pretinac.gov.hr/KorisnickiPretinac/eGradani.html>.

Ministar uprave Lovro Kušćević poručio je da će ovaj projekt omogućiti da uprava bude još bolji servis građanima, poduzetnicima i obrtnicima. "Na primjer, ako naš sugrađanin želi otvoriti tvrtku, uz obrazac za otvaranje tvrtke više neće biti potrebno priložiti dokumentaciju koju država već posjeduje u sustavu (matičini list, OIB...), nego će sustav *e-Poslovanje* sam povući sve te dokumente i podatke", dodavši da će se time pojeftiniti cijela procedura osnivanja tvrtke. Kušćević očekuje da će već do kraja ove godine 40-ak institucija biti povezano u *Centru dijeljenih usluga*, a do kraja 2022. otprilike tri stotine javnih tijela.

Ministrica regionalnoga razvoja i fondova Europske unije Gabrijela Žalac rekla je kako je riječ o najvrjednijem ugovoru koji se odnosi na razvoj e-usluga javne uprave i sufinanciranje iz fondova EU-a. "Uspostava *Centra dijeljenih usluga* strateški je projekt u našem Operativnom programu *Konkurentnost i kohezija*, vrijedan 361 milijun kuna,

Sustav *e-Građani* omogućava personalizirani digitalni profil za svakoga hrvatskog građanina i trenutno pruža 54 javne usluge.

od čega 85 posto sufinancira Europska unija", dodala je Žalac. Naglasila je da je s ovim potpisanim *Ugovorom*, kada je riječ o europskim sredstvima, ukupan iznos 550 milijuna kuna za ulaganje u razvoj aplikacija javnih institucija kako bi se unaprijedila komunikacija s građanima. "EU fondovi doista mijenjaju Hrvatsku. Hrvatska je jedno veliko gradilište kada govorimo o prometnoj infrastrukturi, ali i infrastrukturi koja će se nalaziti na takozvanome *oblaku*. Nastojimo digitalizirati Hrvatsku i biti u standardima na razini Europske unije." ■

Shared Services Centre

Croatian Government is moving forward to implement its *Shared Services Centre*, an Internet platform that will be a single home for information systems and registries and for the inter-communication of all state-operated databases. Prime Minister Andrej Plenković was on hand on the 20th of May at the offices of the Government in the Ban's Palace (*Banski dvori*) for the signing of a 361- million kuna grant for the *Shared Services Centre*. The agreement was signed by Lovro Kušćević, the administration minister, Gabrijela Žalac, the regional development and European Union funds minister, and Tomislav Petric, the director of the Central Finance and Contracting Agency, which covers use of funding sourced through the EU. The first phase will see the networking of forty state institutions and the services they provide, with over three hundred institutions/services to be incorporated by the

end of 2022. *The Shared Services Centre* is a digitalisation project worth 361 million kuna that will see its launch in the autumn, with implementation to be conducted over the coming three-year period.

"Our *e-Citizen* system, already used by over 650 thousand people, provides a personalised digital profile for every Croatian citizen and currently offers fifty-four public services, and that number of provided services is growing," noted Prime Minister Plenković, adding that some two million citizens that have been issued electronic personal identification documentation can access the *e-Citizen* system with the highest level of security, as with other digital systems in the member states of the European Union. *Click - Going Home:*

<https://pretinac.gov.hr/KorisnickiPretinac/eGradani.html>.

Glazbenici u pohodu svetome Leopoldu u Padovi

Izvedeći duhovne i tradicionalne hrvatske i dalmatinske pjesme glazbenici iz Stona i pločanska klapa Stina oduševili su naše hodočasnike i mnogobrojne talijanske vjernike na XIII. susretu Hrvata Italije u organizaciji dubrovačke podružnice HMI-ja

Tekst: **Anđelka Kelava**

Svaki pohod Padovi, gradu u kojem se nalazi svetište sv. Leopolda Bogdana Mandića, uvijek je poseban doživljaj. Tako je bilo i ove godine, na trinaestom Susretu Hrvata Italije koji su Hrvatska zajednica u Venetu i Hrvatska matica iseljenika - podružnica Dubrovnik, na čelu s Majom Mozarom, upriličili u svetištu nebeskoga zaštitnika naše županije.

Dvodnevni program počeo je u subotu koncertom Glazbe Ston uz dirigenta Dražena Laskača i klapu Stina iz Ploče dok je u nedjelju služena sveta misa koju je predvodio don Josip Barišić, župnik župe sv. Nikole u Čilipima u konceleciji s fra Nikolom Rožankovićem, bivšim dušebrižnikom Hrvata u Padovi.

Susret u Padovi bio je prilika i za raz-

Posebno dirljiv bio je jedan obiteljski susret. Naime, Ivica Popović, član Glazbe Ston, nakon 38 godina susreo je sestru svoje majke Anu Atti koja živi u Italiji. S njom su bili i kćer Katija i unuk Eduard. Razlozi ove dugogodišnje razdvojenosti su potres, rat i druge životne okolnosti.

govore s našim iseljenicima koji već godinama žive i rade u tome talijanskom gradu. Premda su se već dobro integrirali u talijansko društvo, svaki od njih će vam reći da mu iznimno fali domovina. Inače, u Padovi i široj okolici toga grada živi veliki broj Hrvata, među ko-

jima su i studenti iz naše županije koji se rado odazovu ovim susretima. Prisutni su u društvenome i gospodarskome životu toga talijanskoga grada. Ove godine na Susretu smo upoznali još jednoga vrsnoga hrvatskog liječnika. Riječ je o Splitsaninu koji ima i korčulanskih korijena dr. Dinku Anzuloviću Miroševiću, kardiologu koji je nakon studija u Padovi ostao raditi u Sveučilišnoj bolnici u tome gradu. Ugledni je kardiolog u Padovi, a na naše pitanje o povratku u zavičaj kaže kako redovito razmišlja o tome. Također, u ugodnome razgovoru poručio je mladim ljudima u Hrvatskoj da svakako odu studirati izvan granica Hrvatske, steknu iskustvo, ali se ipak vrte kući.

Susretu u Padovi uz mnogobrojne Hrvate koji žive u Italiji i hodočasnike iz domovine i iseljeničtva nazočili su predstavnici hrvatskih veleposlanstava iz Rima i Svete Stolice, generalna konzulica iz Trsta, kao i konzuli te predstavnici hrvatskih udruga u Talijanskoj Republici. Na Susretu su sudjelovali i načelnik Općine Ston Vedran Antunica i direktorica Turističke zajednice Ston Fani Slade. Ovaj nastup za stonske glazbenike ima i posebno značenje jer će nakon nastupa u Padovi u ovome tjednu primiti i ugledno priznanje - Nagradu za doprinos ugledu i promociji Dubrovačko-neretvanske županije u zemlji i svijetu u proteklome jednogodišnjem razdoblju. ■

ENG Musicians from the southern Croatian coastal town of Ston and the Klapa Stina ensemble out of Ploče, another coastal town, delighted Croatian pilgrims and numerous Italian Catholics at the 13th Meeting of Italian-Croatians in Padua. The event was organised by the Dubrovnik branch office of the CHF.

Snježana Hefti: Upornost s pokrićem

Vrlo mi je teško napisati svoj životopis. Ne znam kad bih ni kako bih ga započela pa sam opisala mnoge doživljaje, one uspješne i neuspješne, kao i mnoge zamišljene, ali neostvarene zamisli. Što više vrijeme prolazi čini mi se da je njihovo ostvarenje sve teže i kompliciranije.

Spomenik Boškoviću u Milanu

Priredila: **Ljerkica Galic**

Gospođa Hefti, djetinjstvo ste proveli u Splitu...

- Na Mejama. U našem okružju bilo je mnogo lijepih kuća, svaka sa svojom poviješću i svojim stanarima. Jedna od njih bila je posebna. Lijepa kamena vila koja je sezala od glavne ceste do izlaza na more, dom poznatoga književnika Josipa Tresića Pavičića. Mjesto je bilo čarobno. Za razliku od našega velikoga polupraznoga peterosobnog stana nedaleko od ove vile, kamo se moja obitelj doselila nakon što je njihova obiteljska kuća srušena, zidovi su bili prekriveni slikama i knjigama, a u sredini prostora stajao je veliki klavir. Ne sjećam se

da smo mi imali ijednu knjigu ili sliku na zidu. Sve to ostalo je u polusrušenoj kući u koju je bilo opasno ulaziti i bilo što raditi. S druge strane ulice bila je jedna druga kuća - Vila Ruža, u njoj je bila radiopostaja Split te su se iz nje čule pjesme i mnoge poruke. No, ipak je najljepša od svih bila Galerija Meštrović. Mislim da smo je tako oduvijek zvali. Sa svojim brončanim vratima, kamenim stepenicama koje su vodile do Persefone, Djevojke s lutnjom, Joba i drugih oduvijek poznatih mi skulptura. Nama djeci bile su to jedine igračke, bila je to pozornica, njezine kulise. Jednog dana na konjskoj zaprezi pratili smo kako voze veliku Njegoševu skulpturu. Otpratili smo je do mula ispred

Autor portreta Miljenko Stančić

današnjeg hotela Marjan, gdje je ukrcao na brod, a zatim je otplovila prema jugu, u Crnu Goru, na Lovćen.

I Zagrebu...

- Nedjeljni posjeti mom djedu i baki u Zagrebu bili su sasvim drukčiji. Djed je imao veliku biblioteku. Svi zidovi imali su visoke staklene vitrine, a u njima ključem zaključane knjige. Prodoran miris knjiga širio se cijelom kućom. U meni je ostao taj miris, a kad smo jednoga dana došli do djedove kuće, nje više nije bilo. Kuća je srušena jer se na tome mjestu predviđala gradnja kina, a moj djed ostavljen je bez ičega svoga pa je došao stanovati k nama. Bojala sam ga se pitati gdje su njegove knjige, koje je tako ljubomorno čuvao, ali ni on sam o njihovoj sudbini nije ništa znao.

...gdje ste završili školu primijenjene umjetnosti...

- Spremala sam se upisati Likovnu akademiju, no upisi su prekinuti jer je od te godine radila samo akademija u Ljubljani i Beogradu. O odlasku na studije nije bilo ni govora jer svi studenti dolazili su na studij u Zagreb pa moji ma nije bilo jasno kako uopće mogu pomišljati na druge gradove. Upisala sam Likovni odgoj na Pedagoškoj akademiji, ali to nije bio moj prvi izbor. Sve ispite sam položila, počela pisati izabranu temu "Povijest pisma" i tada sam imala

Nakon potpisivanja odluke o postavljanju spomenika

priliku za vrijeme školskih praznika posjetiti Torino. Odlazila sam svako jutro u Egipatski muzej, znatiželjno pretraživala sve što se moglo vidjeti. Ono što sam do tada napisala o povijesti pisma bilo je manje od najjednostavnijeg djela o hijeroglifima.

I prije nego što ste "socijalistički poradak" zamijenili romantičnim razlogom za odlazak u Milano, kretali ste se u intelektualnim krugovima...

- Kad sam se vratila u Zagreb, išla sam promijeniti temu svoje radnje, ali onda se dogodilo da sam upoznala Riccardo i nedugo zatim preselila se u Milano. Svi moji dotadašnji interesi isplivali su na površinu. Upoznala sam nove ljude, rodili su se naši sinovi. Riccardo je svakog dana odlazio u Milano, a ja sam ostajala s djecom na selu. Često smo odlazili u Zagreb i sretala sam tada prijatelje: slikare, glazbenike, književnike, kupovali smo knjige i slike.

Kako ste svoje naslijeđe doživjeli u dodiru s nama bliskim Talijanima? Ili nam možda nisu bili ni bliški ni skloni?

- U Milano sam upoznala nove ljude: galeriste, jazziste, kritičare, odlazila na izložbe i jednom prigodom kritičar Mario de Micheli pitao me bih li htjela s njim surađivati u organizaciji izložbe skulpture u vrijeme komunizma. Odmah sam prihvatila i tako je započela naša suradnja.

Drugu priliku dao mi je da radim za-

jedno s njegove dvije studentice koje su pripremale radnju o Meštrovićevoj arhitekturi prigodom obilježavanja 100. godišnjice Meštrovićeva rođenja. Na proslavi u tadašnjoj JAZU upoznala sam Meštrovićevu kćer Maricu i nekadašnjega očeva prijatelja književnika Marijana Matkovića. Nakon više dana druženja prepoznali su u meni osobu punu entuzijazma te smo počeli zajednički planirati.

Za Meštrovićevu proslavu pripremale su se izložbe u Berlinu, Beču i Zurichu, a ja sam prihvatila dužnost da isto pokušam u Milano. Zajedno s De Michelijem i Gilom Dorflesom nakon godine dana uspjela sam organizirati jednu od deset najboljih izložbi u Italiji u Palazzo Reale.

Zaslužni ste za afirmaciju hrvatske kulture u sjevernoj Italiji. Ni mnogobrojne prepreke nisu Vas zaustavile – je li bilo i nepremostivih?

- Jasno, bilo je puno problema jer mnogima nije bilo jasno zašto bez ičije novčane pomoći, samo velikim osobnim zalaganjem nastojim organizirati jednu tako veliku izložbu. Posebno su bili sumnjičavi diplomatski predstavnici pa sam uskoro dobila i zabranu da nastavim s radom, no veliku pomoć pružili su mi Marica, Ante Sorić i tajnik Božidar Gagro. Uspjela sam od Milana dobiti povratnu izložbu.

Što ste Vi odlučili prenijeti Talijanima i kojim vidovima hrvatske umjetnosti ste to postizali?

- Godine 1987. otpočele su sve moje aktivnosti: organiziranje velikih izložbi i izdavaštvo te rad na povezivanju dviju jadranskih obala. Te godine odlučila sam osnovati izdavačku aktivnost. U tome sam imala veliku pomoć prof. Tonka Maroevića koji je bio lektor na Università Statale u Milano, Marine Lipovac Gatti, profesorice hrvatskoga na Università Cattolica i Silvija Ferrarija, profesora u Genovi. Postali smo veliki prijatelji, a naša suradnja traje i danas: Maroević je naš glavni savjetnik, Marina prevoditeljica, upravo je završila novu knjigu nedavno preminulog Ivana Goluba, a Ferrarijev prijevod Krležina 'Hrvatskog boga Marsa' objavili smo u povodu 100. godišnjice Velikog rata. Posebno sam ponosna da je NSK obavila jedan kritički katalog u povodu 25 godina moje aktivnosti, a do kraja godine priredit ćemo nekoliko predstavljanja naših novih knjiga u Zagrebu i u Splitu.

Iste godine Milano je bio domaćin znanstvenog simpozija '200 anni di stelle di Ruggiero Boscovich'. Poziv za sudjelo-

Ottavio Missoni i Riccardo Hefti

Nije važna dobra ideja i dobra volja, mnogo ljudi to ima, ali njihova realizacija je nešto drugo. Ja sam odlučila izabrati onu koja me zaokupljala punih trideset godina i koja još ni danas nije u potpunosti završena.

vanje dobila sam i sudjelovala na predavanjima. Bio je to veliki pothvat za mene. Matematika i fizika nisu bile moje materije, a govorilo se uglavnom engleskim jezikom na kojem sam mogla dobro komunicirati, ali sve te znanstvene stvari nisu mi bile razumljive. Nisam znala niti da Planetarij i Opservatorij nisu ista ustanova. No, bila je to dobra motivacija da počnem proučavati nešto više od saznanja da se zagrebački institut zove po Ruđeru Boškoviću. Osim toga, bile su tu i druge prepreke jer nisam nikad učila latinski, ali na moju sreću u Hrvatskoj su prevedena njegova glavna djela. Upoznala sam prof. Žarka Dadića, prof. Ivicu Martinovića i prof. Krunu Piska. Svi oni imali su puno strpljenja za moje neznanje, a u milanskoj knjižnici Brera bilo je puno knjiga Boškovićevih epigrama, poezije, pa i jedan zanimljiv putopis. Odlučila sam pitati Maricu da mi prepusti pravo za lijevanje Meštrovićeva spomenika Ruđeru Boškoviću. Osim Riccarda, uz mene je bio veliki prijatelj i entuzijast Ante Sorić. Ideja ga je osvojila pa smo odmah uz Maričinu pomoć dali lijevati taj gotovo 3-metarski spomenik. Svaki vikend odlazili smo u Zagreb u ljevaonicu Vladimira Šeba i pratili proces rada.

Proslava 50. godišnjice braka

A onda Domovinski rat...

- Pred sam završetak lijevanja dogodio se Domovinski rat. Gotov spomenik prenesen je u atrij Muzejskoga galerijskog centra - danas Klovićevih dvora. U Milanu je održana izložba za koju su se pobrinuli naši diplomati i predstavili je kao uspješnu suradnju između Italije i Jugoslavije.

Na sreću, o donaciji nisu ništa znali pa je naša mala grupa mogla nastaviti s radom i na kraju odlučiti kako sve realizirati. Bilo je potrebno dobiti 15 raznih dozvola, provjeriti da strop podzemne dvorane može podnijeti na tako malome mjestu tri tone, da neće ometati promet, da je umjetnička vrijednost, da smo mi donatori vlasnici tog djela i još nekoliko 'sitnica'. Vlasničke dokumente sredio nam je odvjetnik Ratko Žurić, a Riccardo nam je pomogao financirati kataloge i izložbe talijanskih umjetnika čija djela smo izlagali u Zagrebu.

Kako su Vas prihvatili Talijani i kako ste kao visokoobrazovana osoba izborili status u njihovu društvu?

- Na žalost, tada se tome ispriječila jedna velika teškoća. Naime, neki predstavnici talijanskih esula zaključili su da Ruđer Bošković nije Hrvat, da je on Dalmatinac i da nikada nije govorio hrvatskim jezikom. Odmah su otkrili nekog osrednjeg umjetnika koji bi izradio prikladan spomenik, a koji bi oni umjesto nas Hrvata postavili. Ti napadi potrajali su više godina, sve dok je njihova politička stranka u Milanu bila na vlasti, a u međuvremenu spomenik je putovao na izložbe i EXPO.

Ponovno teškoće...

- Ante Sorić otišao je u mirovinu, a mnogi političari koji do tada nisu imali pojma o našem projektu željeli su sebi pripisati zasluge za spomenik. Predsjednik Tuđman, kojega smo željeli pozvati na svečanost, umro je, a novi predsjednik Mesić nije znao gdje se spomenik nalazi (tada u Hannoveru) i tako je vrijeme prolazilo. Milano se spremao da bude domaćin EXPO-a, Italija ponovno organizira Simpozij o Boškoviću i javljaju se neki odbori koji žele dopremiti Boškovića u Milano. Jasno, i ovaj put

S unukom

bez mene, ali svi oni koji su bili u igri prikrivali su istinu. Sudjelovanje na EXPO-u je otkazano, za restauraciju spomenika nema novca i sve ponovno treba pasti u zaborav. No, ovaj put odluku je donio gradonačelnik Bandić. Želio je da Hrvatska nastupi na EXPO-u, da pokloni spomenik, što mu je i bilo moguće jer Klovićeve dvore financira Zagreb, a bio je jedini koji se pobrinuo naći naše dokumente o donaciji i sve se vrlo brzo riješilo. Točno na 300. obljetnicu Ruđerove smrti u Milanu spomenik je postavljen u središnjemu milanskom parku ispred Planetarija.

Ipak, projekt još nije završen...

- Događaj mora dobiti i svoju monografiju. Dvojezičnu knjigu s dvojezičnim tekstovima o umjetniku i znanstveniku te imenima svih onih koji su sudjelovali u 30-godišnjem radu za realizaciju ovog projekta je pri kraju. Knjiga je posvećena svima koji su mi iskazali povjerenje i bili uz mene. Ipak, glavna posveta upućena je Riccardu, bez kojeg se ništa od ovog ne bi ostvarilo.

Imate li za kraj neku svoju životnu poruku, biste li danas drukčije postupali?

- Ovaj divan projekt je moja poruka svima da ustraju, da nikada, pa ni kad izgleda sve bezizlazno, ne napuštaju svoje ideje. ■

ENG An interview with Snježana Hefti, a tireless promoter of Croatian culture. Thanks to her efforts a monument celebrating Croatian polymath and innovator Ruđer Bošković was installed in Milan to mark the 300th anniversary since his passing.

Predstavljena nova knjiga fra Šimuna Šite Ćorića

Psiholog duhovnosti prof. dr. sc. Šimun Šito Ćorić u novoj knjizi govori o dijagnozi i učinkovitoj terapiji bolesti ljudskoga duha

Tekst: **Vesna Kukavica**

Foto: **Snježana Radoš**

Nova knjiga katoličkoga svećenika, književnika i psihologa prof. dr. sc. Šimuna Šite Ćorića pod naslovom *Kako uspješno kvariti međuljudske odnose* razotkriva na samo 150 stranica petnaest najčešćih bolesti duha koje opterećuju zdrave međuljudske odnose, a predstavljena je u Zagrebu 21. svibnja 2019. O knjizi psihološko-duhovne literature u prepunoj dvorani Franjevačkoga samostana u zagrebačkoj Dubravi govorili su psihijatar dr. Miro Jakovljević, teolog i psiholog dr. Mijo Nikić te u ime nakladnika glavni urednik Glasa Koncila mons. Ivan Miklenić. Riječ je o svojevrsnome priručniku za samopomoć, koji vješto razabire elemente za dijagnozu pa samim time i terapijski postupak. Laž, kleveta, zavist, licemjerstvo, netolerancija, sebičnost, tračanje, nečinjenje propustom, mržnja, osveta i ostale ljudske mane i slabosti – obrađene su u knjizi prvo takve vrste na hrvatskome jeziku. Sadržaj pridonosi, suglasni su promotori, promociji duhovnog zdravlja i po-

moći u prevladavanju duhovnih poremećaja, kao i povećanju socijalnoga i duhovnoga kapitala.

Nudeći dijagnozu i terapiju bolesti ljudskoga duha psiholog duhovnosti prof. dr. sc. Ćorić naglašava: "Djelujući cijeli život među ljudima – u svojoj svećeničkoj i terapijskoj praksi s narušenim međuljudskim odnosima i njihovim posljedicama – češće izmiješanih s raznolikim psihičkim poremećajima i bolestima, sve sam se više uvjeravao da zdrave rodbinske, prijateljske, ljubavne i bračne odnose najviše opterećuju bolesti duha."

Nakladnički pothvat potpisuju Glas Koncila i Fram-Ziral. Knjiga je pisana duhovitim i jasnim stilom s terapijskim potencijalom. Autor propituje kako se upotunjuju psihološko i duhovno, koji je put spasenja od mržnje, kako se uspješno boriti sa zavistju, zbog čega i koji ljudi najviše lažu, zašto je nužna doza sebičnosti i niz drugih zanimljivosti.

Ćorića znamo kao svećenika, svestranoga intelektualca, glazbenika te

plodnoga književnika i antologičara.

Nakon školovanja u rodnoj Paoči pokraj Međugorja, u Sarajevu je studirao filozofiju, a diplomirao teologiju u švicarskome Luzernu. Magistrirao je psihologiju na američkome Columbia Universityju u New Yorku. Doktorirao je na Sveučilištu u Zagrebu s disertacijom *Tjeskobe hrvatskih migranata*, koju je objavila devedesetih Matica hrvatska u Zagrebu. Član je Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM, Društva hrvatskih književnika, Švicarskoga centra PEN-a i The Society of American Poets. Djeluje kao misionar u Solothurnu (Švicarska). Znanstveni i pedagoški rad Šimuna Ćorića sa studentima od početka 21. stoljeća na Sveučilištu u Zagrebu, Osijeku i Zadru te Mostaru (BIH) u području psihologije, psihologije migranata i psihologije religioznosti također je vrlo značajan. Književna djela (prozna, pjesnička i dramska) te kantautorska ostvarenja Šimuna Ćorića prožeta su spiritualnom tematikom i općeljudskom potragom za vrlinama. ■

ENG *How to Successfully Ruin Relationships is the latest book by Dr Šimun Šito Ćorić, a Catholic priest, psychologist, multifaceted intellectual, musician, prolific writer and compiler of anthologies. The 150-page volume reveals the most frequent spiritual ills burdening otherwise healthy human relationships. The book was promoted on the 21st of May at the packed hall of the Franciscan monastery in Zagreb's Dubrava district. Following his primary education in his native Paoča near Međugorje he went on to study philosophy in Sarajevo before earning a degree in theology in Lucerne in Switzerland. He earned his master's degree at Columbia University in New York. He earned his doctorate at the University of Zagreb with a dissertation on anxiety among Croatian migrants, a paper published by the Matica Croatica in Zagreb in the 1990s.*

Papa Franjo sve češće s Hrvatima...

Kad se jednom bude zaključno pisalo o pontifikatu pape Franje, nikad se neće moći zaobići njegovo djelovanje na dva područja - u isto vrijeme značajna za cijelu Katoličku crkvu i za hrvatski narod.

Piše: dr. fra Šimun Šito Ćorić, Švicarska
(sito.coric@gmx.net)

Papa je najprije doslovce šokirao svijet svojom iskrenošću, poglavito crkvenu hijerarhiju, javno izjavivši da se Kongregacija za nauk vjere u slučaju svjetskog fenomena Međugorja godinama "ravnila po lažima", da je onda on to uvidio pa reče: "Ja sam spasio Međugorje." Naime, on je odmah nakon toga legalizirao za cijelu Crkvu hodočašća Gospi u Međugorje.

A o kardinalu Stepincu i njegovu proglašenju blaženim papa Ivan Pavao II. istaknuo je njegovu univerzalnu važnost:

"U osobi novoga blaženika spaja se cjelokupna tragedija koja je pogodila hrvatsko pučanstvo i Europu tijekom ovoga stoljeća, obilježena trima velikim zlima: fašizmom, nacizmom i komunizmom."

Tada nas je sve više iznenađivala suzdržanost pape Franje prema kardinalu Stepincu te začuđujuća izjava bez obzira na to što sam za sebe češće kaže da ima mana i da griješi. Najprije je iznenadio mnoge u zapadnome svijetu svojim deklarativnim odnosom prema muslimanima i pravoslavnima. Za islam je Papa ustvrdio nešto što ni sam islam sam ne kaže o sebi, to jest da su i kršćanstvo i islam "utemeljeni na vrijedno-

stima mira" i "tolerancije". Pa čak i najobičnijim čitanjem islamskih kanonskih tekstova i životopisa Muhameda vidi se da uopće nije tako. Uz to, kako to može reći kršćanima u islamskome svijetu, koji su već dugo najprogonjenija svjetska skupina upravo od islamskih vlada, a u mnogim njihovim zemljama pobijeni su i potpuno istrijebljeni? Zatim je došlo na red "proglašenje svetim" kardinala Alojzija Stepinca, što je u biti već učinio papa Ivan Pavao II. No, papa Franjo je onako nonšalantno, a opet proračunato, priopćio svijetu:

"I ja, koji trebam potpisati kanonizaciju sa svojom odgovornošću, molio sam, promišljao, tražio savjete i onda sam vidio da trebam pitati za pomoć Irineja. Irinej je veliki patrijarh. I Irinej mi je pomogao."

Očito, kao i pape u povijesti, ni sadašnji poglavar Katoličke crkve nije imun na propuste, zablude i grijehe. Istina, službena dogma kaže da je papa "nepogrešiv" samo "kada vršeći svoju službu učitelja i pastira svih kršćana snagom svoga vrhovnog apostolskog autoriteta definira da neka doktrina koja se tiče vjere i morala treba biti prihvaćena od cijele Crkve". (Prvi vatikanski koncil, Pastor aeternus, 4). U svim drugim slučajevima pape su jednako skloni pogreškama kao i drugi ljudi. Na ovakvo Papino pogrešno postupanje nisu ostali gluhi ni hrvatski biskupi, a najizravniji je bio povjesničar i biskup u miru dr. Mile Bogović koji je "kao brat po svećenstvu i biskupstvu" s pravom javno ukorio papu Franju:

"Jako sam tužan što se papa Franjo dade voditi na uzici od onih koji preziru i mrze - i papu i Vatikan i Hrvatsku. Put pape Franje do Moskve vodi preko Beograda, a put do Beograda preko 'velikog patrijarha Irineja'. I tako su se de-

bele naslage laži o Stepincu i hrvatskoj državi prenijele iz Beograda u Vatikan."

Proces kanonizacije kardinala Alojzija Stepinca počeo je davne 1981. Otad je mnoštvo povjesničara, teologa, medicinskih stručnjaka i drugih znanstvenika rigorozno ispitivalo život i djelo kardinala Stepinca pa je na temelju tih rezultata Kongregacija za kauze svetih bez primjedbe završila proces kanonizacije. Zatim se samo čekalo da papa Franjo to službeno i priopći. Tako smo u Katoličkoj crkvi došli do toga da se kanonizacija katoličkoga kardinala politikom jednoga pape našla u rukama jednoga srpskog patrijarha koji se svim silama desetljećima otvoreno bori za Veliku Srbiju čak opravdavajući i agresiju na hrvatski narod, kao što se češće u Hrvatskome saboru neke odluke nalaze u rukama jednoga srpskog političara. Ne bih se iznenadio da sutra papa Franjo kaže da je u ovoj stvari pogriješio, ali u ovom trenutku on je nanio veliku štetu sam sebi, našem narodu i cijeloj Crkvi. Međutim, kanonizaciju kardinala ne može promijeniti ni sadašnji papa Jorge Mario Bergoglio, a još manje srpski neskriveni šovinst, ratni huškač i promicatelj ideje "Velike Srbije" Miroslav Gavrilović, sada imenom "patrijarh Irinej". On je presudu Ratku Mladiću prikazao kao "vražja djela koja rade svjetski moćnici" bez obzira na to što je u tri dana pobijao 8.300 ljudi u Srebrenici i oko nje. Druge njegove izjave odbojno je i citirati. Važno je da ne dopustimo da nas obuzmu malodušje i mržnja. Pape su također prolazni i papa Franjo je nedvojbeno bolji i razboritiji čovjek nego što se ponekad pokaže. U vodstvu Crkve bilo je sličnih i gorih promašaja i pogrešaka, ali Crkvu "ni vrata paklena" nisu mogla uništiti. Stoga je i nama reći: "Drag nam je Papa, ali nam je istina još draža!" ■

“Ne dirajte mi ravnicu”

U povodu proslave Dana grada Zagreba i Dana branitelja grada Zagreba, u organizaciji Grada Zagreba i Zagrebačke filharmonije održan je 31. svibnja 2019., u Ulici Hrvatske bratske zajednice, pokraj Zagrebačkih fontana, svečani koncert Miroslava Škore kojim je proslavljena i 30. obljetnica nastanka “Ravnice”

Tekst: **Mirjana Piskulić**

Kad je Miroslav Škoro 1988. stigao u Pittsburgh, taj kraj su već cijelo stoljeće naseljavali hrvatski iseljenici. Dočekivao ih je rad u dubokim rudnicima i vrućim čeličanicama Pennsylvanije. Teško je bilo, pogotovo prvim doseljenicima, prepoznati koji su to bolji životni uvjeti koji su ih privukli u “obećanu zemlju Ameriku”. Većina je čeznula za krajem koji su napustili, za obiteljima i prijateljima. Tješila ih je pjesma i svirka tambure.

Živeći u tom okruženju, Miroslav Škoro 1989. godine svu stoljetnu nostalgiju sažima u riječi i melodiju. Nastala je tako pjesma “Ja ću se vratiti” koja je kasnije preimenovana u “Ne dirajte mi ravnicu”. Našao se tu i Jerry Grcevič, duboko uronjen u tamburašku glazbu,

čiji djedovi i bake su se iselili iz Hrvatske u SAD, te su njih dvojica napravili prvu snimku pjesme. Priča ide dalje! Poslao ju je Škoro kolegama u Radio Osijek, gdje je na polici ležala više od godinu dana.

Bio je to četvrtak, 1. kolovoza 1991. godine. Zbog silovitog napada takozva-

Napisana kako bi ponijela nostalgiju i ljubav hrvatskoga iseljenika za ognjištem svojih predaka, pjesma je u ratno doba postala izvor snage u domovini, s jasnom porukom agresoru: “Ne dirajte nam ravnicu!” Sve do danas ona se svira u raznim prigodama i dalje dira srca!

ne JNA i srpskih pobunjenika na Dalj, Aljmaš, Erdut i okolna mjesta njihovi mještani žurno napuštaju svoje domove. Sjećamo se slika toga egzodusa, šlep pun izbežumljenih i uplašanih staraca, majke s dječicom, ranjenici... umjesto prtljage, koja je morala ostati na obali kako bi bilo više mjesta za ljude, ponijeli su osjećaj kaosa, straha, neizvjesnosti i bol rastanka od očeva, sinova i braće koji su ostali braniti svoja ognjišta.

STOLJETNA NOSTALGIJA U RIJEČIMA I MELODIJI

Potaknut mnogim izjavama prognanika koji su ponavljali da će se vratiti svojim domovima tadašnji glazbeni urednik Radio Osijeka Željko Barba sjetio se Škorine pjesme i toga dana pustio je u eter. Uslijedili su mnogi pozivi slušatelja s molbom da se pjesma ponovi jer je ona artikulirala njihov inat, čežnju, mo-

litvu i nadu. Prethodeći ovogodišnjem zagrebačkom koncertu, proslavi obljetnice pridružili su se i oni koji žive izvan granica Lijepe Naše. Na poticaj Hrvatske matice iseljenika HRT-ov Međunarodni radijski kanal Glas Hrvatske pozvao je iseljenike da pošalju videosnimke svojih izvedbi "Ravnice".

Nije trebalo dugo i počeli su stizati prilozi iz cijeloga svijeta. Prvi je stigao iz Vancouvera gdje se održavao 42. hrvatski folklorni festival zapadne Kanade. Nakon mise, na kojoj je sudjelovalo više od 400 sudionika odjevenih u narodne nošnje, predvođeni TOKS-om izveli su "Ravnicu".

PJESMA INSPIRACIJA ZA VIDEOZAPISE I SPOTOVE

Goran Kačurov, voditelj HFA "Kralj Tomislav" iz Aucklanda pridružio se proslavi s dva priloga. Slijedili su prilozi Ženske klape "Val" iz Buenos Airesa, Klape "Astoria" iz New Yorka, tamburaša iz Kruševa pokraj Mostara, TS "Ekipa" iz Schaffhausena, Njemačka, Ženskoga zbora "Lastavice" iz Berlina, Klape "Croatia" iz Muenchena, HFA "Vukovar" iz Sydneya. Folkorni ansambli u Australiji, "Mladi Hrvati", "Hrvatska loza" i "Kralj Tomislav" iz Melbournea zajedno s HFA "Lado" iz Geelonga, iskoristili su zajednički koncert i napravili su svoj prilog. Suzy Horvat, predsjednica "Mladih Hrvata", rekla je da nije bilo suhog oka dok je pjesma odjekivala dvoranom.

Potrudio se i Jerry Grcevich, sa svojim tamburaškim orkestrom "Penn Sembls" iz Pittsburgha. Josip Brkić iz Vancouvera pohvalio se kako mu je prvi put u životu supruga pomogla snimiti video.

Spotovi su se brzinom munje širili mnogim stranicama. Razni komentari potvrdili su da su svi prilozi doživljeni jednako emocionalno u Lijepoj Našoj i izvan njezinih granica.

Na svečanome koncertu uz Miroslava Škoru i njegov orkestar nastupili su Revijski orkestar Zagrebačke filharmonije, Akademski zbor "Ivan Goran Kovačić" pod dirigentskom palicom Alana Bjelinskog i tisuću tamburaša iz cijele Hrvatske raspoređenih u obliku velikoga prigrorskog kišobrana te KUD "Napredak" iz Viteza. Bio je to prvi put da

Nije zaboravio ni iseljenike! Tijekom koncerta Miroslav Škoro zahvalio je svima diljem svijeta koji su poslali svoje videozapise "Ravnice".

se ovakav događaj održao na livadi pokraj fontana, ispred Nacionalne i sveučilišne knjižnice.

Mnogobrojni uzvanci, među kojima i zagrebački gradonačelnik Milan Bandić, zauzeli su svoja mjesta, kao i tisuće gledatelja. Stigli su i oni koji su bili u katedrali na svečanoj misi i procesiji Majci Božjoj od Kamenitih vrata, zaštitnici grada Zagreba. Tijekom ovoga veličanstvenog doživljaja na Zagrebačkim fontanama projicirane su slike u čast grada Zagreba i njegovih branitelja.

I krenuo je koncert uz izravan prijenos HRT-a! Nakon himne slijedila je uvertira sa Škorinim uspješnicama u izvedbi filharmoničara i tamburaša, a onda njegov nastup. Iz svoga bogatoga stvalačkog opusa otpjevao je, često uz pomoć publike, a sa šarmom "iz kamena tila i duše slavonske", pjesme koje je napisao nakon "Ravnice". Ponos nije mogao sakriti kad mu se na pozornici pridružio sin Matija kako bi ga pratio na

gitari u izvedbi pjesme "Vrime". Prima dona Valentina Fijačko Kobić s njim je otpjevala "Tajnu najveću", a neizostavne LADARICE popratile su ga u pjesmi "Ne vjeruje srce pameti".

DUBINA PORUKE NADRASLA VRIJEME NASTANKA

Među ostalim, Škoro nas je te večeri podsjetio da je domovina u nama, da je vrijedilo jer nas 'danas blagoslivlja Bog, ko ne ljubi i ne čuva svoje, Božjeg lica neće vidjeti'. Pitao se: "Tko to moje ime doziva? Čudni ljudi čudnog imena!" Isto tako pozvao je 'javore da šume i pokažu kako ljubav boliti zna', ponovio da 'srce čezne pa se zezne' i kako im 'laže da će doći kad se laste kući vrate'.

I na kraju koncerta krenula je "Ravnica"! Škoro ju je izveo zajedno s Jerryjem Grcevichem i svim sudionicima. Svi su ustali i pjevali iskazujući zahvalu kraljici večeri i njezinu autoru za sve molitve, nade i čežnje koje je u nebo nosila u ime mnogih, u domovini i svijetu. ■

ENG Miroslav Škoro staged a concert at the fountains facing the National and University Library in Zagreb to celebrate the 30th anniversary of the now legendary wartime song *Ne dirajte mi ravnicu*. The concert was held on City of Zagreb Day and Veteran's Day.

OBILJEŽENA 115. OBLJETNICA PRIMJENE DAKTILOSKOPIJE U ZAGREBU

Pod nazivom "Hrvatska forenzika nekad i danas" u Ravnateljstvu policije u utorak 14.05. obilježena je 115. obljetnica uvođenja daktiloskopije u Hrvatskoj. Za potrebe identifikacije osoba daktiloskopija je prvi put uvedena 1904. u Zagrebu, a riječ je o jednoj od najpouzdanijih metoda utvrđivanja identiteta osobe na temelju papilarnih linija na prstima, dlanovima i stopalima. Tom prigodom prikazan je film o Centru za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja "Ivan Vučetić" u Zagrebu te otvorena izložba na kojoj je izložena nekadašnja i sadašnja forenzična oprema. Centar za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja "Ivan Vučetić" sa 140 djelatnika provodi vještačenja u gotovo svim područjima forenzike. Jedna od najdugovječnijih institucija ove vrste u Eu-

ropskoj uniji, ali i šire kontinuirano radi od 1953. godine i godišnje dobiva oko 170.000 tragova i predmeta s otprilike 20.000 tisuća mjesta događaja. Centar u suradnji s Policijskom akademijom kontinuirano radi na edukaciji policijskih i drugih službenika kao i državnih odvjetnika. Važno je ulagati u metodu suvremenih bioloških vještačenja kako bi znanstveno utvrđenom pouzdanosti i učinkovitosti iza sebe ostavili što manje nepoznanica. Centar je 2018. godine prvi put stavljen na sudski popis institucija za provođenje sudskog vještačenja, uspostavljena je neformalna suradnja s izraelskim forenzičnim institutom te je predstavljen i na Američkoj akademiji forenzičnih znanosti. "Vodstvo Centra Ivan Vučetić je nedavno bilo u Izraelu i kad smo uspoređivali njihovu metodo-

logiju, tehnologiju i znanja ljudi postalo je jasno da je hrvatska forenzika na zavidnoj razini koju gradimo od devedesetih godina kada smo bili pioniri forenzičke DNA analize. Ne postoji ništa metodološki bitno što bi radili Izraelci ili Amerikanci, a da mi to ne radimo u Hrvatskoj. Ako gledamo u budućnost forenzike imamo značajan potencijal kojeg promoviram, jer je vrijeme da želimo utvrditi tko je počinitelj kaznenih djela, bez da je njegov DNA pohranjen u bazi podataka osoba koje tražimo. Iz biološkog traga na mjestu događaja možemo opisati kako bi izgledao počinitelj kaznenog djela, iz kojeg je dijela svijeta, spol", pojasnio je Primorac. Dodao je da to forenziku čini jednom od najatraktivnijih disciplina u rješavanju takozvanih zaboravljenih slučajeva.

EU IZBORI: PO ČETIRI MANDATA HDZ-u I SDP-u, JEDAN SUVERENISTIMA, KOLAKUŠIĆU, ŽIVOM ZIDU I AMSTERDAMSKOJ

Prema rezultatima izbora, održanima 26. 5. 2019., Hrvatsku će u Europskom parlamentu predstavljati po četiri zastupnika iz HDZ-a i SDP-a te po jedan s liste Hrvatskih suverenista, Mislava Kolakušića, Živog zida i Amsterdamske koalicije. Ispred HDZ-a u Europskom parlamentu će djelovati Karlo Ressler, Dubravka Šuica, Tomislav Sokol i Željana

Zovko. SDP će predstavljati Biljana Borzan, Tonino Picula, Predrag Fred Matić i Romana Jerković. Ispred Hrvatskih suverenista u Europski parlament ušla je Ruža Tomašić, a Mislav Kolakušić osvojio je mandat na svojoj nezavisnoj listi, za Živi zid mandat je osvojio Ivan Vilibor Sinčić, a Amsterdamsku koaliciju će predstavljati Valter Flego.

KOŠARKA: CIBONA OSVOJILA NASLOV PRVAKA U NEVJEROJATNOME RASPLETU

Košarkaši Cibone 'pomeli' su neočekivano s 4 - 0 u finalnoj seriji doigravanja za prvaka države peterostrukoga prvaka Hrvatske Cedevitu za svoj prvi naslov od 2013. godine, a 19. ukupno. Cibosi su pobijedili Cedevitu i u četvrtoj, odlučujućoj utakmici sa 100 - 98. Pobjednički koš postigao je Dominic Gilbert dvije sekunde prije isteka vremena, a Cibona je u posljednjih šest i pol minuta dvoboja uspjela preokrenuti 16 koševa zaostatka u utakmici prepunoj nevjerojatnih preokreta. Naime, Cibona je na početku treće četvrtine imala 11 koševa prednosti i bučnu potporu svojih navijača, ali je do kraja treće dionice Cedevita potpuno preokrenula rezultat i u posljednju četvrtinu ušla s 10 bodova viška, zatim je imala i 17 koševa prednosti, ali je u dramatičnome raspletu Cibona uspjela nadoknaditi taj veliki zaostatak. Cibonin veteran Damir Markota proglašen je najkorisnijim igračem finalne serije.

GRAND SLAM REZULTAT KARIJERE PETRE MARTIĆ

Hrvatska tenisačica Petra Martić plasirala se prvi put u karijeri u četvrtfinale jednoga grand slam turnira. Ona je u u osmini finala Roland Garrosa svladala Estonku Kaiju Kanepi (WTA 88.) s 5-7, 6-2, 6-4 nakon dva sata i 14 minuta igre. U sljedećem dvoboju Martić se nije uspjela plasirati u polufinale i postati tek treća hrvatska tenisačica, nakon Ive Majoli i Mirjane Lučić, koja je igrala polufinale na jednom grand slam turniru. Dvadesetosmogodišnja Dućanka izgubila je u Parizu četvrtfinalni sraz od Čehinje Markete Vondroušove tijesno sa 6-7 (1), 5-7 za dva sata igre. Igrao se obostrano izvanredan tenis, a Petra je pala protiv odlične protivnice koju je pobjeđivala u sva četiri prijašnja dvoboja, a prije mjesec dana je upravo protiv mlade, 19-godišnje Čehinje uzela u Istanbulu svoj prvi WTA turnir.

EP VESLANJE: SINKOVIĆI ZLATNI U DVOJCU

Braća Martin i Valent Sinković osvojili su zlatnu medalju u dvojcu bez kormilara na Europskom veslačkom prvenstvu u švicarskom Luzernu. Sinkovići su na dominantan način obranili naslov europskih prvaka i sada imaju četiri zlata sa europskih prvenstava. U finalnom nastupu naš je dvojac od početka kontrolirao utrku i prvi prošao ciljem ispred Rumunja i Španjolaca. Dvostruki europski prvak Damir Martin je u finalu samaca zauzeo peto mjesto, a Luka Radonić je u finalu lakih samaca bio četvrti.

RUKOMET, TAEKWONDO, KUGLANJE, KANU, BOKS

● Nakon što su osvojili 26. naslov pobjednika hrvatskoga kupa, rukometaši PPD Zagreba su, pobjedom u zadnjem kolu protiv Nexea, osvojili 28. put i naslov prvaka Hrvatske. PPD Zagreb tako je nastavio svoju dominaciju u hrvatskome rukometu u kojemu je od mogućih 56 trofeja osvojio čak 54 dok preostala dva naslova pobjednika Kupa ima Metković koji je slavio 2001. i 2002.

● Hrvatska taekwondo reprezentacija vratila se sa Svjetskoga prvenstva u Manchesteru s rekordnim brojem medalja osvojenih na svjetskim prvenstvima, čak četiri bronce. Medalje su osvojile Zagrepčanke Doris Pole (plus 73 kg) i Kristina Tomić (49 kg), njihov sugrađanin Ivan Šapina (87 kg), kao i Splitska Bruna Vuletić (62 kg).

● Hrvatske kuglačice osvojile su naslov svjetskih prvakinja pobjeđivši u ekipnome finalu u češkome Rokycanyju reprezentaciju Mađarske s 5 - 3 (u čunjevima 3.759 - 3.665), dok je Ines Maričić sa 687 čunjeva postavila novi svjetski rekord.

● Najbolji hrvatski kanuist, 36-godišnji Emil Milišram, na Europskom prvenstvu u kanu spustu na divljim vodama, koje se održalo u Sloveniji na rijeci Soči, osvojio je šesti put naslov prvaka Europe u disciplini C-1 classic, čime se svrstao među najuspješnije svjetske kanuiste svih vremena. Uz to, hrvatska reprezentacija u sastavu Igor Gojić, Ivan Tolić i Emil Milišram u ekipnim vožnjama osvojila je brončanu medalju u disciplini 3 x C1.

● Najbolji hrvatski boksač u teškoj kategoriji, 26-godišnji Filip Hrgović, ostvario je i osmu pobjedu u profesionalnoj karijeri u isto toliko nastupa nakon što je nokautom u prvoj rundi pobijedio Amerikanca Grega Corbina, u borbi održanoj u Washingtonu, u SAD-u.

JUGU 15. NASLOV PRVAKA HRVATSKE

Vaterpolisti Juga CO osvojili su 15. naslov prvaka Hrvatske, a četvrti zaredom svladavši u finalu doigravanja zagrebačku Mladost s 3 - 0 u pobjedama, u trećoj utakmici igranoj u Zagrebu na bazenu uz Savu bilo je 14 - 11 za Jug CO. Hrvoje Benić i Maro Joković su s po tri gola bili najefikasniji za Jug CO, a Lovre Miloš i Antonio Petković postigli su po tri pogotka za Mla-

dost. Tako se dubrovački klub revanširao zagrebačkome za poraz u finalu završnoga turnira ovosezonskoga izdanja regionalne Jadranske lige kada su "žapci" pobijedili "jugaše", također u Zagrebu, s 13 - 12. Dubrovčani su tako petnaesti put prvaci države, a Zagrepčani prvi put osvajači regionalne lige Hrvatske, Crne Gore i Srbije.

GIMNASTIKA: SELIGMAN I ĐEREK ZLATNI U OSIJEKU

Na ovogodišnjem natjecanju gimnastičkoga Svjetskog kupa u Osijeku domaći natjecatelj Robert Seligman osvojio je napokon u svome gradu prvo mjesto u vježbi na konju s hvataljkama s ocjenom 14,533. Dvoranom 'Gradski vrt' odzvanjalo je skandiranje "Robi, Robi" jer je zaštitno lice osječkoga Svjetskog kupa dosanjalo svoj veliki san. Iza njega su ostali Rus Ni-

kolai Kuksenkov i Azerbajdžanac Ivan Tihonov. U Osijeku je zlatna bila i najbolja hrvatska gimnastičarka Ana Đerek nakon što je briljantno izvela svoju vježbu na tlu za koju je zaslužila visoku ocjenu 13,033. Odličnom nastupu na tlu Ana je dodala četvrto mjesto u finalu na gredi. Najbolji hrvatski gimnastičar Tin Srbić zbog pada je završio kao šesti na preči.

DINAMU PRVENSTVO, RIJECI KUP

Na oproštaju od ove sezone nogometaši Dinamo su u velikom derbiju hrvatskoga nogometa na stadionu 'Maksimir' pred 15.000 gledatelja pobijedili Hajduk s 3 - 1 i na najljepši način proslavili 20. naslov prvaka države. Dinamo je na kraju slavio s 92 boda, Rijeka je druga sa 67 bodova, a slijede treći Osijek i četvrti Hajduk s po 62 boda. Tako će Dinamo igrati u kvalifikacijama Lige prvaka, a Rijeka, Osijek i Haj-

duk u kvalifikacijama Europske lige. Iz 1. HNL lige ispao je Rudeš dok će Istra 1961 igrati u dodatnim kvalifikacijama protiv Šibenika. Izravan plasman u Prvu HNL izborio je Varaždin. Nogometaši Rijeke pobjednici su hrvatskoga kupa nakon što su u finalnome susretu igranom u Puli pobijedili Dinamo s 3 - 1. Bilo je to fantastično finale i zaslužena pobjeda Rijeke koja je peti put osvojila 'Rabuzinovo sunce'.

KOVAČ I BAYERN UVJERLJIVO DO DVOSTRUKE KRUNE

Bivši izbornik hrvatske nogometne reprezentacije Niko Kovač osvojio je dvostruku krunu u Njemačkoj ove sezone s Bayernom iz Münchena. Tjedan dana nakon što je proslavio naslov prvaka Bundes lige stigao je do trofeja i u Kupu. Bayern je u finalu igranom na Olimpijskom stadionu u Berlinu svladao RB Leipzig s 3 - 0. Dvostruki strijelac za Bavarce bio je Lewandowski dok je jedan gol postigao Coman. Kovaču je ovo drugi uzastopni trofej u Njemačkome kupu, prošle godine osvojio je naslov s Eintrachtom iz Frankfurta svladavši u finalu upravo Bayern s 3 - 1, a treću godinu zaredom vodio je svoju momčad u završnome dvoboju. Prije dvije sezone izgubio je finale s Eintrachtom od Borussije iz Dortmundunda s 1 - 2.

VELIKO PRIZNANJE IZ BRUXELLES

Rab postao prvi "Europski otok sporta 2019"

U utorak, 4. prosinca 2018. godine, Gradu Rabu je u Europskom parlamentu u Bruxellesu svečano uručeno priznanje prvog "Europskog otoka sporta 2019".

Delegacija Grada Raba predvođena gradonačelnikom Nikolom Grgurićem predstavljala je otok i Grad među visokim predstavnicima Europske komisije, Europskog parlamenta i Federacije europskih sportskih prijestolnica i gradova (ACES), predstavnicima nagrađenih gradova, te medija iz čitave Europe.

Pored Grada Raba, među dobitnicima priznanja iz Hrvatske su se našli i Sisak i Prelog, dok je prijestolnicom sporta za 2019. godinu proglašena Budimpešta.

Gradonačelnik Grgurić se na svečanosti zahvalio svima koji su zaslužni za osvajanje laskave titule koja, među ostalim, znači i mogućnost lakše dostupnosti značajnih sredstava iz EU za daljnja ulaganja u sport i sportsku infrastrukturu.

"Ponosan sam i sretan što je titula prvog Europskog otoka sporta 2019 pripala Gradu Rabu, našem malom mediteranskom raj, koji se osim 130 godina dugom tradicijom organiziranog bavljenja turizmom može pohvaliti i gotovo jednako dugom sportskom tradicijom. Ovo je priznanje potvrda sportske osviještenosti, aktivnosti i uspjeha grada i otoka Raba, te poticaj za daljnji napredak.

Posebno bih zahvalio svojim sumještanima, bez kojih ova titula ne bi bila moguća, svim generacijama naših sportaša koji potvrđuju organiziranost i ujedinenost u zajedničkom cilju - a to je zdravo i aktivno odrastanje i život na sretnom i zdravom otoku, prepoznatljivom ne samo po četiri zvonika, Rabskoj fjeri ili Rapskoj torti, već i po sportskoj ponudi i tradiciji" - poručio je Grgurić.

Sportom se na otoku aktivno bavi oko 20% stanovništva, dok je njih 16% uključeno u neku od sportskih udruga i klubova, pa je titula prvog europskog otoka sporta na pravoj adresi. Ovim su povodom veliki i mali sportaši Raba snimili milenijsku fotografiju na kojoj se našlo 600-tinjak sudionika.

Krstarjenje Jadranom

POSEBNA PONUDA

29.6.2019.

MB Kalipsa

Kvarner Bay of Islands

Opatija - Krk - Rab - Zadar - Molat ili Olib - (Ilovik) Lošinj - Cres - Opatija

od 4.163 kn / € 555

29.6.2019.

MB My Way

Dalmatian Paradise DELUXE (-20%)

Split - Korčula - Mljet & Dubrovnik - Dubrovnik - Pelješac Peninsula - Hvar - Bol - Split

od 8.280 kn / € 1.104

3.7.2019.

MB Katarina

Dalmatian Paradise DELUXE (-10%)

Split - Korčula - Mljet & Dubrovnik - Dubrovnik - Pelješac Peninsula - Hvar - Bol - Split

od 9.315 kn / € 1.242

13.7.2019.

MB Aquamarin

Adriatic Explorer DELUXE (-10%)

Opatija - Rab - Zadar - NP Krka Waterfalls - Šibenik - Split - Metković - Korčula - Dubrovnik

od 10.665 kn / € 1.422

13.7.2019.

MB Admiral

Dalmatian Paradise DELUXE (-20%)

Split - Korčula - Mljet & Dubrovnik - Dubrovnik - Pelješac Peninsula - Hvar - Bol - Split

od 8.280 kn / € 1.104

27.7.2019.

MB Infinity

Dalmatian Paradise DELUXE (-20%)

Split - Korčula - Mljet & Dubrovnik - Dubrovnik - Pelješac Peninsula - Hvar - Bol - Split

od 9.090 kn / € 1.212

27.7.2019.

MB My Way

Young Professionals DELUXE (2 for 1)

Split - Hvar - Mljet - Dubrovnik - Korčula - Ploče - Makarska - Split

od 4.335 kn / € 578

31.8.2019.

MB Dalmatinac

Southern Explorer

Split - Makarska - Mljet - Dubrovnik - Trstenik - Korčula - Hvar - (Bol) Split

od 3.600 kn / € 480

Isplanirajte svoj idealni odmor u 2020. u Hrvatskoj

